The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe

CIVIL RIGHTS DEFENDERS

Sloboda izražavanja i njen odnos sa pravom na poštovanje privatnog života i pravom na pravično suđenje

PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Za sudije, donosioce odluka i praktičare

Sloboda izražavanja i njen odnos sa pravom na poštovanje privatnog života i pravom na pravično suđenje

PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Za sudije, donosioce odluka i praktičare

Urednici

Biljana Brejtvejt (*Braithwaite*)
menadžerka Programa za Zapadni Balkan, AIRE Centar

Katarina Harbi (*Catharina Harby*)
viša pravna konsultantkinja, AIRE Centar

Goran Miletić
direktor Programa za Zapadni Balkan, Civil Rights Defenders

Pripremi ovog priručnika najviše su doprineli

Sara Magvajer (*Sarah Maguire*)
pravni istraživač, AIRE Centar

Išani Šrivastava (*Ishaani Shrivastava*)
advokatska kancelarija Devero (Barrister Devereux Chambers), London

Posebnu zahvalnost izražavamo

Ani Vilfan Vospernik
Evropski sud za ljudska prava

Džemsu Renoldsu (*James Reynolds*)
ISLP-UK

Prevod: Alpha Team; Duška Tomanović

Lektura: Vesna Nikolić

Pripremio AIRE Centar
© 2017 AIRE Centre

Grafički dizajn: Kliker Dizajn

Štampa: Dual Mode

Tiraž: 600 primeraka

Uvod

Četvrti godišnji regionalni Forum o vladavini prava – koji ima za cilj da unapređuje sprovođenje Evropske konvencije o ljudskim pravima, da podstiče regionalnu saradnju i doprinosi procesu evropskih integracija – usredsrediće se na izuzetno važno pitanje prava na slobodu izražavanja.

Pravo na slobodu izražavanja predstavlja jedno od osnovnih temelja [demokratskog] društva.[1] Ono je ključno za razvoj, dostojanstvo i lično usavršavanje, predstavlja suštinsku vrednost zemlje koja ceni vladavinu prava i temelj je otvorenog i inkluzivnog društva. Ovo je pravo priznato i u Univerzalnoj deklaraciji ljudskih prava, kao i u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima.

Vrednost ovog prava takođe se očituje i u širokom tumačenju člana 10 od strane Evropskog suda za ljudska prava. Stoga je moguće da će pravo neke osobe na slobodu izražavanja uticati na prava drugih shodno Konvenciji, pa se iz tog razloga članom 10 ne jamči apsolutno pravo na slobodu izražavanja. U slučajevima međusobnog dejstva prava iz Konvencije potrebno je utvrditi da li je uspostavljena ravnoteža između njih. U pogledu slobode izražavanja takav test se često vrši u odnosu na pravo na pravično suđenje iz člana 6 i pravo na poštovanje privatnog života iz člana 8.

Fundamentalni značaj člana 10, kao i njegov zanimljiv a često i sporni odnos sa drugim ljudskim pravima, razlog je što je upravo on izabran za temu ovogodišnjeg Foruma. Takođe, razmatraćemo i kako nosioci pravosudnih funkcija i pravnici mogu da uživaju pravo na slobodu govora.

Nadamo se da će ova publikacija, u kojoj dajemo analizu jurisprudencije Evropskog suda i prikaze njegove relevantne prakse, kao i ostali materijali, pomoći učesnicima Foruma da unaprede svoje razumevanje odnosa između prava na slobodu izražavanja i prava na poštovanje privatnog života, odnosno prava na pravično suđenje.

Naša je želja i cilj da na kraju ovog skupa učesnici, opremljeni svim materijalima i nakon učešća u dinamičnim diskusijama, budu osposobljeni za bolje snalaženje u jurisprudenciji Evropskog suda i da prevaziđu izazove sa kojima se primena Konvencije danas suočava u regionu.

1 *Hendisajd (Handyside) protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 5493/72, presuda od 7. decembra 1976, stav 49.

Želimo vam svima uspešan Forum i veoma se radujemo svim našim diskusijama!

Biljana Brejtvejt

AIRE Centar

Goran Miletić

Civil Rights Defenders

Tirana, mart 2017. godine

Sadržaj

Vodič kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava 9

[I] Član 10: Opšti pregled 9
(a) Član 10 Konvencije 9
(b) Svrha člana 10 9
(c) Polje dejstva člana 10 10
(d) Kvalifikovana priroda prava 11
(i) „Propisano zakonom" *12*
(ii) Legitimni ciljevi pobrojani u članu 10 stav 2 ..... *13*
(iii) „Neophodno u demokratskom društvu" (srazmerno cilju kome se teži) *13*
(e) Odgovornost države po članu 10 i Konvenciji u celini 15
(f) Konvencijom nezaštićeni govor: govor mržnje 16
[II] Sloboda izražavanja i mediji 18
(a) Zaštita koju medijima pruža član 10 18
(b) Dužnosti i odgovornosti štampe 19
(c) Relevantni činioci za uravnotežavanje konkurentnih prava 19
(i) Doprinos debati od javnog interesa 20
(ii) Javna ličnost ili privatno lice? 20
(iii) Oblik u kome je sadržaj prikazan i posledice njegovog objavljivanja 21
(iv) Okolnosti u kojima su fotografije snimljene 22
(d) Dva ogledna slučaja 22
(e) Priroda sankcije 25
[III] Član 10 i član 8: Uspostavljanje ravnoteže između prava slobodu izražavanja i prava na privatni život 26
(a) Član 8 26
(b) Svrha člana 8 26
(c) Opseg „privatnog života" 27
(d) Kvalifikovana priroda prava 28
(e) Interakcija sa članom 10 29
[IV] Član 10 i član 6: Interakcija prava na slobodu izražavanja i prava na pravično suđenje po Konvenciji 30
(a) Opšti pregled člana 6 30
(b) Uspostavljanje ravnoteže između dvaju prava 31
(c) Pritužbe po članu 10 u vezi sa suđenjima 32
(d) Pritužbe po članu 6 u vezi sa slobodom izražavanja 35

[V] Sloboda izražavanja i pravnička profesija 37
(a) Granice prihvatljive kritike sudstva: „Očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva” 37
(b) Sloboda izražavanja sudija i advokata 38
[VI] Zaključak: Sloboda izražavanja u Evropi – zbog čega je to pitanje aktuelno 40

Odabrani slučajevi Evropskog suda za ljudska prava 42

SLOBODA IZRAŽAVANJA I INTERNET
Delfi AS protiv Estonije 42
Ahmet Jildirim protiv Turske 45

GOVOR MRŽNJE
Fejdeland i drugi protiv Švedske 48
Fatulajev protiv Azejberdžana 50
Perniček protiv Švajcarske 54
Fere protiv Belgije 57
Bodrožić protiv Srbije 60

ČLAN 10 I PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG ŽIVOTA ZAJAMČENO ČLANOM 8
Satakunan Markinapersi Oj i Satamedija Oj protiv Finske 63
Aksel Špringer protiv Nemačke i Fon Hanover (Br. 2) protiv Nemačke 66
Kuder i Ašet Filipaki Asocije protiv Francuske 71

NEGATIVNI MEDIJSKI IZVEŠTAJI O SUĐENJIMA, PRETPOSTAVKA NEVINOSTI I MEŠANJE VLASTI U SLOBODU MEDIJA DA IZVEŠTAVAJU O SUĐENJIMA
Beda protiv Švajcarske 74
Hužin i ostali protiv Rusije 78
Turonšo i Žuli protiv Francuske 81
Kraksi protiv Italije (Br. 2) 83
Du Roj i Malori protiv Francuske 86
Njuz Ferlags GmbH I Ko.KG protiv Austrije 88
Vorm protiv Austrije 91

SLOBODA IZRAŽAVANJA I PRAVNA STRUKA
Baka protiv Mađarske 94
Radobuljac protiv Hrvatske 98

Kiprianu protiv Kipra 101
Salov protiv Ukrajine 104
Amihalakjoaje protiv Moldavije 107
Steur protiv Holandije 109
Nikula protiv Finske 111
Moris protiv Francuske 114
Fuks protiv Nemačke 120
Mustafa Erdogan i drugi protiv Turske 123
Harabin protiv Slovačke 126
Hrico protiv Slovačke 130
Barfod protiv Danske 133
Prager i Oberšlik protiv Austrije 136
De Haes i Gijsels protiv Belgije 138
Peruzzi protiv Italije 141

OSTALI PREDMETI KOJI SE ODNOSE NA ČLAN 10

Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije 144
Koprivica protiv Crne Gore 147
Šabanović protiv Crne Gore i Srbije 150
Lepojić protiv Srbije 152
Pentikejnen protiv Finske 154
Selmani i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije 157

Vodič kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava

[I] Član 10: Opšti pregled

(a) **Član 10 Konvencije**

Član 10 Konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

(b) **Svrha člana 10**

Član 10 ima širok spektar međusobno povezanih svrha. Zaštita slobode izražavanja smatra se nečim što povećava kako šire društveno dobro, tako i dobrobit pojedinca i ona predstavlja preduslov delotvornog demokratskog sistema. ESLJP je to izrazio na sledeći način:

> *Sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i jedan je od osnovnih preduslova za napredovanje društva i samoostvarenje svakog pojedinca.*[2]

Takođe se smatra da je član 10 inherentno povezan sa ostvarivanjem ljudskih prava u celini uzev. Bez slobode izražavanja mogu se prenebregnuti povrede ljudskih prava, a zloupotrebe koje vrši država bi bez te slobode ostale nekontrolisane i nesputane u atmosferi opšteg pomanjkanja odgovornosti. Osim toga, priznaje se da je sloboda izražavanja nešto što olakšava i podržava učešće u razmeni

2 *Ahmed and Others v. The United Kingdom*, predstavka br. 22954/93, presuda od 2. septembra 1998, stav 55.

kulturnih, političkih i socijalnih informacija.[3] Sloboda izražavanja poboljšava znanje, razumevanje i toleranciju u društvima koja su u kulturnom smislu raznovrsna, kao što su društva evropskih zemalja.

(c) **Polje dejstva člana 10**

Nacionalne vlasti treba da budu svesne širokog polja dejstva i opsega primene pojma slobode izražavanja. Član 10 jamči slobodu izražavanja „svakome", kako pojedincima, tako i preduzećima,[4] čak i onda kada se oni svojom delatnošću bave poslovno, zarad ostvarivanja profita.[5] Taj član takođe štiti slobodu izražavanja širokog i raznovrsnog dijapazona informacija ili ideja, na primer, političko izražavanje, komercijalno izražavanje,[6] čak i zabave.[7] Drugi primer za to jeste umetničko izražavanje o kome je ESLJP konstatovao sledeće:

> *Oni koji stvaraju, izvode, distribuiraju ili prikazuju umetnička dela doprinose razmeni ideja i mišljenja koja je suštinski značajna za jedno demokratsko društvo. Otud potiče obaveza države da bez potrebe ne zadire u njihovu slobodu izražavanja.*[8]

Kao što se može i očekivati, zaštita po članu 10 nije ograničena na izražavanje istinitih faktografskih iskaza (iako će istinitost iskaza imati određenu težinu i važnost prilikom procenjivanja), već obuhvata i izražavanje mišljenja, kao što su kritički i vrednosni sudovi.[9] Isto tako, zaštita po članu 10 nije ograničena samo na sadržaj koji naiđe na pozitivan prijem ili koji se smatra neuvredljivim ili indiferentnim (ili kao beznačajna stvar). To pravo takođe obuhvata i one informacije i ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju.[10] Takve informacije i ideje zaštićene su na osnovu toga što demokratsko društvo ne može postojati bez određenog pluralizma, tolerancije i širokogrudosti. ESLJP je polje dejstva slobode izražavanja tumačio i tumači široko u cilju zaštite tih vrednosti.

---

3 *Müller and Others v. Switzerland*, predstavka br. 10737/84, presuda od 24. maja 1988, stav 27.

4 *Ahmet Yildirim v. Turkey*, predstavka br. 3111/10, presuda od 18. decembra 2012, stav 50.

5 *Casado Coca v. Spain*, predstavka br. 15450/89, presuda od 24. februara 1994, stav 35.

6 *Markt Intern Verlag GmbH & Klaus Beermann v. Germany*, predstavka br. 10572/83, presuda od 20. novembra 1989, stav 26.

7 *Groppera Radio AG and Others v. Switzerland*, predstavka br. 10890/84, presuda od 28. marta 1990, stav 55.

8 *Vereinigung Bildender Künstler v. Austria*, predstavka br. 68354/01, presuda od 25. januara 2007, stav 26.

9 *Lingens v. Austria*, predstavka br. 9815/82, presuda od 8. jula 1986.

10 *Ahmed and Others v. The United Kingdom*, predstavka br. 22954/93, presuda od 2. septembra 1998, stav 55. Međutim, iskazi koji su potpuno revizionistički mogu biti isključeni iz zaštite koju pruža član 10 po osnovu dejstva člana 17 Konvencije (vidi *Chauvy and Others v. France*, predstavka br. 64915/01, presuda od 29. juna 2004, stav 69).

Član 10 takođe pruža zaštitu u odnosu na veoma širok dijapazon sredstava za širenje informacija i ideja. To obuhvata kako glavne medije, kao što su televizija[11] i novine,[12] tako i mnoga druga sredstva i načine izražavanja, kao što su odeća,[13] muzika,[14] ili grafiti.[15] Takođe se štite informacije i ideje koje su plasirane na internet sajtovima budući da ESLJP poslednjih godina naglašava savremeni značaj interneta u ostvarivanju slobode izražavanja.[16] Bilo kakva ograničenja koja se uvedu u odnosu na sredstva za širenje informacija ili ideja sama po sebi predstavljaju mešanje u pravo na primanje i saopštavanje informacija.[17]

Član 10 takođe utvrđuje pravo na primanje informacija koje su drugi spremni da pruže,[18] ali u nekim izuzetnim slučajevima i pravo na primanje informacija koje su u javnom interesu[19], kao i pravo na slobodu posedovanja i zastupanja mišljenja. Međutim, budući da je sloboda savesti zaštićena članom 9 bez ikakvih ograničenja, sloboda posedovanja i zastupanja mišljenja privukla je samo ograničenu pažnju. Sudska praksa Suda uglavnom teži da se usredsredi na izražavanje mišljenja koje pojedinac poseduje i zastupa.

(d) **Kvalifikovana priroda prava**

Pravo na slobodu izražavanja po članu 10, predstavlja, zajedno sa članovima 8, 9 i 11, kvalifikovano, a ne apsolutno pravo po Konvenciji. To znači da je reč o pravu koje podleže izvesnom broju izuzetaka i te izuzetke objašnjavamo u nastavku teksta. ESLJP je stao na stanovište da se ti izuzeci moraju usko tumačiti i da neophodnost svakog takvog izuzetka mora biti uverljivo utvrđena.[20]

Sudije domaćih sudova treba da imaju na umu pristup koji ESLJP primenjuje u slučajevima po članu 10 Naime, ESLJP teži da u svom pristupu članu 10 polazi od sledećih pet pitanja:

---

11 *Autronic AG v. Switzerland*, predstavka br. 12726/87, presuda od 22. maja 1990, stav 47.

12 *Goodwin v. The United Kingdom*, predstavka br. 17488/90, presuda Velikog veća od 27. marta 1996, stav 28.

13 *Stevens v. The United Kingdom*, predstavka br. 11674/85, odluka Komisije od 3. marta 1986.

14 *H. and K. v. The United Kingdom*, predstavka br. 10317/83, odluka Komisije od 6. oktobra 1983.

15 *N. v. Switzerland*, predstavka br. 9870/82, odluka Komisije 13. oktobra 1983.

16 *Ahmet Yildirim v. Turkey*, predstavka br. 3111/10, presuda od 18. decembra 2012, stav 48.

17 *Ahmet Yildirim v. Turkey,* predstavka br. 3111/10, presuda od 18. decembra 2012, stav 50; *Youth Initiative for Human Rights v. Serbia* (*Inicijativa mladih za ljudska prava*), predstavka br. 48135/06, presuda od 25. juna 2013.

18 E. g. *Khurshid Mustafa and Tarzibachi v. Sweden*, predstavka br. 23883/06, presuda od 16. decembra 2008, stav 32.

19 *Youth Initiative for Human Rights v. Serbia*, predstavka br. 48135/06, presuda od 25. juna 2013.

20 *Ahmed and Others v. The United Kingdom*, predstavka br. 22954/93, presuda od 2. septembra 1998, stav 55.

1. Da li činjenice datog slučaja jasno ukazuju na vrstu izražavanja koja je obuhvaćena članom 10?[21]
2. Da li je postojalo ili je predloženo bilo kakvo mešanje u to pravo? To može obuhvatiti prethodno ograničenje (npr. cenzura), mešanja koja su u toku i kazne izrečene pošto je izražavanje izvršeno.
3. Da li je mešanje „propisano zakonom"?
4. Da li se tim mešanjem teži legitimnom cilju?
5. Da li je mešanje „neophodno u demokratskom društvu"?

Ako je odgovor na prva dva pitanja potvrdan, to znači da je došlo do mešanja u slobodu izražavanja nekog pojedinca u polju dejstva člana 10. ESLJP je teret dokazivanja prebacio na državu u tom smislu da ona mora da dokaže kako je mešanje bilo opravdano shodno članu 10 stav 2. Preostala tri navedena pitanja odnose se na to da li je mešanje o kome je reč opravdano. Ako je odgovor na bilo koje od ta tri pitanja negativan, biće utvrđeno da je prekršen član 10. Ako je pak, s druge strane, odgovor na sva tri pitanja potvrdan, to znači da je mešanje opravdano i da član 10 nije prekršen. U daljem tekstu ukratko ćemo opisati tri uslova za opravdanje mešanja u slobodu izražavanja.

(i) *„Propisano zakonom"*

Mešanje u slobodu izražavanja ne može biti opravdano po članu 10 ako nije „propisano zakonom". To znači da svako mešanje u prava utvrđena članom 10 mora imati osnov u unutrašnjem pravu. ESLJP je primetio da reč „zakon" ne obuhvata samo pisane propise već i nepisane zakone, što znači da ona u tom smislu obuhvata i običajno pravo i pisane zakone. Tako, na primer, mešanje u pravo na slobodu izražavanja koje proističe iz valjane primene unutrašnjeg prava kojim se uređuje oblast klevete ima *prima facie* takav osnov. Ako mešanje nema osnov u domaćem zakonodavstvu, ono automatski predstavlja povredu člana 10.[22]

Izraz „propisano zakonom" podrazumeva još dve stvari. Prvo, zakon mora biti na odgovarajući način dostupan, tj. građanin mora biti u stanju da dobije indikaciju o tome koja su zakonska pravila primenljiva u datom slučaju.[23] Osim toga, zakon o kome je reč mora biti tako formulisan da građanin može shodno tome da uredi svoje ponašanje, na primer, da u razumnoj meri predvidi posledice koje neki njegov korak može prouzrokovati.[24]

21 Vidi dole u vezi s govorom mržnje.

22 *Npr. Gsell v. Switzerland*, predstavka br. 12675/05, presuda od 8. oktobra 2009.

23 *The Sunday Times v. The United Kingdom*, predstavka br. 6538/74, presuda od 26. aprila 1979.

24 *Malone v. The United Kingdom*, predstavka br. 8691/79, presuda od 2. avgusta 1984.

O ovom zahtevu često se govori kao o zahtevu u pogledu „kvaliteta" zakona.[25] Mešanje u slobodu izražavanja nekog lica preduzeto po osnovu zakona koji nije u dovoljnoj meri dostupan ili precizan nije mešanje „u skladu sa zakonom", pa stoga nije opravdano saglasno članu 10. Prema tome, da bi država stalno postupala u skladu s Konvencijom, suštinski je važno da unutrašnje pravo bude koherentno i dostupno građanima.

(ii) *Legitimni ciljevi pobrojani u članu 10 stav 2*

Da bi bilo opravdano, mešanje u prava po osnovu člana 10 stav 1 mora težiti ostvarenju legitimnih ciljeva,[26] koji su iscrpno pobrojani u članu 10 stav 2, i glase:

- Interesi nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti;
- Sprečavanje nereda ili kriminala;
- Zaštita zdravlja ili morala;
- Zaštita ugleda ili prava drugih;
- Sprečavanje otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju;
- Očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

(iii) *„Neophodno u demokratskom društvu" (srazmerno cilju kome se teži)*

Na kraju, da bi bilo opravdano, svako mešanje u slobodu izražavanja mora biti „neophodno u demokratskom društvu". To se veoma često postavlja kao glavno pitanje u slučajevima koji se odnose na slobodu izražavanja.

Da bi bilo „neophodno u demokratskom društvu", mešanje u prava po članu 10 mora biti preduzeto kako bi se zadovoljila „akutna društvena potreba" i mora biti srazmerno legitimnom cilju kome se teži. To znači da svako ograničenje slobode izražavanja nekog lica mora odraziti pravičnu ravnotežu između konkurentnih pojedinačnih i opštih interesa o kojima se tu radi. Drugačije rečeno, nacionalne vlasti moraju primeniti onaj metod koji je u najmanjoj meri restriktivan po pravo na slobodu izražavanja.

Postoji izvestan broj činilaca koje ESLJP može razmotriti onda kada utvrđuje da li je neko mešanje srazmerno ili nije. ESLJP primenjuje različite vidove razmatranja zavisno od toga koji su legitimni ciljevi pobrojani u članu 10 stav 2 primenljivi u datom slučaju. Na primer, ESLJP će priznati šire (ali ne i neograničeno)

25 *Karademirci and Others v. Turkey*, predstavke br. 37096/97 i 37101/97, presuda od 25. januara 2005, stav 33.

26 Valja naglasiti da se legitimni ciljevi koji opravdavaju mešanje u kontekstu drugih kvalifikovanih prava unekoliko razlikuju od legitimnih ciljeva pobrojanih u članu 10.

unutrašnje polje slobodne procene kada je reč o onim vidovima mešanjima koji imaju legitimni cilj zaštite javnog morala.[27] Primenu člana 10 u kontekstu slučajeva koji se tiču slobode izražavanja, a odnose se na novinarstvo i medije, podrobnije ćemo razmotriti u nastavku teksta.

Uobičajeno je da visoke strane ugovornice imaju slobodu da utvrde da li je neko mešanje u slobodu izražavanja pojedinca neophodno u demokratskom društvu. To se obično označava kao unutrašnje polje slobodne procene. Organi Konvencije su oduvek priznavali da su domaće vlasti, po pravilu, u boljoj poziciji da donesu određenu odluku i tumače unutrašnje pravo ili procenjuju činjenice u određenom konkretnom slučaju. Tako je ESLJP saopštio da ne namerava da svojim stavovima zameni stavove domaćih vlasti. Takav stav Suda povezan je s načelom supsidijarnosti koje je utvrđeno u Konvenciji i po kome Evropski sud za ljudska prava sebe prvenstveno doživljava kao nadzorni organ supsidijaran u odnosu na nacionalne sisteme za zaštitu ljudskih prava. To unutrašnje polje slobodne procene ima važnu ulogu u onim slučajevima u kojima se radi o *prima facie* mešanju u ostvarivanje nekog prava, a argumenti se sukobljavaju oko toga da li je reč o mešanju koje je neophodno, pa je sve to, samim tim, veoma relevantno za slučajeve koji su pokrenuti u vezi sa članom 10.

Razmere tog unutrašnjeg polja slobodne procene razlikuju se zavisno od vrste izražavanja u odnosu na koju je mešanje preduzeto. Na primer, unutrašnje polje slobodne procene jedne države je, po pravilu, uže kada je reč o političkom govoru nego kada je reč o trgovinskom ili umetničkom govoru.[28] Nacionalne vlasti takođe treba da vode računa o tome da je unutrašnje polje slobodne procene uvek propraćeno evropskim nadzorom, a taj nadzor obuhvata i zakon i odluke iz domena primene tog zakona, čak i one odluke koje donose nezavisni sudovi. Na taj način je ESLJP ovlašćen da donese konačnu presudu o tome da li je neko „ograničenje" u skladu sa slobodom izražavanja, onako kako je ta sloboda zaštićena članom 10.[29]

Druga implikacija unutrašnjeg polja slobodne procene i supsidijarnosti jeste uticaj na ulogu domaćih sudija. ESLJP i Konvencija pozivaju da se oda dužno priznanje proceni nacionalnih vlasti kada je reč o srazmernosti mešanja države u ostvarivanje tog prava. Ako se Evropskom sudu za ljudska prava može dokazati da je ta procena izvršena na način koji je u skladu s Konvencijom, onda ESLJP neće biti spreman da ustanovi povredu Konvencije samo zato što veruje da bi on sam doneo drugačiji zaključak. Samim tim, odgovornost za poštovanje Konvencije prebacuje se na domaće vlasti, a pre svega na domaće sudije.

27 *Otto-Preminger-Institut v. Austria*, predstavka br. 13470/87, presuda od 20. septembra 1994, stav 50.

28 *VgT Verein Gegen Tierfabriken v. Switzerland*, predstavka br. 24699/94, presuda od 28. juna 2001, stavovi 69–71.

29 *Ahmed and Others v. The United Kingdom*, predstavka br. 22954/93, presuda od 2. septembra 1998, stav 55.

(e) Odgovornost države po članu 10 i Konvenciji u celini

ESLJP zastupa stanovište da, iako je suštinska svrha mnogih odredaba Konvencije zaštita pojedinca od proizvoljnog mešanja javnih vlasti, mnoga prava koja su zaštićena Konvencijom takođe mogu rezultirati pozitivnim obavezama države.[30] Ta ideja proističe iz člana 1 Konvencije, koji glasi da „visoke strane ugovornice *jamče* svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I ove Konvencije". Na taj način, efektivno ostvarivanje određenih sloboda zahteva *kako* da se države uzdrže od bilo kakvih postupaka koji bi predstavljali nesrazmerno mešanje u prava po Konvenciji, *tako* i da same te države donesu pozitivne mere zaštite, čak i u oblasti odnosa među pojedincima.[31] To pored ostalih članova važi za članove 10, 8 i 2 Konvencije.

Kada se utvrđuje da li postoji ili ne postoji neka pozitivna obaveza, mora se voditi računa o pravičnoj ravnoteži koja se mora uspostaviti između opštih interesa zajednice i interesa pojedinca.[32] Taj test je sličan testu kojim se utvrđuju negativne obaveze država. Sud takođe uzima u obzir različite situacije u visokim stranama ugovornicama. Osim toga, Sud je jasno stavio do znanja da se obaveze utvrđene tim članovima neće tumačiti na takav način da se vlastima nameće nemoguće ili nesrazmerno breme.[33]

ESLJP je saopštio da član 10, s obzirom na ključnu ulogu koju ima za funkcionisanje demokratije, ne zahteva od države samo da ne interveniše već može zahtevati i pozitivne mere zaštite. Na primer, propust da se pruži zaštita od napada na jedne novine predstavljao je povredu člana 10[34] jer obaveza država jeste da stvore povoljnu klimu za učešće u javnoj debati svih zainteresovanih lica kako bi im se omogućilo da bez strahovanja izraze svoja mišljenja i ideje[35] i stoga je ESLJP priznao da se javlja pozitivna obaveza da se zaštiti sloboda izražavanja tako što će se obezbediti razumna mogućnost ostvarivanja prava na odgovor.[36]

Kada razmatramo uzajamni odnos i sadejstvo člana 10 sa članovima 6 i 8, što i jeste u žiži pažnje ovog vodiča, važno je da napomenemo da se priroda pozitivnih obaveza države prema članu 10 može razlikovati onda kada se od Suda traži

30 *Ozgur Gundem v. Turkey*, predstavka br. 23144/93, presuda od 16. marta 2000, stav 42.

31 *Palomo Sánchez and Others v. Spain*, predstavke br. 28955/06, 28957/06, 28959/06 i 28964/06, presuda Velikog veća od 12. septembra 2011, stavovi 58–59.

32 *Ozgur Gundem v. Turkey*, predstavka br. 23144/93, presuda od 16. marta 2000, stav 43.

33 *Rees v. The United Kingdom*, predstavka br. 9532/81, presuda od 17. oktobra 1986, stav 37.

34 *Ozgur Gundem v. Turkey*, predstavka br. 23144/93, presuda od 16. marta 2000.

35 *Dink v. Turkey*, predstavke br. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 i 7124/09, presuda od 14. septembra 2010.

36 *Melnychuk v. Ukraine* (dec/odluka), br. 28743/03, ECHR 2005-IX.

da uspostavi ravnotežu između prava na slobodu izražavanja i drugih prava po Konvenciji.[37] Ta interakcija će biti podrobnije razmotrena u narednim odeljcima ovog teksta.

(f) Konvencijom nezaštićeni govor: govor mržnje

Važno je naglasiti da zbog zahteva za pluralizam, toleranciju i širokogrudost, polje primene zaštite koju pruža član 10 obuhvata i one informacije i ideje koje mogu šokirati ili uvrediti neke ljude.[38] Mora se razlikovati uvredljiv govor od govora mržnje. Komitet ministara Saveta Evrope opisao je „govor mržnje" kao „oblike izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge vidove mržnje zasnovane na netoleranciji".[39] Niko se ne može pozivati na slobodu izražavanja kako bi opravdao „govor mržnje". Govor koji je usmeren protiv vrednosti utvrđenih u Konvenciji nije zaštićen članom 10. ESLJP je saopštio sledeće:

> *Tolerancija i poštovanje za ravnopravno dostojanstvo svih ljudskih bića predstavljaju temelje jednog demokratskog, pluralističkog društva. S obzirom na to, načelno gledano, u određenim demokratskim društvima može se smatrati neophodnim da se kazne ili čak spreče svi oblici izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju zasnovanu na netoleranciji.*[40]

Kada se utvrđuje da li neki iskaz može biti zaštićen članom 10, neophodno je napraviti jasnu distinkciju između govora koji je šokantan, ali koji nije automatski i uvredljiv ili zlostavljački (takav govor u nekim slučajevima može biti zaštićen)[41] i govora koji je usmeren ka tome da povredi prava i slobode drugih (takav govor je nezaštićen).[42] Tako je u nekim slučajevima ESLJP ustanovio da govor mržnje u potpunosti ostaje van polja zaštite člana 10. U drugim slučajevima ESLJP je stao na stanovište da je izraz o kome je reč spadao u polje dejstva navedenog člana, ali su mešanja bila opravdana.[43]

---

37 *Appleby and Others v. The United Kingdom*, predstavka br. 44306/98, presuda od 6. maja 2003, stavovi 42-43 i 47-49.

38 *Handyside v. The United Kingdom*, predstavka br. 5493/72, presuda od 7. decembra 1976, stav 49.

39 *Preporuka br. R 97 (20)* Komiteta ministara Saveta Evrope zemljama članicama o govoru mržnje dostupna na adresi: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec(97)20_en.pdf.

40 *Erbakan v. Turkey*, predstavka br. 59405/00, presuda od 6. jula 2006, stav 56.

41 Npr. *Lehideux and Isorni v. France*, predstavka br. 24662/94, presuda od 23. septembra 1998.

42 Npr. *Vona v. Hungary*, predstavka br. 35943/10, presuda od 9. jula 2013.

43 *Sürek v. Turkey (No. 1)*, predstavka br. 26682/95, presuda Velikog veća od 8. jula 1999.

ESLJP je isključio govor mržnje iz domena zaštite primenjujući dva pristupa koja su utemeljena na Konvenciji:

a) Tako što je stao na stanovište da, zbog same svoje prirode, određeni govor u celosti ostaje van polja zaštite člana 10, pa su predstavke podnete po osnovu tog govora samim tim neprihvatljive *ratione materiae*. Primenjujući član 17 (zabrana zloupotrebe prava), ESLJP utvrđuje da određeni podnosilac predstavke ne može uživati zaštitu koju pruža član 10. Tome je cilj da se spreči da neko zaključi kako ima pravo da se upusti u neku delatnost ili izvrši neki čin koji je usmeren na poništavanje bilo kog prava i sloboda utvrđenih Konvencijom. U takvim slučajevima, ESLJP onda uopšte ne mora da razmatra da li je mešanje o kome je reč bilo u skladu sa zakonom ili opravdano.
b) Tako što primenjuje ograničenja utvrđena u drugom stavu člana 10 Konvencije – a to je pristup koji ESLJP koristi onda kada govor o kome je reč (iako se može smatrati govorom mržnje) nije u stanju da poništi osnovne vrednosti utvrđene Konvencijom.

ESLJP je ustanovio da član 10 ne štiti *inter alia*:

- Negiranje holokausta;[44]
- Optuživanje homoseksualaca da u moralnom smislu razorno utiču na društvo i da su odgovorni za razvoj virusa HIV-a i side;[45]
- Javnu odbranu ratnih zločina;[46]
- Govore u kojima se svi muslimani povezuju s napadima izvedenim 11. septembra.[47]

Takvo izražavanje je u suprotnosti sa osnovnim vrednostima Konvencije, konkretno u suprotnosti s pravdom, socijalnim mirom i nediskriminacijom. U suštini, u tom kontekstu mogu biti čak i dozvoljene ili tražene krivične sankcije.[48]

44 *Garaudy v. France*, predstavka br. 65831/01, odluka od 24. juna 2003.

45 *Vejdeland and Others v. Sweden*, predstavka br. 1813/07, presuda od 9. februara 2012.

46 *Lehideux and Isorni v. France*, predstavka br. 24662/94, presuda od 23. septembra 1998, stav 53; *Leroy v. France*, predstavka br. 36109/03, presuda od 2. oktobra 2008.

47 *Norwood v. The United Kingdom*, predstavka br. 23131/03, DA (odluka o prihvatljivosti) od 16. novembra 2004.

48 *Garaudy v. France*, predstavka br. 65831/01, DA (odluka o prihvatljivosti) od 24. juna 2003.

[II] Sloboda izražavanja i mediji

U ovom odeljku ćemo razmotriti izuzetno važno i konkretno pitanje slobode štampe po članu 10 Konvencije i način na koji zaštita medija može uticati na prava i slobode drugih.

(a) Zaštita koju medijima pruža član 10

ESLJP naglašava da član 10 ne štiti samo sadržaj informacija već i načine na koje se te informacije saopštavaju.[49] Iako se u članu 10 ne pominje izričito sloboda štampe, ESLJP je razradio obimnu sudsku praksu i na taj način sastavio korpus načela i pravila koja štampi obezbeđuju poseban status u uživanju sloboda utvrđenih članom 10. Sud je na sledeći način naglasio ulogu štampe kao uvek budnog čuvara i nekoga ko vrši nadzor u ime javnosti (public watchdog):

> [*š*]*tampa je dužna da prenosi informacije i ideje o političkim pitanjima isto kao i o pitanjima u drugim oblastima od javnog interesa. Ne samo da štampa ima zadatak da prenosi takve informacije i ideje: javnost takođe ima pravo da ih prima.*[50]

Smatra se da sloboda štampe pruža jedan od najboljih načina za otkrivanje i formiranje mišljenja o idejama i stavovima političkih lidera, pa je upravo stoga sloboda štampe u samom središtu pojma demokratskog društva. U tom smislu, štampa je aktivna u tome da sve postupke vlasti izloži nadzoru javnosti.[51] Štampa takođe ima važnu ulogu i van političkog procesa, u tom smislu što podstiče debatu o pitanjima od opšteg javnog interesa.[52]

Štampa uživa širok obim zaštite prema članu 10. Ta zaštita obuhvata istraživanja i ispitivanja koja sprovode novinari[53] tokom priprema za objavljivanje, kao i zaštitu novinarskih izvora.[54] Obim slobode izražavanja štampe mora se široko tumačiti zbog njene uloge „uvek budnog čuvara i nekoga ko u ime javnosti vrši nadzor". Stoga se izvestan stepen preterivanja, čak i provociranja,[55] može dopustiti

49 *Autronic AG v. Switzerland*, predstavka br. 12726/87, presuda od 22. maja 1990, stav 47; *Öztürk v. Turkey*, predstavka br. 22479/93, presuda Velikog veća od 28. septembra 1999, stav 49.

50 *Lingens v. Austria*, predstavka br. 9815/82, presuda od 8. jula 1986, stav 42.

51 *Martin and Others v. France*, predstavka br. 30002/08, presuda od 12. aprila 2012, stav 80.

52 *Cumpana and Mazare v. Romania*, predstavka br. 33348/96, presuda od 17. decembra 2004, stav 96.

53 *The Sunday Times v. The United Kingdom (No. 2)*, predstavka br. 13166/87, presuda od 26. novembra 1991.

54 *Goodwin v. The United Kingdom*, predstavka br. 17488/90, presuda Velikog veća od 27. marta 2006.

55 *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway*, predstavka br. 21980/93, presuda Velikog veća od 20. maja 1999, stav 59.

u sklopu novinarske slobode. Kada god javne vlasti (uključujući i domaće sudove) preduzimaju mere koje su kadre da obeshrabre učešće štampe u debatama od legitimnog javnog interesa, postoji velika verovatnoća da će te mere privući posebno poman nadzor.[56]

(b) Dužnosti i odgovornosti štampe

Iako član 10 pruža snažnu zaštitu štampi, pravo na slobodu izražavanja nije apsolutno, pa dužnosti i odgovornosti koje ono povlači za sobom važe i za štampu. ESLJP je to na sledeći način formulisao: „Iz razloga 'dužnosti i odgovornosti' koje su inherentne ostvarivanju slobode izražavanja, mehanizmi zaštite koju član 10 pruža novinarima u vezi s njihovim izveštavanjem o pitanjima od javnog interesa podležu uslovu da novinari postupaju u dobroj veri kako bi obezbedili tačne i pouzdane informacije u skladu s novinarskom etikom."[57]

Kada je reč o novinarima, to znači da precizan opseg tih dužnosti i odgovornosti zavisi od položaja lica koje ostvaruje pravo i od tehničkih sredstava koje to lice koristi.[58] Te dužnosti i odgovornosti će, sva je prilika, biti veće onda kada je ugrožen ugled pojedinca čije je ime navedeno ili kada su ugrožena prava nekog lica.[59] To takođe znači da novinari treba da ispune određene etičke standarde u svome radu. I domaće vlasti i novinari morali bi da uzmu u obzir *Preporuku* Parlamentarne skupštine Saveta Evrope *br. 1215 (1993)*, kao i *Rezoluciju PSSE br. 1003 (1993)* o novinarskoj etici.

(c) Relevantni činioci za uravnotežavanje konkurentnih prava

Kao što je ranije već istaknuto, član 10 ne jamči apsolutno pravo, već je tu reč o kvalifikovanom pravu. To znači da svako mešanje u slobodu izražavanja ne mora nužno predstavljati povredu člana 10 – ono može biti opravdano. Osim toga, medijsko obelodanjivanje podataka koji spadaju u polje dejstva člana 10 mogu uticati na privatni život nekog lica u polju dejstva člana 8.[60] Prema tome, postoji izvestan broj faktora koje nacionalne vlasti moraju odmeriti kada nastoje da uravnoteže potencijalno konfliktna ili konkurentna prava i interese u odnosu na sporna obelodanjivanja podataka u medijima.

---

56 *Ibid*, stav 64.

57 *Ibid*, stav 65; *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway*, predstavka br. 21980/93, presuda od 20. maja 1999, stav 65.

58 *Handyside v. The United Kingdom*, predstavka br. 5493/72, presuda od 7. decembra 1976, stav 49.

59 *Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France*, predstavka br. 21279/02, presuda Velikog veća od 22. oktobra 2007.

60 Član 8 Konvencije i način na koji on stupa u interakciju s pravom na slobodu izražavanja biće detaljnije razmotreni u III odeljku ovog vodiča.

Postoji širok spektar faktora koji mogu biti relevantni prilikom uravnotežavanja prava i interesa o kojima je reč u medijskim slučajevima. Ti faktori obuhvataju:[61]

- Da li informacije o kojima je reč doprinose debati od javnog interesa;
- Da li je lice o kojem je reč javna ličnost ili je to privatni građanin;
- Prethodno ponašanje lica o kome je reč;
- Sadržaj, oblik i posledice publikacije;
- Okolnosti u kojima su fotografije o kojima je reč snimljene.

U nastavku teksta podrobnije ćemo ispitati svaki od tih faktora.

(i) *Doprinos debati od javnog interesa*

Prvi aspekt koji treba razmotriti jeste to da li i u kojoj meri fotografija ili članak o kojem je reč doprinose debati od javnog interesa.[62] Ono što je zanimljivo za javnost nije uvek diskusija koja je u javnom interesu. Da li nešto predstavlja temu ili predmet od javnog interesa, zavisi od okolnosti datog slučaja. Normalno je da su pitanja koja spadaju u domen politike u širem javnom interesu, pa je stoga u toj oblasti dozvoljeno veoma malo ograničenja.[63]

ESLJP je ustanovio da sledeća pitanja nisu u javnom interesu:

- Govorkanja o bračnim problemima jednog političkog lidera;[64]
- Finansijski poslovi čuvenog pevača;[65]
- Fotografije iz privatnog života jedne javne ličnosti kojima se želelo udovoljiti znatiželji javnosti.[66]

Opšte pravilo glasi da je onda kada objavljivanje nekih informacija doprinosi debati od javnog interesa, teško opravdati bilo kakvo mešanje u to objavljivanje.

(ii) *Javna ličnost ili privatno lice?*

Različiti nivoi zaštite primenjuju se na pojedince zavisno od toga da li je reč o javnim ličnostima ili privatnim licima. Granice prihvatljive kritike su šire onda

61 *Von Hannover v. Germany (No. 2)*, predstavke br. 40660/08 i 60641/08, presuda od 7. februara 2012, stavovi 109–113.

62 *Von Hannover v. Germany (No. 2)*, predstavke br. 40660/08 i 60641/08, presuda od 7. februara 2012, stav 109.

63 *Kuliš v. Poland*, predstavka br. 15601/02, presuda od 18. marta 2008, stavovi 37–38.

64 *Standard Verlags GmbH v. Austria (No. 2)*, predstavka br. 21277/05, presuda od 4. juna 2009.

65 *Hachette Filipacchi Associes (ICI Paris) v. France*, predstavka br. 12268/03, presuda od 23. jula 2009.

66 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004, stav 64.

kada je reč o javnoj ličnosti, a posebno su široke onda kada je meta iskaza neki političar. ESLJP zastupa stanovište da javne ličnosti, uključujući sudije[67] i političare, neminovno i svesno sebe izlažu pomnom javnom nadzoru i praćenju. Oni kao takvi moraju ispoljiti viši stepen tolerancije.[68] To posebno važi za političare tokom predizbornih kampanja. U vreme predizbornih kampanja treba dozvoliti da sve vrste mišljenja i podataka slobodno cirkulišu.[69]

Međutim, čak i oni koji su javne ličnosti mogu legitimno očekivati izvestan stepen privatnosti.[70] ESLJP pravi jasnu distinkciju između izveštavanja o aspektima *privatnog života* javnih ličnosti i izveštavanja o tim ljudima u njihovom *javnom svojstvu*.[71] Veću zaštitu uživaju oni aspekti koji se odnose na privatni život javnih ličnosti nego oni aspekti koji se odnose na njihovo javno svojstvo. Ipak, pravo javnosti da bude informisana može se, u nekim posebnim okolnostima, proširiti čak i na aspekte privatnog života javnih ličnosti, naročito onda kada je reč o političarima.[72]

Sud takođe priznaje da se lica mogu povući iz javnog života. Verovatno je teže dokazati da obelodanjivanje podataka o privatnom životu lica koja su se povukla iz političkog ili građanskog života služi javnom interesu.[73]

(iii) *Oblik u kome je sadržaj prikazan i posledice njegovog objavljivanja*

Dodatni relevantan činilac jeste način na koji je objavljena neka fotografija ili izveštaj, kao i način na koji je lice o kome je reč predstavljeno na toj fotografiji ili u tom izveštaju.[74] ESLJP će takođe razmotriti razmere u kojima su taj izveštaj ili ta fotografija distribuirani, vodeći računa o tome da li je reč o nacionalnom ili lokalnom listu, odnosno o listu koji ima velik ili pak ograničen tiraž.[75]

67 Ovaj konkretan aspekt slobode govora biće detaljnije razmotren u nastavku teksta, u V odeljku.

68 Npr. *Anguelov v. Bulgaria*, predstavka br. 45963/99, odluka o prihvatljivosti od 14. decembra 2004.; *Lombardo and Others v. Malta*, predstavka br. 7333/06, presuda od 24. aprila 2007, stav 54; *Kuliś v. Poland*, predstavka br. 15601/02, presuda od 18. marta 2008.

69 *Lepojić v. Serbia*, predstavka br. 13909/05, presuda od 6. novembra 2007.

70 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

71 *Dalban v. Romania*, predstavka br. 28114/95, presuda Velikog veća od 28. septembra 1999, stav 50.

72 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004, stav 64.

73 *Tammer v. Estonia*, predstavka br. 41205/98, presuda od 6. februara 2001, stav 68.

74 *Jokitaipale and Others v. Finland*, predstavka br. 43349/05, presuda od 6. aprila 2010.

75 *Karhuvaara and Iltalehti v. Finland*, predstavka br. 53678/00, presuda od 16. novembra 2004, stav 47.

(iv) *Okolnosti u kojima su fotografije snimljene*

Pored toga, ESLJP zastupa stanovište da su relevantni i kontekst i okolnosti u kojima su fotografije snimljene.[76] Neophodno je razmotriti da li su fotografije snimljene i potom objavljene uz pristanak fotografisanog lica ili je to učinjeno bez njegovog znanja ili nedopuštenim sredstvima. Treba da budu uzeti u obzir težina nedopuštenog ometanja i posledice objavljivanja po lice o kome je reč.

(d) **Dva ogledna slučaja**

Iako ćemo u nastavku teksta podrobnije razmotriti uravnotežavanje prava u konkretnom kontekstu člana 6 i člana 8 Konvencije, ovde bi moglo biti korisno da ilustrujemo način na koji ESLJP primenjuje pomenute činioce kada uspostavlja ravnotežu između konkurentnih prava, pa bismo stoga posebno skrenuli pažnju na dva važna slučaja kojima se ESLJP bavio u ovom domenu:

1. *Ašet Filpaki Asocije protiv Francuske (Hachette Filipacchi Associes)* – slučaj pokrenut na osnovu predstavke izdavačke kuće koja se požalila sudu zbog mešanja u njeno pravo na slobodu izražavanja;
2. *Fon Hanover protiv Nemačke (Von Hannover)* – slučaj pokrenut na osnovu pojedinačne predstavke osobe koja se žalila zbog načina na koji je štampa izveštavala o njoj.

Ta dva slučaja ćemo ovde pojedinačno razmotriti.

Ašet Filipaki Asocije protiv Francuske[77]

Francuski nedeljnik Pari mač (*Paris-Match*) objavio je članak o ubistvu prefekta Kloda Erinjaka (*Claude Erignac*) u gradu Ajačio, na Korzici, 6. februara 1998. Članak je bio ilustrovan fotografijom mesta ubistva, snimljenom svega nekoliko trenutaka pošto je ubistvo izvršeno. Na fotografiji je prikazano prefektovo telo kako leži na tlu.

U domaćem parničnom postupku francuski sudovi su naložili časopisu *Pari mač* da objavi saopštenje u kome će navesti da je fotografija bila objavljena bez pristanka porodice Kloda Erinjaka i da porodica smatra da objavljivanje te fotografije predstavlja nasrtaj na intimnost njihovog privatnog života.

Izdavačka kuća koja je podnosilac predstavke požalila se Evropskom sudu u

76 *Von Hannover v. Germany (No. 2)*, predstavke br. 40660/08 i 60641/08, presuda od 7. februara 2012, stav 113.

77 *Hachette Filipacchi Associes v. France*, predstavka br. 71111/01, presuda od 14. juna 2007.

Strazburu da je obaveza koja joj je izrečena u pogledu objavljivanja navedene izjave predstavljala povredu njenog prava na slobodu izražavanja. ESLJP je stao na stanovište da je to predstavljalo mešanje u slobodu izražavanja podnosioca predstavke. Potom je razmotrio da li je to mešanje bilo opravdano:

- Prvo, ESLJP je konstatovao da je obaveza izdavačkoj kući bila izrečena na osnovu sudske prakse koja je ispunjavala uslove dostupnosti i predvidljivosti, koji su potrebni da bi se ustanovilo kako je taj oblik mešanja bio „propisan zakonom".
- Drugo, ESLJP je stao na stanovište da se mešanjem o kome je reč težilo ostvarenju jednog od legitimnih ciljeva utvrđenih u članu 10 stav 2, konkretno: „zaštiti prava i slobode drugih".
- Shodno tome, treće i presudno pitanje glasi da li je mera o kojoj je reč bila „neophodna u demokratskom društvu".

Prilikom procenjivanja trećeg pitanja ESLJP je uzeo u obzir nekoliko činjenica, uključujući sledeće:

- „Dužnosti i odgovornosti" koje su inherentne ostvarivanju slobode izražavanja i potencijalni efekat odvraćanja izrečene kazne na način na koji taj časopis ostvaruje svoju slobodu izražavanja.
- Duševni bol koji je osetila porodica žrtve, njihovo izričito protivljenje objavljivanju (fotografije) i nasilne i traumatične okolnosti u kojima je nastupila smrt žrtve.
- Formulaciju izjave koju su francuski sudovi zahtevali da *Pari mač* objavi i njihovo poštovanje uredničke slobode časopisa.

Pošto je sve navedene činioce uzeo u obzir, ESLJP je ustanovio da su domaći sudovi izrekli kaznu koja je prema francuskom Građanskom zakoniku ponajmanje restriktivna za prava preduzeća koje je podnosilac predstavke. Na osnovu svega toga, ESLJP je stao na stanovište da je mešanje domaćih sudova u slobodu izražavanja podnosioca predstavke bilo opravdano, te se, s tih razloga, u datom slučaju nije radilo o povredi člana 10.

Fon Hanover protiv Nemačke[78]

Ovaj slučaj se odnosio na to što je u nemačkim časopisima objavljen izvestan broj fotografija Karoline fon Hanover (*Caroline von Hannover*), najstarije kćerke princa Renijea III od Monaka (*Rainier*). Princeza Karolina je povela parnični spor pred nemačkim domaćim sudovima zbog objavljivanja tih fotografija, a potom

78 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

je Evropskom sudu u Strazburu uputila predstavku u kojoj se požalila na to da država nije na adekvatan način zaštitila njen privatni život i njen imidž u javnosti.

ESLJP je tim pitanjima pristupio polazeći od stanovišta da treba uspostaviti balans između zaštite njenog privatnog života i slobode izražavanja koja je zajamčena članom 10. S jedne strane, ESLJP je ukazao na to da pravo na slobodu izražavanja zaista obuhvata objavljivanje fotografija. S druge strane, ESLJP je saopštio da je tu reč o oblasti u kojoj poseban značaj poprima zaštita prava i ugleda drugih.

Nastojeći da uspostavi taj balans između prava po članovima 8 i 10, koji su u ovom slučaju primenljivi, ESLJP je ukazao na nekoliko važnih tačaka:

- Odlučujući činilac kod uspostavljanja ravnoteže između prava po članu 8 i prava po članu 10 jeste doprinos koji sporne fotografije ili članci u štampi pružaju debati od javnog interesa. Podnositeljka predstavke je zaista zastupala vladajuću porodicu Monaka na nekim kulturnim događajima ili dobrotvornim priredbama, ali ona nije obavljala nijednu zvaničnu funkciju. Fotografije su se isključivo odnosile na privatni život podnositeljke predstavke i nisu ni na koji način doprinosile javnoj debati. ESLJP je saopštio da to zahteva uže tumačenje člana 10.
- U datom slučaju, fotografije su sadržale veoma lične, čak i intimne informacije o podnositeljki predstavke. ESLJP je posebno ukazao na to da su fotografije koje se pojavljuju u tabloidnoj štampi često snimljene u atmosferi neprekidnog uznemiravanja, što kod lica o kojima je reč izaziva veoma snažan osećaj da im neko upada, zadire u privatni život ili čak da ih progoni.
- ESLJP je takođe razmotrio važnost konteksta u kome su te fotografije snimljene. Snimci su napravljeni bez znanja ili pristanka podnositeljke predstavke i stao je na stanovište da uznemiravanje koje mnoge javne ličnosti trpe u svom svakodnevnom životu ne može biti u potpunosti prenebregnuto.
- ESLJP je zastupao stav da javnost nema legitimni interes da zna gde se nalazi podnositeljka predstavke i kako se ona ponaša u svom privatnom životu, čak ni onda kada se pojavljuje na mestima koja se ne mogu uvek opisati kao izolovana i uprkos činjenici da je ona sama dobro poznata javnosti.

Potom je ESLJP saopštio da zaštita privatnog života prema članu 8 obuhvata i prostor van uskog porodičnog kruga i sadrži i izvesnu socijalnu dimenziju. Čak i lica koja su poznata široj javnosti moraju biti u stanju da uživaju „legitimno očekivanje" zaštite i poštovanja svog privatnog života, posebno u svetlu novih komunikacionih tehnologija. ESLJP je jednoglasno zaključio da je pravo podnositeljke

predstavke na privatni život bilo povređeno time što je vlasti nisu zaštitile od nasrtaja štampe. To se može sapostaviti sa odlukom Suda u slučaju *Fon Hanover (br. 2)*,[79] u kojoj je utvrđeno da nije bilo povrede u odnosu na slične činjenice zato što su domaći sudovi brižljivo uspostavili ravnotežu između konkurentnih interesa, uzimajući u obzir sudsku praksu Suda.

(e) **Priroda sankcije**

Neka ograničenja ili sankcije koje se odnose na ostvarivanje slobode izražavanja medija verovatno će biti posebno teško opravdati zbog težine uticaja koji ta ograničenja, odnosno sankcije mogu imati na ostvarivanje datog prava. To obuhvata:

- Krivične sankcije;[80]
- Prethodno ograničenje publikacije.

Krivične sankcije za objavljivanje, iako nisu zabranjene Konvencijom, treba da budu primenjene samo u „veoma izuzetnim okolnostima". ESLJP je ukazao na to da:

> […] *pribegavanje krivičnom gonjenju novinara za iznete uvrede koje pokreću pitanja od javnog značaja* [...] *treba smatrati srazmernima samo u veoma izuzetnim okolnostima koje podrazumevaju najozbiljniji napad na prava pojedinca* [...] *Ako bi se smatralo drugačije, to bi zaplašilo novinare u njihovom doprinosu javnoj raspravi o pitanjima koja utiču na život zajednice i, uopštenije gledano, ugrozilo bi štampu u vršenju njene važne uloge 'uvek budnog javnog čuvara' (public watchdog).*[81]

Prethodno ograničenje u vidu zaplene publikacija nije apsolutno zabranjeno članom 10 Konvencije, ali je ESLJP saopštio da su:

> […] *opasnosti koje su inherentne prethodnom ograničavanju tolike da zahtevaju najpomniju analizu i nadzor Suda. To posebno važi kada je reč o štampi jer su vesti lako kvarljiva roba i odgađanje njihovog objavljivanja, čak i na kratko vreme, može potpuno obezvrediti vest i učiniti da interesovanje za nju nestane. Ta opasnost se odnosi i na cenzuru publikacija koje ne spadaju u periodična izdanja koja se bave najaktuelnijim pitanjima.*[82]

79 *Von Hannover v. Germany (No. 2)*, predstavke br. 40660/08 i 60641/08, presuda od 7. februara 2012.

80 *Karademirci and Others v. Turkey*, predstavke br. 37096/97 i 37101/97, presuda od 25. januara 2005, stav 42–43.

81 *Bodrožić and Vujin v. Serbia*, predstavka br. 38435/05, presuda od 23. juna 2009, stav 39.

82 *Alinak v. Turkey*, predstavka br. 40287/98, presuda od 29. marta 2005, stav 37.

[III] Član 10 i član 8: Uspostavljanje ravnoteže između prava slobodu izražavanja i prava na privatni život

Jedno od najočiglednijih mesta na kojima iskrsava pitanje uspostavljanja ravnoteže između prava na slobodu izražavanja i drugih prava javlja se onda kada ostvarivanje prava jednog lica na slobodu izražavanja utiče na pravo drugog lica na zaštitu privatnog života, koje je zajamčeno članom 8 Konvencije. O toj interakciji smo gore već nešto rekli u kontekstu slobode štampe, ali ćemo je u ovom odeljku podrobnije ispitati.

(a) **Član 8**

Član 8 štiti pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. On glasi:

> *1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.*
>
> *2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.*

(b) **Svrha člana 8**

Član 8 zahteva od država da poštuju četiri prava koja nisu utvrđena u tekstu Konvencije. Tokom godina, ESLJP primenjuje veoma širok pristup definisanju polja zaštite koju pruža ta odredba. Član 8 se ponekad doživljava kao „rezidualna" odredba za pitanja koja nisu obuhvaćena drugim odredbama Konvencije. ESLJP koristi pristup utemeljen na shvatanju Konvencije kao „živog instrumenta" kako bi olakšao tumačenje člana 8 u skladu s društvenim razvojem. Član 8 štiti „poštovanje" svakog pojedinačno navedenog interesa. To znači da države ne samo da imaju negativnu obavezu koja im nalaže da se ne mešaju u ta prava već postoji i inherentna pozitivna obaveza država da štite te interese od mešanja nedržavnih aktera.

Član 8 obuhvata četiri zaštićene oblasti, a to su:

- Privatni život;
- Porodični život;
- Dom;
- Prepiska.

Svaki od navedenih pojmova je autonomni pojam po Konvenciji. U kontekstu razmatranja slobode izražavanja posebno je važno sagledati obim zaštite koja se pruža privatnom životu. Sledstveno tome, u težištu tog ispitivanja nalazi se pravo na poštovanje privatnog života.

(c) **Opseg „privatnog života"**

Od samog početka ESLJP primenjuje veoma širok pristup pojmu privatnog života, a ne nešto restriktivniji pristup koji bi ograničio polje dejstva na tradicionalni pojam privatnosti. Pojam „privatnog života" sličniji je pojmu lične autonomije. Usled toga, obim privatnog života je onoliko neomeđen koliko je to konzistentno s pravnom sigurnošću. U slučaju *Belgijska lingvistika*[83] ESLJP je stao na stanovište da privatni život obuhvata pravo svakog lica da živi tako da mu se niko proizvoljno ne meša u život. ESLJP je osim toga konstatovao da „[p]oštovanje privatnog života takođe mora sadržati izvestan stepen prava na uspostavljanje i razvoj odnosa s drugim ljudskim bićima".[84] Međutim, ESLJP je razjasnio da:

> [š]*irok način na koji je koncipiran član 8 ne znači, međutim, da on štiti svaku aktivnost u koju bi neko lice moglo poželeti da se upusti s drugim ljudskim bićima kako bi uspostavilo i razvilo takve odnose. Taj član, na primer, ne štiti međuljudske odnose tako širokog i neodređenog opsega da se ne može uspostaviti nikakva neposredna veza između činjenja ili nečinjenja države i privatnog života tog lica.*[85]

ESLJP takođe zastupa stanovište da član 8 obuhvata zaštitu podataka. To što javni organ nadležan za informacije skladišti podatke koji se odnose na privatni život nekog lica predstavlja mešanje u član 8, bez obzira na to da li se te informacije uopšte koriste.[86]

Pojam poštovanja privatnog života obuhvata takođe i fizički i moralni integritet, tj. fizičko i psihološko blagostanje.[87] U sudskoj praksi Evropskog suda takođe je

83 *Case „Relating to Certain Aspects of the Laws on the Use of Languages in Education in Belgium" v. Belgium* (*Slučaj koji se „odnosi na izvesne aspekte zakona o upotrebi jezika u obrazovanju u Belgiji"*), predstavke br. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 i 2126/64, presuda od 23. jula 1968, stav 6.

84 *Niemietz v. Germany*, predstavka br. 13710/88, presuda od 16. decembra 1992, stav 29.

85 *Friend and Others v. The United Kingdom*, predstavke br. 16072/06 i 27809/08, odluka o prihvatljivosti od 24. novembra 2009.

86 *Leander v. Sweden*, predstavka br. 9248/81, presuda od 26. marta 1987; *Kopp v. Switzerland*, predstavka br. 23224/94, presuda od 25. marta 1998; *Amann v. Switzerland*, predstavka br. 27798/95, presuda od 16. februara 2000.

87 *X and Y v. The Netherlands*, predstavka br. 8978/80, presuda od 6. marta 1985.

jasno utvrđeno da je pravo na zaštitu ugleda i časti uključeno u član 8 Konvencije kao deo prava na poštovanje privatnog života.[88]

(d) **Kvalifikovana priroda prava**

Suštinska svrha člana 8 jeste zaštita pojedinaca od proizvoljnog mešanja države u bilo koju od četiri zaštićene oblasti. ESLJP je u svojoj sudskoj praksi razradio sledeći test u pet tačaka, sličan onom testu koji primenjuje kada razmatra slučajeve po osnovu člana 10. ESLJP koristi taj test kako bi utvrdio da li je došlo do povrede te negativne obaveze koja proističe iz člana 8.

Prvo, pojedinac koji ulaže pritužbu dužan je da dokaže:

1. Da je ovde reč o njegovim pravima po osnovu člana 8 – postavlja se pitanje: da li slučaj spada u polje dejstva jednog od prava koja su zaštićena po članu 8? Ako nije tako, član 8 se ne primenjuje.
2. Da se država umešala u ta prava – da li su postupci države dovoljni da predstavljaju mešanje u privatni život pojedinca ili u neku drugu zaštićenu oblast?

Ako je takvog mešanja bilo, ono nikada ne može biti opravdano osim ukoliko država može da dokaže da:

1. Mešanje je bilo u skladu sa zakonom. Kao i kod člana 10, o kome je gore bilo govora, zakon o kome je reč mora biti dovoljno siguran u svojim formulacijama i predvidljiv po svojim posledicama. On takođe mora biti javno dostupan.
2. Mešanje je preduzeto radi ostvarivanja jednog ili više legitimnih ciljeva utvrđenih u članu 8 stav 2.
3. Mešanje je bilo neophodno u demokratskom društvu. To znači da cilj mešanja mora biti zadovoljenje *akutne društvene potrebe* i mora biti *srazmerno legitimnom cilju (ili ciljevima) kome se teži*.

Legitimni ciljevi o kojima je ovde reč jesu oni ciljevi koji su utvrđeni u drugom stavu člana 8, a to su:

- Nacionalna bezbednost, javna bezbednost ili ekonomska dobrobit zemlje;
- Sprečavanje nereda ili kriminala;
- Zaštita zdravlja ili morala;
- Zaštita prava i sloboda drugih.

88 *A. v. Norway*, predstavka br. 28070/06, oresuda od 9. aprila 2009, stav 64.

(e) **Interakcija sa članom 10**

Jedna od oblasti u kojima se ispoljavaju pozitivne obaveze države po osnovu člana 8 jeste to što javne vlasti sprovode valjanu kontrolu načina na koji pojedinci ostvaruju svoje pravo na slobodu izražavanja, imajući na umu ono što je izričito utvrđeno u članu 10 stav 2, a to je da sloboda izražavanja nosi sa sobom određene dužnosti i odgovornosti. Tako, na primer, nepostojanje pravnog leka u odnosu na objavljivanje informacija koje se tiču privatnih stvari može predstavljati nepoštovanje privatnog života.[89]

Sudije domaćih sudova trebalo bi da obrate pažnju na to da može biti potrebno da se brižljivo uspostavi ravnoteža između prava po članu 8 i prava po članu 10 u nastojanju da se poštuju i jedno i drugo pravo, jer nijedno od tih prava ne uživa automatsku prednost nad onim drugim.[90] Parlamentarna skupština Saveta Evrope je saopštila da „Skupština još jednom naglašava važnost prava svakog lica na privatnost i prava na slobodu izražavanja, kao osnovnih prava u jednom demokratskom društvu. Ta prava nisu ni apsolutna niti su hijerarhijski ustrojena budući da imaju jednaku vrednost."[91]

ESLJP je formulisao nekoliko načela koja su primenljiva onda kada se teži uspostavljanju balansa između člana 10 i člana 8. Prvo, da bi se primenio član 8, „napad na ugled nekog lica mora dosegnuti određeni nivo ozbiljnosti i mora biti izvršen na način koji ugrožava lično uživanje prava na poštovanje privatnog života".[92] ESLJP takođe neprestano podseća na opšta načela u vezi sa slobodom izražavanja, konkretno na to da sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva, da ne važi samo za „informacije" ili „ideje" koje nailaze na povoljan prijem ili koje se smatraju neuvredljivima ili beznačajnima već i za one informacije i ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju, kao i da svaki izuzetak u odnosu na slobodu izražavanja mora biti tumačen strogo, a potreba za svakim ograničenjem tog prava mora biti uverljivo obrazložena.

89 *Schüssel v. Austria*, predstavka br. 42409/98, presuda od 21. februara 2002.

90 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004, stav 58.

91 *Rezolucija 1165 (1998)* Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, stav 10.

92 *Delfi AS v. Estonia*, predstavka br. 64569/09, presuda Velikog veća od 16. juna 2015, stav 137.

[IV] Član 10 i član 6: Interakcija prava na slobodu izražavanja i prava na pravično suđenje po Konvenciji

Drugo važno pitanje interakcije prava jeste odnos između prava na slobodu izražavanja i prava na pravično suđenje, koje je utvrđeno u članu 6. Kada u kontekstu pravosudnog sistema iskrsnu pitanja slobode medija i druga pitanja slobodnog izražavanja, potrebno je razmotriti i dodatne činioce. Pre svega, sudije treba da razmotre na koji se način odnosi pravo na pravično suđenje prema pravu na slobodu izražavanja. Da bi to mogle da učine, biće im potrebno da shvate sve implikacije člana 6 Konvencije, koji štiti pravo na pravično suđenje.

(a) **Opšti pregled člana 6**

Član 6 Konvencije glasi:

> *1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti sa celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.*
>
> *2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.*
>
> *3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:*
> - *(a) da u najkraćem mogućem roku, podrobno i na jeziku koji razume bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;*
> - *(b) b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;*
> - *(c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju;*
> - *(d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispitaju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;*
> - *(e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.*

(b) Uspostavljanje ravnoteže između dvaju prava

U članu 6 se, između ostalog, utvrđuje da suđenja treba da budu javna, za šta postoji samo ograničeni broj izuzetaka. Ta zaštita javnosti suđenja i zaštita slobode izražavanja medija u članu 10 međusobno su povezane i one zajedno imaju važnu ulogu u tom smislu da obezbede da pravosudni sistem bude otvoren za kontrolu i nadzor. Medijsko izveštavanje o pravosudnom sistemu na delu takođe omogućuje javnosti da stekne uvid koji joj može pomoći da izgradi poverenje u taj sistem. Stoga će u mnogim slučajevima zaštita slobode izražavanja pomoći da se obezbedi da budu zaštićena i prava na pravično suđenje. Ta dva prava se u mnogim aspektima uzajamno podržavaju i mogu harmonično da koegzistiraju.

Međutim, postoje i slučajevi u kojima zaštita interesa i po članu 6 i po članu 10 nije tako jednostavna. U takvim slučajevima se od Suda traži da utvrdi da li su domaće vlasti uspostavile pravilan balans između ta dva skupa prava.

Takvi slučajevi se pred Sudom mogu pojaviti na izvestan broj različitih načina, na primer:

- Pritužbe novinara ili drugih lica da je bilo povređeno njihovo pravo na slobodu izražavanja u odnosu na pitanje koje se odnosi ili bi moglo da se odnosi na neko suđenje;[93]
- Pritužbe po članu 6 o tome da se ostvarivanje prava na slobodu izražavanja drugog lica umešalo u pravo na pravično suđenje ili pravo lica da bude smatrano nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

Koliko je važno da sudije pravilno odmere taj balans u slučajevima po članu 10 jasno se vidi iz slučaja *Vorm protiv Austrije*,[94] u kome se ESLJP neposredno pozabavio odnosom između člana 6 i člana 10 U slučaju *Vorm*, ESLJP je morao da razmotri konfliktna prava u odnosu na objavljivanje jednog članka za vreme krivičnog suđenja. Članak o kome je reč sadržao je veliki rizik od dovođenja u opasnost tog suđenja. Podnosilac predstavke je bio novinar koji je nekoliko godina izveštavao o g. Androšu (*Androsch*), bivšem vicekancelaru i ministru finansija, koji je bio umešan u nekoliko krivičnih postupaka, uključujući postupak u kome je proglašen krivim za izbegavanje poreza. Podnosilac predstavke je objavio članak u periodu između održanih ročišta i izricanja presude u vezi sa optužbama za izbegavanje plaćanja poreza. Novinar je potom izveden pred sud i suđeno mu

93 Ovaj aspekt interakcije člana 6 i člana 10 biće razmotren u narednom odeljku u kontekstu konkretnog pitanja odnosa pravničke profesije i člana 10.

94 *Worm v. Austria*, predstavka br. 22714/93, presuda od 29. avgusta 1997.

je zbog tog članka uz obrazloženje da je njime izvršio zabranjen uticaj na krivični postupak.

Ključni činilac u rešavanju ovog slučaja pred Sudom još jednom je bilo pitanje da li je mešanje u prava podnosioca predstavke po osnovu člana 10 bilo neophodno u demokratskom društvu. Ovde je legitimni cilj kome se težilo bilo „očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva".[95] Iako potreba za očuvanjem autoriteta i nepristrasnosti sudstva predstavlja legitimni cilj koji može opravdati mešanje u slobodu izražavanja nekog lica, ESLJP je saopštio da to ne ovlašćuje države da ograniče sve oblike javne rasprave o pitanjima o kojima se vode sudski postupci. ESLJP je naglasio da je izveštavanje u okvirima granica utvrđenih u interesu valjanog sprovođenja pravde sasvim u skladu sa članom 6. Time je ESLJP potvrdio važnost zaštite slobode izražavanja u kontekstu izveštavanja sa suđenja.

Ipak, ESLJP je takođe ukazao na važnost zaštite prava na pravično suđenje, saopštivši da novinari treba da vode računa o jemstvima pravičnog suđenja utvrđenim u članu 6 onda kada izveštavaju o suđenjima u domenu tog člana. ESLJP je zastupao stanovište da „granice dopustivih komentara ne mogu obuhvatiti iskaze za koje postoji verovatnoća da će negativno uticati, svejedno da li namerno ili nenamerno, na izglede da neko lice dobije pravično suđenje ili da će podriti poverenje javnosti u ulogu koju sudovi imaju za valjano funkcionisanje krivičnog pravosuđa".[96] Drugačije rečeno, iako je životno važno da medijske slobode u kontekstu pravosudnog sistema budu propisno zaštićene, te slobode ne postoje same bez odgovornosti ili ograničenja. Zato je jedan deo zadatka domaćih sudova da pod nadzorom Suda uspostave ravnotežu između konkurentnih interesa i da ustanove koje su to granice primerene, ako su uopšte potrebne.

Razmotrićemo vrste slučajeva u kojima se uspostavlja ta vrsta balansa.

(c) **Pritužbe po članu 10 u vezi sa suđenjima**

Novinar može uputiti pritužbu Evropskom sudu o tome da je mera koja je preduzeta prema njemu tokom izveštavanja s nekog suđenja ili iz neke istrage predstavljala povredu člana 10. Na primer, može biti doneto rešenje o privremenoj meri protiv novinara kojim se sprečava da se objavi neki članak ili pak novinar može biti proglašen krivim za klevetu iznetu u objavljenom članku. Postoji velika verovatnoća da takav slučaj otvori pitanje mešanja u slobodu izražavanja novinara.

Međutim, važno je imati na umu da je članom 10 utvrđeno kvalifikovano pravo.

95 Ovo opravdanje po članu 10 stav 2 biće bliže razmotreno u nastavku teksta, u odeljku V(a).

96 *Worm v. Austria*, predstavka br. 22714/93, presuda od 29. avgusta 1997, stav 50.

Spisak legitimnih ciljeva pobrojanih u članu 10 stav 2 koji se mogu koristiti kao opravdanje za mešanje u slobodu izražavanja nekog lica obuhvata:

- zaštitu „prava drugih";
- „očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva".[97]

Kada je reč o prvom od tih dvaju legitimnih ciljeva, važno je naglasiti da „prava drugih" mogu obuhvatiti i pravo drugih na pravično suđenje. Zaštita prava drugih na pravično suđenje može, prema tome, opravdati mešanje u pravo na slobodu izražavanja ako je mešanje o kome je reč u isti mah i „propisano zakonom" i „neophodno u demokratskom društvu".

Taj izuzetak u odnosu na slobodu izražavanja koji se odnosi na zaštitu prava drugih na pravično suđenje ESLJP je razmatrao u slučaju *Njuz Ferlags GmbH i Ko.KG protiv Austrije*.[98] Tu je podnosilac predstavke bio izdavač časopisa koji je objavio izveštaje o mnogobrojnim pismima-bombama koja su bila poslata na adrese javnih ličnosti u Austriji, pri čemu su neke od tih pošiljki prouzrokovale teške povrede. U svim izveštajima objavljenim u tom časopisu ukazano je na određenog pojedinca koji je uhapšen i optužen za napade i on je u tim tekstovima politički doveden u vezu sa ekstremnom desnicom. Reagujući na te izveštaje u časopisu, pojedinac o kome je reč tražio je da se donese privremena mera kojom bi se podnosilac predstavke sprečio da objavi njegovu fotografiju u kontekstu krivičnog postupka koji se protiv njega vodi; sudovi su udovoljili tom njegovom zahtevu.

Izdavačko preduzeće koje je podnosilac predstavke obratilo se Evropskom sudu zbog privremene mere koja mu je izrečena, pozivajući se pritom na član 10. Tako se slučaj našao pred Sudom. ESLJP je stao na stanovište da su privremene mere izrečene protiv podnosioca predstavke zaista predstavljale mešanje u njegovu slobodu izražavanja, iako one nisu sprečavale izveštavanje o slučaju, već samo objavljivanje fotografija. ESLJP je saopštio da član 10 ne štiti samo suštinu ideja i informacija već i oblik u kome se one prenose, pa su stoga ograničenja u pogledu načina prezentacije izveštaja u datom slučaju (tj. zabrana da se objave fotografije) predstavljala mešanje u slobodu izražavanja podnosioca predstavke. ESLJP je bio uveren da je to mešanje izvršeno u skladu s dovoljno preciznim zakonom, kao i da se njime težilo ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva. Stoga se kao ključno pitanje postavilo da li je to mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu.

ESLJP je naglasio koliko je važno da se sporne odluke ne razmatraju izolovano,

97 Ovo opravdanje ćemo detaljnije razmotriti u nastavku teksta, u odeljku V(a).

98 *News Verlags GmbH & Co.KG v. Austria*, predstavka br. 31457/96, presuda od 11. januara 2000. To opravdanje će biti podrobnije razmotreno u odeljku o slobodi govora i pravničkoj profesiji koji sledi u nastavku teksta.

već u svetlu slučaja u celini. Primetio je da je do mešanja došlo u kontekstu novinske vesti od velikog javnog značaja i da se odnosilo na javnu ličnost. Takođe je ukazao na suštinsku funkciju štampe u demokratskom društvu, koja obuhvata izveštavanje o sudskim postupcima i njihovo komentarisanje. Međutim, sve te razloge treba uravnotežiti u odnosu na bilo kakav rizik od ugrožavanja pravičnosti suđenja i prava svakog lica da bude smatrano nevinim dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona. U svetlu činjenice da su drugi mediji mogli da objave fotografije i da je isključivo kombinacija reči i slika (a ne same slike) bila ono što je predstavljalo mešanje u prava pojedinca u datom slučaju, ESLJP je stao na stanovište da je privremena mera da se zabrani objavljivanje svih fotografija bila stroža nego što je to bilo neophodno radi zaštite legitimnog cilja očuvanja tih prava. Stoga je zaključeno da mešanje o kome je reč nije bilo srazmerno, pa samim tim nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Iz tih razloga, utvrđena je povreda člana 10.[99]

Gore opisani slučaj *Njuz Ferlags* ilustruje koliko je prilikom rešavanja o ovoj vrsti predstavki podnetih po članu 10 važan test kojim se utvrđuje da li je sporno mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu. Taj test zahteva od Evropskog suda da utvrdi da li sporno mešanje odgovara „akutnoj društvenoj potrebi", da li je srazmeran legitimnom cilju kome se teži i da li su razlozi koje su nacionalne vlasti navele kao opravdanje za to mešanje relevantni i dovoljni.[100] Visokim stranama ugovornicama priznaje se izvesno unutrašnje polje slobodne procene u primeni tog testa, ali to unutrašnje polje nije neograničeno i ono ostaje predmet nadzora Suda.

Dok je, s jedne strane, slučaj *Njuz Ferlags* primer nesrazmernog mešanja, dotle je, s druge strane, slučaj *BBC protiv Ujedinjenog Kraljevstva*[101] primer mešanja u slobodu izražavanja za koje je ustanovljeno da je bilo srazmerno. Taj slučaj se odnosio na rešenje kojim je zabranjeno prikazivanje televizijske emisije o navodnom napadu trojice zatvorskih čuvara na šest zatvorenika pre nego što bude održano porotno suđenje tim zatvorskim čuvarima. Komisija[102] je ustanovila da su domaći sudovi doneli rešenje koje je predstavljalo rezultat uspostavljanja potrebne ravno-

99 Slično tome, u slučaju *The Sunday Times v. The United Kingdom (No. 1)*, predstavka br. 6538/74, presuda od 26. aprila 1979, utvrđeno je da je prekršen član 10 kada je doneta privremena mera u vezi sa člankom o leku *Talidomid* (*Thalidomide*). Dom lordova Ujedinjenog Kraljevstva doneo je rešenje o privremenoj meri pošto je zaključio da se u tom članku pitanje korporativnog nemara tretiralo na način koji je ugrozio parnični postupak koji je bio u toku (iako je sam taj postupak bio neaktivan).

100 T*he Sunday Times v. The United Kingdom (No. 1)*, predstavka br. 6538/74, presuda od 26. aprila 1979, stav 62.

101 *BBC v. The United Kingdom*, predstavka br. 25798/94, odluka Komisije od 18. januara 1996.

102 Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija) bila je deo starog strazburškog sistema. Predstavke su podnošene Komisiji, a ona je neke od tih slučajeva iznosila pred Sud.

teže i da su pritom uzeli u obzir više od onoga što je minimalni rizik od ugrožavanja zatvorskih čuvara kojima je suđeno. Primetivši da je tim sudskim rešenjem samo odloženo, a ne zabranjeno emitovanje televizijske emisije i da su domaći sudovi naveli relevantne i dovoljne razloge za donošenje te mere, Komisija je ustanovila da donošenje tog rešenja nije predstavljalo povredu člana 10.

Navedeni slučajevi ilustruju činjenicu da je potrebno da domaći sudovi veoma brižljivo i obrazloženo uspostave ravnotežu onda kada se suoče sa sličnim slučajevima. Potrebno je da razmotre razmere u kojima mešanje u slobodu izražavanja može biti neophodno radi zaštite prava drugih i da povedu računa o tome da ne donesu privremene mere zabrane ili neke druge mere koje su nesrazmerne i koje idu dalje od onoga što je u tom smislu neophodno. Osim toga, sudije prilikom izricanja takvih mera moraju navesti relevantne i dovoljne razloge.

(d) **Pritužbe po članu 6 u vezi sa slobodom izražavanja**

ESLJP zastupa stanovište da pravosudni sistem ne može funkcionisati u vakuumu i da ne bi bilo primereno ako bi se isključila sva prethodna ili aktuelna rasprava o pitanju suđenja u štampi ili u javnosti u celini. Ipak, kao što je gore napomenuto, treba postaviti neke granice u interesu valjanog sprovođenja pravde.[103] Sledstveno tome, ako nisu postavljene valjane granice, to može biti razlog za pojavu pritužbi po članu 6 o tome da je ostvarivanje prava na slobodu izražavanja drugog lica dovelo do mešanja u pravičnost suđenja.

Jedan od načina koji može dovesti do takve pritužbe o mešanju po članu 6 jeste štetan medijski publicitet koji utiče na javno mnjenje, pa – posledično – i na one koji treba da odlučuju u nekom slučaju, što predstavlja potencijalno mešanje u pravo svakog lica na pravično suđenje ili pravo na nezavisni i nepristrasni sud. Ključna razlika između takve pritužbe po osnovu člana 6 i pritužbe po osnovu člana 10 ogleda se u tome što, na prvi pogled, član 6 sadrži vrlo ograničena uslovljavanja. To znači da u većini slučajeva nema potrebe za uspostavljanjem ravnoteže ili preduzimanjem testa srazmernosti u odnosu na pritužbe po članu 6 nakon što se utvrdi da je došlo do mešanja u ta prava.

Međutim, možda u svetlu nekvalifikovane prirode tih prava po članu 6 i njihovog odnosa sa članom 10, ESLJP je usvojio prilično restriktivnu predstavu o tome šta predstavlja mešanje u ta prava u odnosu na slučajeve koji se odnose na potencijalno štetan publicitet u vezi s nekim suđenjem. Iako ESLJP prihvata da, u određenim slučajevima, takav publicitet može negativno da se odrazi na pravičnost suđenja i da uključi odgovornost države, on je postavio zahtev da publicitet o

103 *Papon v. France*, predstavka br. 54210/00, odluka o prihvatljivosti od 15. novembra 2001.

kome je reč mora predstavljati „silovitu medijsku kampanju" kojoj je cilj nanošenje štete pravičnosti suđenja kako bi se moglo utvrditi da je reč o mešanju u prava po članu 6.[104] Sva je prilika da će takav pristup u relativnom smislu otežati dokazivanje da je medijski publicitet ugrozio nepristrasnost nekog suda, a verovatno će biti još teže to učiniti u situaciji kada sud o kome je reč čine profesionalne sudije, za razliku od članova porote ili laičkih sudija (sudija porotnika).[105]

Drugi način na koji se pritužba po članu 6 može pojaviti u medijskom kontekstu ili kontekstu slobodnog izražavanja odnosi se na izjave koje ugrožavaju pravo svakog lica da bude smatrano nevinim dok se ne dokaže njegova krivica. I ovde mešanje u to pravo može dovesti do povrede prava po Konvenciji, a da pritom ne postoji potreba da se razmatraju moguća opravdanja za mešanje zato što je reč o nekvalifikovanom pravu. Usled toga, državni organi, uključujući sudije, treba da budu veoma oprezni i da ne slede primer koji su neki od najviših zvaničnika francuske policije pružili u slučaju *Alene de Ribmon protiv Francuske*.[106] U tom slučaju je francuska policija govorila o podnosiocu predstavke, koji u tom trenutku još nije bio ni optužen, bez ikakvih rezervi ili ograda, kao o jednom od lica koja su podsticala na ubistvo. ESLJP je ustanovio da su izjave date o podnosiocu predstavke bile isto što i proglašenje njegove krivice, pa je to podstaklo javnost da poveruje da je on kriv i negativno se odrazilo na način na koji je nadležni sudski organ procenjivao činjenice. Time je prekršeno pravo podnosioca predstavke na to da bude smatran nevinim dok mu se ne dokaže krivica. Budući da je to bilo kršenje nekvalifikovanog prava po članu 6 stav 2 bez potrebe da se razmotri odnos između tog prava i prava na slobodno izražavanje policijskih zvaničnika ili da se uspostavi balans između tih prava, zaključeno je da je u datom slučaju bio prekršen član 6 stav 2.

U svetlu takve sudske prakse, nacionalne sudije treba da budu svesne da može iskrsnuti pozitivna obaveza države po Konvenciji u pogledu kontrole žestokih medijskih kampanja koje mogu predstavljati mešanje u pravo na pravično suđenje po članu 6. Pored toga, nacionalne sudije bi trebalo da vode računa o tome da zaštite načelo pretpostavke nevinosti, između ostalog i tako što će se postarati da izjave koje sami daju ni u kom slučaju ne predstavljaju proglašenje krivice nekog lica pre nego što je to lice proglašeno krivim u skladu sa zakonom.

104 *Anguelov v. Bulgaria*, predstavka br. 45963/99, odluka o prihvatljivosti od 14. decembra 2004.

105 *Craxi v. Italy*, predstavka br. 34896/97, presuda od 5. decembra 2002.

106 *Allenet de Ribemont v. France*, predstavka br. 15175/89, presuda od 10. februara 1995; vidi, takođe, *Ergashev v. Russia* (*Jergašev*), predstavka br. 12106/09, presuda od 20. decembra 2011.

[V] Sloboda izražavanja i pravnička profesija

U ovom odeljku razmotrićemo član 10 u konkretnom kontekstu pravničke profesije. Mnoga načela i ideje koji su dosad objašnjeni u našem vodiču ovde nalaze svoju primenu. Ovaj odeljak je pre svega povezan sa odnosom između člana 6 i člana 10, iako svaka kritika upućena na račun pripadnika pravničke profesije takođe otvara pitanja njihovih prava po članu 8. Uprkos tom preklapanju, kao i kada je reč o medijima, zbog integralne uloge koju nosioci pravosudnih funkcija i advokati imaju u demokratskom društvu, smatrali smo da je primereno da tome posvetimo poseban odeljak.

(a) Granice prihvatljive kritike sudstva: „Očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva"

Opšte je prihvaćena činjenica da vladavina prava predstavlja jednu od ključnih odlika svake demokratije i da ona zavisi od efektivnog načina na koji sudovi primenjuju zakone. Vladavina prava takođe zahteva da sudstvo uživa poverenje građana kojima služi.

U tom cilju, države imaju interes da obezbede zaštitu nepovredivosti sudskih postupaka, što obuhvata ograničavanje prirode i razmera kritike izrečene na račun postupaka koji su u toku. Važnost toga priznata je i u članu 10 stav 2, gde se govori o „očuvanju autoriteta i nepristrasnosti sudstva" kao o jednom od legitimnih ciljeva kojima se može opravdati mešanje u prava zaštićena članom 10 stav 1.

ESLJP je saopštio da izraz „sudstvo" obuhvata sudsku granu vlasti, kao i sudije u njihovom zvaničnom svojstvu. „Autoritet sudstva", sa svoje strane, obuhvata „koncepciju u kojoj sudovi predstavljaju pravi forum za utvrđivanje zakonskih prava i obaveza i rešavanje sporova i kao takvi su prihvaćeni u javnosti" u vezi s tim pravima i obavezama.[107] U takvim slučajevima, ESLJP će se bliže pozabaviti kontekstom u kome su reči izrečene ili napisane, pre svega namerom koju te reči izražavaju.[108]

ESLJP je ustanovio da cilj kome sudstvo služi može dovesti do toga da je neophodno zaštititi ga od destruktivnih napada koji su suštinski neosnovani, posebno s obzirom na činjenicu da sudije obavljaju dužnost koja ih sprečava da odgovaraju na kritike.[109] Na primer, kada je reč o navodima o pristrasnosti, ESLJP je ustano-

107 *The Sunday Times v. The United Kingdom (No. 1)*, predstavka br. 6538/74, presuda od 26. aprila 1979, stav 55.

108 *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, predstavka br. 13778/88, presuda od 25. juna 1992.

109 *Prager and Oberschlick v. Austria*, predstavka br. 15974/90, presuda od 26. aprila 1995.

vio da je za te navode potrebna veoma čvrsta činjenična osnova.[110] Međutim, kao i uvek, i ovde se radi o uspostavljanju odgovarajuće ravnoteže i javne ustanove ne mogu biti imune na kritiku i nadzor. Stoga je ESLJP ustanovio jasnu distinkciju između uvrede i kritike.[111] U slučaju uvreda, ESLJP je stao na stanovište da odgovarajuća kazna izrečena za uvredu ne predstavlja povredu člana 10.

Onda kada je bilo ustanovljeno da su izrečeni navodi imali nespornu činjeničnu osnovu, ESLJP je utvrdio da je reč o povredi.[112] Isto tako, komentari koji nisu bili oštri ili uvredljivi, ali koji su ispoljili izvesno odsustvo poštovanja prema Ustavnom sudu, nije trebalo da imaju za posledicu izricanje kazne.[113] ESLJP je takođe pridao značaj činjenici da su sporni iskazi koji su dati u vezi sa određenom presudom bili izneti u jednoj akademskoj publikaciji, i to u kontekstu intenzivne javne rasprave o pitanjima koja su bila predmet postupaka.[114] Osim toga, onda kada je neki članak mogao da prejudicira ishod suđenja time što je u njemu izneto mišljenje o krivici, interesi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva značili su da izricanje novčane kazne nije predstavljalo povredu člana 10.[115] To sa svoje strane ponovo ukazuje na interakciju između člana 10 i člana 6.

Konačno, iz pristupa koji je ESLJP primenio u slučaju *Moris protiv Francuske* (u kome je ustanovljena povreda prava), može se zaključiti da ESLJP zahteva da mešanje koje je opravdano potrebom za očuvanjem „autoriteta i nepristrasnosti sudstva" zaista, *suštinski*, služi toj svrsi.[116]

(b) **Sloboda izražavanja sudija i advokata**

Kada je reč o slobodi izražavanja viših nosilaca pravosudnih funkcija, od njih se može očekivati da ispolje uzdržanost u okolnostima u kojima mogu biti dovedeni u pitanje autoritet i nepristrasnost sudstva. Međutim, svako mešanje u slobodu izražavanja sudije u tom položaju zahteva da se ono pomno nadzire.

ESLJP je ustanovio da se, kako bi se sprečio „efekat zamrzavanja" na sudije koje žele da učestvuju u javnoj debati o delotvornosti pravosudnih institucija, njima mora dopustiti da govore slobodno (pa čak i uz izvestan stepen preterivanja) o

110 *Falter Zeitschriften GmbH v. Austria*, predstavka br. 3084/07, presuda od 18. septembra 2012.

111 *Skalka v. Poland,* predstavka br. 43425/98, presuda od 27. maja 2003.

112 *De Haes and Gijsels v. Belgium*, predstavka br. 19983/92, presuda od 24. februara 1997.

113 *Amihalachioaie v. Moldova*, predstavka br. 60115/00, presuda od 20. aprila 2004.

114 *Mustafa Erdogan and Others v. Turkey*, predstavke br. 346/04 i 39779/04, presuda od 27. maja 2014.

115 *Worm v. Austria*, predstavka br. 22714/93, presuda od 29. avgusta 1997.

116 *Morice v. France*, predstavka br. 29369/10, presuda Velikog veća od 23. aprila 2015, stav 170.

pitanjima koja imaju veliki javni značaj.[117] ESLJP je rezonovao da čak i ako je to što je sudija izražavao određene stavove odigralo *izvesnu* ulogu u njegovom razrešenju, član 10 ne mora biti povređen ako to nije bio *isključivi* ili *pretežni* razlog za razrešenje. Na primer, sposobnost sudije da valjano obavlja sudijske dužnosti predstavlja legitimni razlog za njegovo razrešenje.[118]

Kada je reč o slobodi izražavanja advokata, ESLJP zastupa stanovište da, zbog toga što imaju jednu od centralnih uloga u sprovođenju pravde, oni treba da uživaju pojačanu zaštitu. Ta zaštita im pripada onda kada postupaju u kontekstu odbrane optuženog u krivičnom postupku.[119] Prema tome, iako je dopušteno da se ograniči izražavanje kritika na račun sudova u određenim okolnostima radi zaštite njihove nezavisnosti, kritika koju na sudu izrekne jedan pravni zastupnik na račun drugoga, po pravilu, ne bi trebalo da se smatra osnovom za ograničenje slobode izražavanja. Tako je ESLJP primetio da samo u izuzetnim okolnostima advokat odbrane, koji postupa na sudu i to za vreme iznošenja odbrane svog klijenta, može podlegati ograničenju slobode izražavanja.[120] ESLJP se opredelio za takav pristup kako bi sprečio „efekat zamrzavanja" na postupanje advokata u svojstvu branilaca okrivljenih.[121] Na primer, ESLJP je ustanovio da je čak i obična opomena koju je Disciplinsko veće izreklo advokatu odbrane zbog toga što je tvrdio da je istražitelj izvršio pritisak na njegovog klijenta imala neopravdan „efekat zamrzavanja".[122]

Međutim, u izvesnim okolnostima, na primer tamo gde se njihovim izricanjem teži legitimnim ciljevima, disciplinske kazne koje profesionalni organi izreknu advokatima mogu biti prihvatljive.[123] Na primer, ESLJP je ustanovio da nije bilo povrede člana 10 kada je jedna advokatica proglašena krivom i osuđena na novčanu kaznu za klevetu zbog toga što je izdala saopštenje za štampu u kome je optužila policiju za tešku povredu radne dužnosti i brutalnost. ESLJP je ustanovio da su njene tvrdnje bile lišene činjeničnog osnova i da nisu bile izrečene u cilju odbrane prava njenog klijenta.[124]

Isto tako, nije verovatno da će ESLJP priznati zaštitu člana 10 u slučajevima kada se mediji koriste kao sredstvo za rešavanje pitanja u vezi sa suđenjem. Tako je, na primer, zaključeno da je opravdano što je jednom advokatu izrečena novčana

117 *Kudeshkina v. Russia*, predstavka br. 29492/05, presuda od 26. februara 2009.

118 *Harabin v. Slovakia*, predstavka br. 58688/11, presuda od 20. novembra 2012.

119 *Morice v. France*, predstavka br. 29369/10, presuda Velikog veća od 23. aprila 2015.

120 *Nikula v. Finland*, predstavka br. 31611/96, presuda od 21. marta 2002.

121 *Kyprianou v. Cyprus*, predstavka br. 73797/01, presuda Velikog veća od 15. decembra 2005.

122 *Steur v. The Netherlands*, predstavka br. 39657/98, presuda od 28. oktobra 2003.

123 *Schöpfer v. Switzerland*, predstavka br. 25405/94, presuda od 20. maja 1998.

124 *Coutant v. France*, predstavka br. 17155/03, odluka od 24. januara 2008.

kazna zbog toga što je štampi otkrio dokaz koji je bio izuzet iz spisa predmeta.[125] Međutim, u situaciji kada je jedan izveštaj veštaka već bio dostupan javnosti, ESLJP je ustanovio da domaće vlasti nisu uspostavile pravičnu ravnotežu s obzirom na činjenicu da nije bilo dokaza da je iskaz koji je advokat dao štampi na bilo kakav način negativno uticao na tok postupka.[126]

[VI] Zaključak: Sloboda izražavanja u Evropi – zbog čega je to pitanje aktuelno?

U ovom vodiču je ispitano, kako svako ponaosob, tako i u međusobnom odnosu, pravo na slobodu izražavanja, pravo na poštovanje privatnog života i pravo na pravično suđenje. Pravo na slobodu izražavanja i pravo na privatni život predstavljaju kvalifikovana prava po Konvenciji. To zahteva da sudije koje razmatraju njihovu primenu ne ispitaju samo da li je došlo do mešanja u jedno pravo ili u oba prava već i da utvrde da li je to mešanje bilo opravdano. Osim toga, u ovom vodiču smo razmotrili aspekte odnosa između tih prava i prava na slobodu izražavanja.

Sfere primene tih triju prava međusobno se preklapaju. Karakteristično je da se ona često primenjuju na zaštitu konkurentnih interesa u slučajevima koji se tiču medija i slobode štampe. To je oblast u kojoj Konvencija od nacionalnih vlasti, uključujući domaće sudove, zahteva da se upuste u brižljivo uspostavljanje ravnoteže. U tom postupku uspostavljanja ravnoteže treba da se ispitaju i poštuju potencijalno konfliktni interesi o kojima je reč u svetlu zahteva Konvencije i zaštite koju ona pruža štampi, pravosudnom sistemu i onim licima koja su predmet medijske pažnje.

U ovom vodiču je takođe razmotreno konkretno pitanje prava pripadnika pravničke profesije na slobodu izražavanja, uključujući advokate i sudije, kao i primene opravdanja navedenog u članu 10 stav 2 u pogledu „očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva". I to zahteva od nacionalnih vlasti da uspostave balans među konkurentnim interesima.

Presudno je važno da se shvati pristup Suda članu 10, posebno s obzirom na nedavne događaje koji su otvorili pitanje u vezi s primenom slobode izražavanja u demokratskim društvima. Na primer, ubistvo novinara časopisa *Šarli Ebdo* (*Charlie Hebdo*) u Parizu 7. januara 2015. otvorilo je nekoliko pitanja u kontekstu prava na slobodu izražavanja. Ta pitanja obuhvataju zaštitu i bezbednost novinara, obim nezaštićenog govora mržnje, kao i pitanja u vezi s granicama prihvatljivog

125 *Furuholmen v. Norway*, predstavka br. 53349/08, odluka od 18. marta 2010.

126 *Mor v. France*, predstavka br. 28198/09, presuda od 15. decembra 2011.

govora u savremenim evropskim društvima u kojima uživanje sloboda jednog lica utiče na slobode drugih zbog sve izraženije raznovrsnosti kultura koje koegzistiraju. Danas takođe postoji i pitanje korišćenja društvenih medija i interneta u kontekstu radnih odnosa. Može li poslodavac da reaguje zbog „nedoličnog" načina na koji neki zaposleni koristi internet?

Evropske države, uključujući i zemlje Zapadnog Balkana, imaju obavezu da spreče povrede člana 10 i, štaviše, da odgovore na pretnje onda kada se one pojave kako bi sprečile nekažnjivost i kako bi se povinovale pozitivnim obavezama koje imaju po Konvenciji. U ovom vodiču je pokazano da je za poštovanje odredaba člana 10 često potrebno da domaće vlasti uspostave balans između te slobode i drugih prava po Konvenciji. Upravo je zbog toga suštinski značajno razumevanje načina na koji se ta ravnoteža uspostavlja i u tu svrhu je ovaj vodič i sačinjen.

Osim toga, iz gornje analize jasno sledi da, dok sve domaće vlasti imaju izvesnu ulogu u primeni Konvencije na građane, domaće sudije imaju jedinstven položaj u tom smislu što one predstavljaju poslednji forum za procenu srazmernosti, pre nego što se od Evropskog suda za ljudska prava zatraži da rešava u slučajevima navodno neopravdanih mešanja. Stoga je presudno važno da sudije shvate prirodu procene srazmernosti, jer je malo verovatno da će biti utvrđena krivica države za povredu Konvencije ukoliko se može dokazati da su domaće sudije tu procenu izvršile na način koji je primeren Konvenciji.

Kao što je sve vreme naglašavano u ovom vodiču, zaštita slobode izražavanja predstavlja jednu od osnovnih komponenata demokratskog društva, zbog čega je izuzetno važno da se povodom svih navodnih kršenja preduzme hitna, delotvorna, nepristrasna i temeljna istraga. Stoga sudije po definiciji imaju jednu od centralnih uloga i one snose odgovornost za zaštitu demokratskih vrednosti kada odlučuju u slučajevima koji se tiču slobode izražavanja.

Odabrani slučajevi Evropskog suda za ljudska prava

SLOBODA IZRAŽAVANJA I INTERNET

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU
DELFI AS PROTIV ESTONIJE
21. jun 2015.
(*predstavka br. 64569/09*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je *Delfi AS*, javno preduzeće sa ograničenom odgovornošću, registrovano u Estoniji. To preduzeće poseduje jedan od najvećih portala internet vesti u zemlji.

U januaru 2006. godine preduzeće *Delfi* objavilo je članak u kome se razmatra odluka jedne kompanije koja se bavi feribotskim prevozom da promeni uobičajenu maršrutu svojih trajekata do određenih ostrva. Usled te promene na nekim mestima je ispucao led, zbog čega je bilo odloženo otvaranje ledenih puteva, koji predstavljaju jeftiniju i bržu vezu sa estonskim ostrvima nego što je to prevoz feribotom. Ispod teksta članka čitaoci su mogli da pristupe komentarima drugih korisnika tog portala. Mnogi čitaoci su napisali komentare koji su bili izuzetno uvredljivi ili preteći na račun feribotskog preduzeća i njegovog vlasnika.

Na zahtev advokata vlasnika feribotske kompanije, preduzeće *Delfi* je uklonilo te komentare oko šest nedelja po njihovom objavljivanju, u martu 2006. godine.

Vlasnik feribotske kompanije je u aprilu 2006. tužio preduzeće *Delfi* i u junu 2008. godine to preduzeće je po njegovoj tužbi osuđeno. Estonski sud je utvrdio da su komentari objavljeni na portalu bili klevetnički i da je preduzeće *Delfi* odgovorno za njih. Vlasniku feribotske kompanije dosuđena je odšteta od 5.000 kruna (oko 320 evra).

Vrhovni sud Estonije je u junu 2009. odbacio žalbu koju je preduzeće *Delfi* uložilo na tu presudu. Vrhovni sud je odbacio argumente vlasnika portala da je, saglasno Direktivi EU 2000/31/EC o elektronskoj trgovini, njegova uloga koju obavlja u svojstvu provajdera informacionog društva ili onoga ko skladišti vesti bila samo tehnička, pasivna i neutralna, zaključujući umesto toga da je portal kontrolisao objavljivanje komentara.

2. Odluka Suda

Preduzeće koje je podnelo predstavku tvrdilo je da je time što je utvrđena njegova odgovornost za komentare čitalaca objavljene na njegovom portalu internet vesti bila prekršena njegova sloboda izražavanja, zajamčena članom 10 Konvencije. Država je taj argument osporila. Veće Evropskog suda za ljudska prava je 10. oktobra 2013. ustanovilo da Konvencija nije bila prekršena. Na zahtev preduzeća koje je podnosilac predstavke slučaj je ustupljen Velikom veću saglasno članu 43.

Član 10

Nije bilo nikakvog spora oko toga da su odluke domaćih sudova predstavljale mešanje u pravo preduzeća *Delfi* na slobodu izražavanja, kao i da je ograničenje o kome je reč težilo legitimnom cilju zaštite ugleda i prava drugih.

Mišljenja stranaka su se, međutim, razlikovala kada je reč o tome da li je to mešanje bilo „propisano zakonom". Veliko veće je utvrdilo da su domaći sudovi dužni da rešavaju pitanja tumačenja i primene unutrašnjeg prava. Stoga se Evropski sud nije bavio tim pitanjem prema pravu EU, već se ograničio samo na to da utvrdi da li je način na koji je Vrhovni sud primenio unutrašnje pravo na položaj u kome se našlo preduzeće *Delfi* bio predvidljiv. Kao profesionalni izdavač koji u ekonomske svrhe vodi portal internet vesti, preduzeće *Delfi* je trebalo da bude upoznato s merodavnim zakonodavstvom i sudskom praksom, a moglo je i da potraži pravni savet. Sem toga, javnost je još pre objavljivanja komentara o kojima je reč izražavala zabrinutost, a ministar pravde je u septembru 2005. godine primetio da žrtve uvreda mogu povesti parnicu protiv preduzeća *Delfi* i tražiti isplatu odštete. Veliko veće je smatralo da je preduzeće *Delfi* imalo mogućnost da proceni rizike i posledice svojih aktivnosti. Stoga je mešanje u slobodu izražavanja preduzeća *Delfi* bilo predvidljivo i „propisano zakonom".

Ono što je bilo sporno jeste da li je odgovornost preduzeća *Delfi* za komentare trećih lica predstavljala kršenje njegove slobode saopštavanja informacija, zajamčene članom 10 Konvencije. Veliko veće je procenjivalo da li je utvrđivanje odgovornosti preduzeća *Delfi* bilo zasnovano na relevantnim i dovoljnim osnovama pozivanjem na četiri ključna aspekta: 1) kontekst komentara; 2) odgovornost stvarnih autora komentara kao alternativa tome da se odgovornim smatra preduzeće *Delfi*; 3) koraci koje je preduzeće *Delfi* preduzelo kako bi sprečilo i uklonilo klevetničke komentare; 4) posledice koje su postupci vođeni pred domaćim sudovima imali po preduzeće *Delfi*.

Prvo, kada je reč o kontekstu, relevantna je bila ekstremna priroda komentara i činjenica da se u slučaju preduzeća *Delfi* radilo o internet portalu vesti kojim se

upravljalo profesionalno i koji je nastojao da privuče veliki broj komentara. Osim toga, preduzeće *Delfi* je imalo ekonomski interes za objavljivanje komentara. Veliko veće je utvrdilo da je preduzeće *Delfi*, iako nije bilo autor, imalo kontrolu nad okruženjem objavljivanja komentara.

Drugo, preduzeće *Delfi* nije obezbedilo realnu perspektivu da se na odgovornost pozovu autori komentara. Preduzeće *Delfi* je dopustilo čitaocima da iznose komentare, a da se prethodno ne registruju i ne navedu svoje ime, dok mere za utvrđivanje identiteta autora komentara nisu bile pouzdane.

Treće, koraci koje je preduzeće *Delfi* preduzelo kako bi bez odlaganja uklonilo klevetničke komentare, nakon što su ti komentari već objavljeni, nisu bili dovoljni. Saopštenje preduzeća *Delfi* (u kome se ono ograđuje navodeći da su za komentare odgovorni autori komentara, kao i da nisu dopušteni preteći ili uvredljivi komentari) nije sprečilo očigledno izražavanje mržnje i ogoljenih pretnji. Automatsko izolovanje i sistem brisanja po uočavanju određene reči (*notice-and-take-down*) koji je koristilo preduzeće *Delfi* nije uspeo da izoluje te izraze. Veliko veće je smatralo da nije bilo nesrazmerno to što je preduzeće *Delfi* bilo dužno da ukloni sa svog veb-sajta, bez odlaganja, očigledno nezakonite komentare, čak i ako o tome nije bilo prethodno obavešteno od navodnih žrtava ili trećih lica, čija je mogućnost za praćenje interneta očigledno bila u većoj meri ograničena nego što je to mogućnost velikog komercijalnog internet portala vesti.

Konačno, Veliko veće je smatralo da su za preduzeće *Delfi* posledice toga što je proglašeno odgovornim u ovom slučaju bile male. Novčana kazna od 320 evra nije bila prekomerna i to nije uticalo na popularnost portala među onim čitaocima koji stavljaju svoje komentare. Sem toga, konkretan rezultat za internet operatere u slučajevima koji su usledili posle slučaja *Delfi* bilo je to što su oni sami uklonili uvredljive komentare, a nije im bilo naložno da isplate odštetu.

Time je Veliko veće utvrdilo da je presuda estonskih sudova koji su preduzeće *Delfi* proglasili odgovornim bila opravdano i srazmerno ograničenje slobode izražavanja tog portala vesti. Sledstveno tome, u datom slučaju nije bio prekršen član 10 Konvencije.

PRESUDA U PREDMETU
AHMET JILDIRIM PROTIV TURSKE
18. decembar 2012.
(*predstavka br. 3111/10*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Ahmet Jildirim (*Yildirim*), turski je državljanin rođen 1983. godine koji živi u Istambulu, u Turskoj.

Podnosilac predstavke je vlasnik i korisnik internet stranice na kojoj objavljuje svoje akademske radove i stavove o raznim temama. Internet stranicu je kreirao koristeći uslugu *Gugl sajts* (*Google Sites*) za kreiranje i hostovanje internet stranica.

Prvostepeni krivični sud u Denizliju je 23. juna 2009. naložio blokiranje jedne druge internet stranice (u daljem tekstu: sporna internet stranica) u kontekstu krivičnog postupka protiv vlasnika te stranice, koji je bio optužen za vređanje uspomene na Ataturka. Nalog je prosleđen na izvršenje Direkciji za telekomunikacije i informacione tehnologije (u daljem tekstu: TIB). Međutim, usled teškoća u izvršenju ovog naloga, Prvostepeni sud je 24. juna 2009. na zahtev TIB-a preinačio svoju odluku od 23. juna i naložio blokadu svih pristupa *Gugl sajtsu*. Po tvrdnjama TIB-a, bio je to jedini način da se blokira pristup spornoj internet stranici.

Usled odluke od 24. juna, podnosilac predstavke nije bio u mogućnosti da pristupi sopstvenoj internet stranici. On je 1. jula 2009. podneo zahtev za ukidanje naloga o blokadi u pogledu njegove internet stranice jer on nema nikakve veze sa spornom internet stranicom.

Krivični sud u Denizliju je 13. jula 2009. odbacio zahtev podnosioca predstavke, navevši da je to jedini način da se blokira pristup spornoj internet stranici. Podnosilac predstavke i dalje nije bio u mogućnosti da pristupi sopstvenoj internet stranici 25. aprila 2012, uprkos činjenici da je krivični postupak protiv vlasnika sporne internet stranice obustavljen 25. marta 2011. usled nemogućnosti da se utvrde identitet i adresa optuženog, koji je živeo u inostranstvu.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio zbog kršenja njegove slobode izražavanja zajamčene članom 10 jer ne može da pristupi sopstvenoj internet stranici zbog mere naložene u kontekstu krivičnog postupka s kojim on nije imao veze. Naročito je tvrdio da je tom merom povređeno njegovo pravo da prima i saopštava informacije i ideje.

Član 10

Sud je konstatovao da *Gugl sajts* predstavlja uslugu koja ima za cilj da omogući kreiranje i pristupanje internet stranicama u okviru grupe, te da stoga predstavlja sredstvo za ostvarivanje slobode izražavanja. Ovo potkrepljuje činjenica da su članom 10 zaštićeni kako sadržaj informacije, tako i sredstvo za njeno širenje. Sud je izjavio da svako zadiranje u sredstvo za širenje informacija nužno otvara pitanje prava na primanje i saopštavanje informacija.

Sud je stao na stanovište da se „srž" predmeta odnosi na posledicu preventivne mere usvojene u kontekstu krivičnog postupka protiv vlasnika sporne internet stranice. Konstatovano je da je odluka od 24. juna 2009. za posledicu imala da podnosilac predstavke ne može da pristupi svojoj internet stranici bez *Gugl sajtsa*, iako njegova internet stranica nije bila predmet postupka. Ta je odluka stoga predstavljala prethodnu zabranu objavljivanja.

Sud je prihvatio da ovo nije opšta zabrana, već ograničenje pristupa internetu. Međutim, ograničeno dejstvo ograničenja ne umanjuje njegov značaj, naročito jer je internet postao jedno od osnovnih sredstava za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i informisanja. Ovo je Sud navelo da zaključi kako mera o kojoj je reč predstavlja „mešanje javnih vlasti" u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, čiji je sloboda primanja i saopštavanja informacija sastavni deo. Ovo zadiranje će dovesti do povrede člana 10 ako nije „propisano zakonom", ne teži ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva koji se pominju u članu 10 stav 2 i ako nije „nužno u demokratskom društvu" kako bi se ti ciljevi ostvarili.

Izrazom „propisano zakonom" iziskuje se da mera ima osnov u domaćem pravu i da je pristupačna licu o kom je reč, što uključuje njegovu mogućnost da predvidi njene posledice, kao i saglasnost te mere sa vladavinom prava. Mera o kojoj je reč predviđena je članom 8 stav 1 Zakona br. 5651. Pravilo je predvidljivo ako je dovoljno jasno i precizno formulisano, ako se njime sprečava proizvoljno zadiranje od strane javnih vlasti i ako pojedincima omogućuje da svoje ponašanje primere tom pravilu. Kada je reč o prethodnim zabranama, Sud je naročito konstatovao da zakonskim okvirom mora da se obezbedi stroga kontrola opsega zabrane i delotvorno sudsko preispitivanje, a u cilju sprečavanja eventualne zloupotrebe ovlašćenja.

Sud je konstatovao da ni internet stranica podnosioca predstavke ni *Gugl sajts* sami po sebi na potpadaju pod dejstvo člana 8 stav 1 Zakona br. 5651, s obzirom na to da u ovom predmetu nije sporna zakonitost njihovog sadržaja, što se iziskuje tom odredbom. Takođe, zakonom nije dozvoljeno blokiranje celog internet domena poput *Gugl sajtsa*. Sud je takođe primetio da su zakonom jednom

administrativnom telu, TIB-u, poverena široka ovlašćenja u sprovođenju naloga o blokiranju koji je prvobitno izdat u pogledu jedne konkretne internet stranice i da mu nije bilo teško da proširi opseg tog naloga. Štaviše, Krivični sud u Denizliju je odlučio da blokira svaki pristup *Gugl sajtsu*, pri čemu nije razmotrio da li bi se mogla preduzeti manje dalekosežna mera koja bi blokirala pristup upravo spornoj internet stranici. Taj sud takođe nije odmerio razne interese o kojima se radilo jer to po zakonu nije ni morao da učini. Sud je zaključio da domaći sudovi shodno Konvenciji moraju da uzmu u obzir činjenicu da onemogućavanje pristupa velikim količinama informacija može dovesti do značajnog ograničenja prava korisnika interneta.

Sud je stoga zaključio da zadiranjem do kojeg je došlo usled primene člana 8 Zakona br. 5651 nije zadovoljen zahtev iz Konvencije vezan za predvidljivost i da njime podnosiocu predstavke nije pružen stepen zaštite na koji je imao pravo shodno vladavini prava u demokratskom društvu. Sud je zatim zaključio da je ta mera proizvela proizvoljne efekte i da se ne može reći da je imala za cilj isključivo da blokira pristup spornoj internet stranici, jer je podrazumevala blokadu svih stranica na *Gugl sajtsu*. Shodno tome, Sud je zaključio da je došlo do povrede člana 10 Konvencije.

Član 41

Sud je Turskoj naložio da podnosiocu predstavke isplati 7.500 evra na ime nematerijalne štete i 1.000 evra na ime troškova i izdataka.

GOVOR MRŽNJE

PRESUDA U PREDMETU
FEJDELAND I DRUGI PROTIV ŠVEDSKE
9. februar 2012.
(*predstavka br. 1813/07*)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, Tor Fredrik Fejdeland (*Vejdeland*), Matijas Harlin (*Mattias*), Bjern Teng (*Björn Täng*) i Niklas Lundstrem (*Lundström*), državljani su Švedske rođeni 1978, 1981, 1987. i 1986. godine. Sva četvorica podnosilaca predstavke žive u Švedskoj.

U decembru 2004. godine, u sklopu svojih aktivnosti u okviru Nacionalne omladine, podnosioci predstavke su ostavili oko 100 letaka u garderobnim ormarićima učenika jedne srednje škole. U tim lecima se tvrdilo da homoseksualnost predstavlja „devijantnu seksualnu sklonost", da ona ima „u moralnom pogledu razorno dejstvo na društvenu supstancu" i da je odgovorna za pojavu HIV-a i side.

Podnosioci predstavke su tvrdili da, kada su rasturali te letke, nisu imali nameru da izraze prezir prema homoseksualcima kao grupi. Umesto toga, oni su, kako su rekli, imali nameru da pokrenu debatu o odsustvu objektivnosti u švedskom obrazovanju. Međutim, 6. jula 2006. godine Vrhovni sud je osudio podnosioce predstavke za podstrekivanje protiv jedne nacionalne ili etničke grupe. Većina sudija koje su izrekle presudu smatrala je da učenici nisu bili u mogućnosti da odbiju da prime te letke i da je svrha predočavanja argumenata koji bi đacima mogli da posluže u debati mogla biti ostvarena i bez posezanja za uvredljivim izjavama.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da je Vrhovni sud, time što ih je osudio za podstrekianje protiv nacionalne ili etničke grupe, prekršio njihovo pravo na slobodu izražavanja, zajamčeno članom 10 Konvencije. Osim toga, tvrdili su da su kažnjeni bez odgovarajućeg zakonskog osnova, čime je prekršen član 7 Konvencije.

<u>Član 10</u>

Podnosioci predstavke su osuđeni za podstrekivanje protiv nacionalne ili etničke grupe u skladu sa Krivičnim zakonikom Švedske. Iz tih razloga, Sud je stao na stanovište da je mešanje u njihovu slobodu izražavanja bilo u dovoljnoj meri

jasno i predvidljivo, pa samim tim i „propisano zakonom" u smislu Konvencije. To mešanje je težilo legitimnom cilju, konkretno, težilo je „zaštiti ugleda i prava drugih" (član 10 stav 2).

Evropski sud se složio s Vrhovnim sudom Švedske da je, čak i ako se uzme da je cilj podnosilaca predstavke da pokrenu debatu o odsustvu objektivnosti u obrazovanju u švedskim školama bio prihvatljiv cilj, morala da se obrati pažnja na izraze korišćene u spornim lecima. Naime, prema tekstu objavljenom u tim lecima, homoseksualnost predstavlja „devijantnu seksualnu sklonost", ima „moralno pogubno dejstvo" na društvo i odgovorna je za razvoj HIV-a i side. U lecima se, sem toga, tvrdilo da „homoseksualni lobi" nastoji da umanji značaj pedofilije. Sve te tvrdnje predstavljale su teške navode pune predrasuda, čak i ako nisu bile neposredni poziv na dela mržnje. Evropski sud je naglasio da diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije predstavlja isto tako tešku diskriminaciju kao i ona koja se temelji na „rasi, poreklu ili boji kože".

Iako je podnosiocima predstavke priznao pravo da izraze svoje ideje, Vrhovni sud je stao na stanovište da su tvrdnje iznete u spornim lecima bile nepotrebno uvredljive. On je, sem toga, naglasio da su podnosioci predstavke nametnuli letke učenicima time što su ih ubacili u njihove garderobne ormariće. Evropski sud je primetio da su učenici u uzrastu kada su osetljivi i podložni uticajima, kao i da su leci rasturani u školi koju nijedan od podnosilaca predstavke nije pohađao i u koju oni nisu imali slobodan pristup.

Trojica podnosilaca predstavke osuđena su na uslovne kazne u kombinaciji sa novčanim kaznama, gde se iznos kazne kretao u dijapazonu od oko 200 evra do oko 2.000 evra, dok je četvrti podnosilac predstavke osuđen na pojačani nadzor. Evropski sud nije zaključio da su te kazne prekomerne s obzirom na okolnosti, budući da je za krivično delo za koje su oni osuđeni bila zaprećena kazna u trajanju do dve godine zatvora.

Iz svih ovih razloga, Sud u Strazburu je zaključio da su mešanje u pravo podnosilaca predstavke na slobodu izražavanja švedske vlasti opravdano smatrale neophodnim u demokratskom društvu radi zaštite ugleda i prava drugih. Stoga je Evropski sud zaključio da u ovom slučaju nije bio prekršen član 10 Konvencije.

Član 7

Imajući na umu zaključak po osnovu člana 10, o tome da je izrečena mera zbog koje su se podnosioci predstavke obratili Evropskom sudu bila „propisana zakonom", Evropski sud je pritužbu podnosilaca predstavke po osnovu člana 7 Konvencije proglasio neprihvatljivom, kao očigledno neosnovanu.

PRESUDA U PREDMETU
FATULAJEV PROTIV AZEJBERDŽANA
22. april 2010.
(*predstavka br. 40984/07*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, g. Fatulajev (*Fatullayev*), rođen je 1976. godine i živi u Bakuu. Bio je osnivač i glavni urednik dva lista koja su bila opšte poznata po tome što su često objavljivala tekstove u kojima se oštro kritikuju Vlada Azerbejdžana i razni visoki funkcioneri. On trenutno izdržava kaznu zatvora.

Prvi krivični postupak protiv njega odnosio se na članak koji je objavljen u aprilu 2005. godine. Tvrdnje iznete u tom članku razlikovale su se od opšteprihvaćene verzije događaja u gradu Hodžali tokom rata u Nagornom Karabahu, prema kojoj su jermenske oružane snage uz potvrđenu pomoć ruske vojske pobile stotine azerbejdžanskih civila. Četvoro preživelih i dvojica bivših vojnika koja su učestvovala u toj bici podneli su krivičnu prijavu protiv g. Fatulajeva zbog klevete i zbog toga što je lažno optužio azerbejdžanske vojnike da su počinili izuzetno težak zločin. Sudovi su prihvatili tužbe protiv podnosioca predstavke, oglasili ga krivim za klevetu i osudili ga na dve godine i šest meseci zatvora. Pored toga, u parničnom postupku koji je protiv podnosioca predstavke poveden pre krivičnog postupka, podnosiocu je naloženo da objavi demanti svojih pređašnjih tvrdnji, kao i izvinjenje izbeglicama iz Hodžalija i čitaocima novina i da plati oko 8.500 evra on sam i još 8.500 evra u ime svog lista na ime nematerijalne štete.

Drugi niz krivičnih postupaka odnosio se na jedan članak objavljen u martu 2007. godine. U tom članku podnosilac predstavke je izneo stav da je, kako bi predsednik Azerbejdžana zadržao vlast, Vlada te zemlje zatražila podršku Sjedinjenih Američkih Država u zamenu za azerbejdžansku podršku američkoj „agresiji" protiv Irana. Tvrdio je da bi Azerbejdžan zbog toga mogao biti žrtva iranske odmazde i upustio se u nagađanje koji bi objekti mogli predstavljati eventualne mete u Azerbejdžanu. Krivični postupak protiv podnosioca predstavke povodom ovog članka pokrenulo je Ministarstvo nacionalne bezbednosti u maju 2007. Međutim, i pre nego što je podnosilac predstavke zvanično optužen za krivično delo pretnje terorizmom, državni tužilac je dao izjavu štampi u kojoj je naveo da članak g. Fatulajeva predstavlja takvu pretnju. Podnosilac predstavke je oglašen krivim za delo koje mu je stavljeno na teret i u oktobru 2007. osuđen je za pretnju terorizmom. Izrečena mu je kumulativna kazna od osam godina i šest meseci zatvora.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se pozvao na članove 6 i 10 Konvencije, navodeći da je svaka krivična presuda koja mu je izrečena za tvrdnje iznete u novinskim člancima predstavljala neopravdano mešanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja, kao i da je, s tim u vezi, u relevantnim krivičnim postupcima bilo prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje.

Član 10

Prva krivična presuda

U vezi sa prvom krivičnom presudom, Sud je priznao da su u članku podnosioca predstavke bila razmatrana pitanja koja su po prirodi veoma osetljiva, kao i da su posledice događaja u Hodžaliju bile izvorište duboke nacionalne povređenosti i bola. Iz tih razloga, shvatljivo je da su tvrdnje koje je podnosilac predstavke izneo mogle izazvati šok i uznemirenje javnosti. Međutim, Sud je podsetio na to da se sloboda informisanja ne odnosi samo na informacije ili ideje koje nailaze na povoljan prijem u javnosti već i na one informacije ili ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju. U jednom demokratskom društvu od suštinskog je značaja da može slobodno da se odvija debata o uzrocima posebno teških zločina koji bi se mogli okarakterisati kao ratni zločini ili zločini protiv čovečnosti.

Sud je stao na stanovište da je članak napisan u deskriptivnom stilu, kao i da mu je cilj bio da se azerbejdžanski čitaoci upoznaju sa realnostima svakodnevnog života u toj oblasti. Javnost ima pravo na to da dobije informacije o tome šta se dogodilo na teritorijama nad kojima je njihova zemlja izgubila kontrolu posle rata. Članak nije sadržao nijednu izjavu koja bi predstavljala neposrednu optužbu azerbejdžanske vojske ili konkretnih pojedinaca da su počinili masakr i da su namerno ubijali sopstveno civilno stanovništvo.

Pored toga, Sud je zaključio da izricanje kazne zatvora za delo počinjeno objavljivanjem u štampi može biti kompatibilno sa novinarskom slobodom izražavanja samo u izuzetnim okolnostima, pre svega onda kada su ozbiljno prekršena druga osnovna prava, kao što je, na primer, slučaj kod govora mržnje ili podsticanja na nasilje. Budući da se ovde nije radilo o tome, nema opravdanja za izricanje zatvorske kazne g. Fatulajevu. Iz tih razloga, Sud je u pogledu prve krivične presude g. Fatulajevu zaključio da se tu radilo o kršenju člana 10.

Druga krivična presuda

Drugi članak je razmatrao konkretnu ulogu Azerbejdžana u dinamici međunarodne politike u vezi sa američko-iranskim odnosima. Podnosilac predstavke je

kritikovao spoljnopolitičke i unutrašnjopolitičke korake azerbejdžanske Vlade. Činjenica da je podnosilac predstavke objavio spisak mogućih meta, sama po sebi, nije ni uvećala ni smanjila izglede za hipotetički iranski napad. Isto tako, g. Fatulajev nije izrazio ni najmanje odobravanje tih mogućih napada niti se za njih zalagao. Kao novinaru, njemu je bio zadatak da iznese informacije i ideje o relevantnim političkim pitanjima i da izrazi mišljenja o mogućim budućim posledicama konkretnih odluka azerbejdžanske Vlade.

Sud je stao na stanovište da je druga krivična presuda izrečena g. Fatulajevu i težina kazne koja mu je dosuđena predstavljala drastično nesrazmerno ograničenje njegove slobode izražavanja. Iz tih razloga, ovde se radilo o kršenju člana 10 i kod druge krivične presude izrečene g. Fatulajevu.

Član 6 stav 1

Sud je primetio da je sudija koji je sudio u krivičnom postupku isti onaj sudija koji je prethodno sudio po tužbi protiv podnosioca predstavke u građanskom postupku. Oba ta postupka, parnični i krivični, odnosila su se na iste navodno klevetničke tvrdnje g. Fatulajeva. Pošto je sudio u parničnom postupku, taj sudija je već izveo zaključak da su tvrdnje podnosioca predstavke predstavljale lažne informacije koje su povredile čast i dostojanstvo onih koji su preživeli Hodžali. Iz tih razloga, Sud je zaključio da se strah podnosioca predstavke od pristrasnosti sudije mogao smatrati objektivno opravdanim. Prema tome, u ovom slučaju je bio prekršen član 6 stav 1.

Član 6 stav 2

Evropski sud dosledno zastupa stav da je pretpostavka nevinosti prekršena ukoliko neki javni zvaničnik u vezi sa licem optuženim za neko krivično delo iznese mišljenje o tome da je to lice krivo pre nego što je njegova krivica dokazana u skladu sa zakonom. Državni tužilac je nedvosmisleno izjavio da članak podnosioca predstavke zaista sadrži pretnju terorizmom. Te konkretne opaske, iznete bez ikakvih ograda ili rezervi, zapravo su se svodile na tvrdnju da je podnosilac predstavke počinio krivično delo pretnje terorizmom i time su prejudicirale sudsko utvrđivanje činjenica. To je istovremeno ohrabrilo javnost da poveruje u krivicu podnosioca predstavke i pre nego što je ta krivica utvrđena u skladu sa zakonom. Iz tih razloga, ovde je bio prekršen član 6 stav 2.

Član 46

Sud je konstatovao da podnosilac predstavke trenutno izdržava kaznu koja mu je izrečena zbog članaka koje je objavio, a za koju je sam Sud utvrdio da je

Azerbejdžan izricanjem te kazne prekršio Konvenciju. Smatrajući da je neprihvatljivo to što je podnosilac predstavke i dalje u zatvoru i da postoji hitna potreba da se prestane sa kršenjima člana 10, Sud je zaključio da Azerbejdžan mora bez odlaganja da pusti na slobodu podnosioca predstavke.

Član 41

Sud je odlučio da Azerbejdžan mora da plati g. Futulajevu 25.000 evra na ime nematerijalne štete i 2.822 evra na ime sudskih i ostalih troškova.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU *PERNIČEK PROTIV ŠVAJCARSKE*
15. oktobar 2015.
(*predstavka br. 27510/08*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo turski državljanin Dogu Perinček (*Doğu Perinçek*), rođen 1942. godine, koji je živeo u Ankari u Turskoj.

On je u svojstvu doktora pravnih nauka i predsednika Turske radničke stranke učestvovao 2005. na raznim konferencijama na kojima je javno poricao da je Otomansko carstvo izvršilo zločin genocida nad jermenskim narodom tokom 1915. i godina koje su usledile. Opisivao je ideju o jermenskom genocidu kao „međunarodnu laž". Švajcarsko-jermensko udruženje je 15. jula 2005. godine protiv njega podnelo krivičnu prijavu.

Policijski sud u Lozani je 9. marta 2007. proglasio g. Perinčeka krivim za rasnu diskriminaciju u smislu člana 261bis stav 4 švajcarskog Krivičnog zakona, ustvrdivši da je nastupao iz rasističkih pobuda i da njegove izjave nisu doprinosile raspravi o istorijskim temama.

U presudi mu je izrečena novčana kazna u iznosu od 90 dnevnih novčanih kazni od po 100 švajcarskih franaka (oko 93 evra) suspendovana na dve godine i novčana kazna u iznosu od 3.000 švajcarskih franaka (oko 2.794 evra) ili kazna zatvora u trajanju od 30 dana u slučaju da je ne plati na ime naknade nematerijalne štete Švajcarsko-jermenskom udruženju.

G. Perinček je izjavio žalbu koju je Krivično kasaciono odeljenje Kantonalnog suda u Vou odbacilo. Po mišljenju tog suda, jermenski genocid je, kao i jevrejski genocid, dokazana istorijska činjenica. Stoga sudovi ne moraju da se pozivaju na rad istoričara da bi priznali njegovo postojanje. Savezni sud je presudom izrečenom 12. decembra 2007. odbacio žalbu koju mu je g. Perinček podneo.

2. Odluka Suda

Veće Suda je 12. novembra 2013. konstatovalo da je prekršen član 10 Konvencije. Panel Velikog veća je 2. juna 2014. prihvatio zahtev države da predmet bude upućen na razmatranje tom veću.

Podnosilac predstavke se žalio da su mu švajcarski sudovi povredili pravo na slobodu izražavanja, zajamčeno članom 10. Tvrdio je da efekti člana 261bis stav 4

švajcarskog krivičnog zakona nisu dovoljno predvidljivi, da njegova osuda nije opravdana težnjom ostvarenja legitimnog cilja i da navodna povreda njegove slobode izražavanja nije bila „neophodna u demokratskom društvu".

Član 10

Sud je izjavio da nije dužan da utvrđuje da li je inkriminisanje poricanja genocida opravdano niti da utvrđuje da li je genocid izvršen. Naveo je da je njegova uloga isključivo da razmotri da li je primena člana 261bis stav 4 švajcarskog Krivičnog zakona u slučaju podnosioca predstavke bila „neophodna u demokratskom društvu". Sud je u tom cilju konstatovao da obe strane prihvataju da su osuda i kazna izrečene g. Perinčeku predstavljale mešanje u njegovo ostvarivanje prava na slobodu izražavanja iz člana 10. Međutim, da bi neko mešanje bilo opravdano shodno Konvenciji, ono takođe mora biti „propisano zakonom", mora težiti ostvarenju legitimnog cilja iz stava 2 člana 10 i mora biti „neophodno u demokratskom društvu".

Veliko veće je konstatovalo da mešanje u pravo g. Perinčeka na slobodu izražavanja jeste propisano zakonom u smislu člana 10 stav 2. Sud je naročito zaključio da je podnosilac predstavke osnovano mogao da predvidi da njegove izjave mogu dovesti do njegove krivične odgovornosti po švajcarskim zakonima, iako je on tvrdio suprotno.

Kada je reč o tome da li je to mešanje težilo ostvarenju legitimnog cilja, Veliko veće je zaključilo da se želja da se spreči nered ne može smatrati opravdanjem za mešanje. Međutim, može se smatrati da je ovo mešanje imalo za cilj „zaštitu … prava drugih" u smislu člana 10 stav 2. Konstatovalo je da su mnogi potomci žrtava događaja iz 1915. i godina koje su usledile svoj identitet gradili na predstavi da je njihova zajednica bila žrtva genocida. Stoga je Sud prihvatio da je namera mešanja u prava g. Perinčeka bila da zaštiti taj identitet, a time i dostojanstvo današnjih Jermena.

U vezi sa pitanjem da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu" u smislu člana 10 stav 2, Sud je izjavio da mora da razmotri da li je primena člana 261bis stav 4 švajcarskog Krivičnog zakona u slučaju g. Perinčeka bila u skladu sa članom 10. Sud je primetio da je dostojanstvo Jermena u svetlu njegove prakse zaštićeno shodno članu 8 Konvencije. Stoga se Sud suočio sa potrebom da ostvari ravnotežu između ova dva prava zajamčena Konvencijom i da pri tome uzme u obzir konkretne okolnosti predmeta i srazmernost između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju težilo.

Sud je razmotrio prirodu izjava podnosioca predstavke. Primetio je da on nije

izrazio prezir ili mržnju prema žrtvama događaja iz 1915. i narednih godina. Nije Jermene nazvao lažovima niti koristio uvredljivi rečnik kada je o njima govorio, a nije pokušao ni da stvara stereotipe o njima. Njegove oštro sročene tvrdnje bile su uperene protiv „imperijalista" i njihovih navodno podmuklih planova u vezi sa Otomanskim carstvom i Turskom. Sud je zaključio da u ovom predmetu ne može da smatra izjave o holokaustu oblikom podsticanja na rasnu mržnju kao u svojoj ranijoj praksi, jer ovaj kontekst ne navodi na automatsku pretpostavku da izjave g. Perinčeka o događajima iz 1915. godine promovišu rasističke i antidemokratske namere. Zapravo, Sud je konstatovao da izjave podnosioca predstavke sagledane u celini ne podstiču na mržnju, nasilje ili netoleranciju. Sud je takođe konstatovao da njegove izjave iziskuju veći stepen zaštite člana 10 s obzirom na to da je kontekst u kojem ih je dao (na javnim skupovima na kojima se obraćao istomišljenicima) pokazuje da je govorio o temi od javnog značaja u svojstvu političara, a ne naučnika koji se bavi istorijom ili pravom.

Sud je takođe primetio da, za razliku od predmeta vezanih za holokaust koje je razmatrao, nije bilo tvrdnji da postoji neposredna veza između Švajcarske i događaja koji su se u Otomanskom carstvu odvijali 1915. i narednih godina. Štaviše, ne postoje nikakvi dokazi da je, u vreme kada je g. Perinček dao svoje izjave, atmosfera u Švajcarskoj bila napeta i da su one mogle dovesti do ozbiljnih sukoba između tamošnjih Turaka i Jermena.

Zato je Sud zaključio da, premda je svestan značaja koji jermenska zajednica pridaje pitanju da li tragične događaje iz 1915. i narednih godina treba smatrati genocidom, ne može prihvatiti da su izjave g. Perinčeka u toj meri vređale dostojanstvo Jermena da bi u Švajcarskoj morale da se primene krivičnopravne sankcije. Takođe je primetio da on u svojim izjavama nije insinuirao da su Jermeni zaslužili da budu izloženi zverstvima, kao i da je prošao priličan period vremena od tih događaja, što znači da se ne može smatrati da imaju značajan uznemirujući efekat koji im je pripisan. Sud je takođe ponovo potvrdio da osuda za krivično delo predstavlja jedan od najtežih oblika mešanja u pravo na slobodu izražavanja.

Sud je stoga zaključio da podvrgavanje g. Perinčeka krivičnoj sankciji radi zaštite prava jermenske zajednice nije bilo „neophodno u demokratskom društvu", te da je prekršen član 10 Konvencije.

Član 41

Sud je zaključio da činjenica da je utvrdio povredu člana 10 sama po sebi predstavlja pravično zadovoljenje za svu nematerijalnu štetu koju je g. Perinček pretrpeo. Sud je zatim jednoglasno odbacio ostatak njegovog zahteva za pravično zadovoljenje.

PRESUDA U PREDMETU
FERE PROTIV BELGIJE
16. jul 2009.
(*predstavka br. 15615/07*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, g. Danijel Fere (*Daniel Féret*), belgijski je državljanin rođen 1944. godine koji živi u Briselu. Kao predsednik političke stranke Nacionalni front (*Front National-Nationaal Front*), on je glavni urednik svih stranačkih publikacija i vlasnik stranačkog veb-sajta. U vremenu na koje se slučaj odnosi bio je poslanik u Predstavničkom domu Kraljevine Belgije.

U periodu između jula 1999. i oktobra 2001. godine distribucija letaka i postera njegove stranke, u okviru izbornih kampanja za Nacionalni front, dovela je do toga da pojedinci i udruženja podnesu prijave zbog raspirivanja mržnje, diskriminacije i nasilja. Krivične prijave bile su podnete na osnovu Zakona od 30. jula 1981. godine, kojim se kažnjavaju izvesna dela inspirisana rasizmom ili ksenofobijom.

Policija je 19. februara 2002. godine obavila razgovor sa g. Fereom u vezi s tim krivičnim prijavama.

Na zahtev glavnog javnog tužioca u briselskom Apelacionom sudu, parlamentarni imunitet podnosioca predstavke je ukinut. Protiv njega kao autora i glavnog urednika uvredljivih letaka i kao vlasnika veb-sajta u novembru 2002. godine poveden je krivični postupak.

Krivični sud u Briselu je 4. juna 2003. godine obnovio postupak kako bi mogao da presudi o meritumu. U junu 2003. godine odbačena je kao neprihvatljiva žalba g. Ferea koja se odnosila na nadležnost tog prvostepenog suda, a u martu 2004. godine Kasacioni sud je odbacio njegovu žalbu podnetu iz proceduralnih razloga na odluku Apelacionog suda.

Podnosiolac predstavke je 13. juna 2004. godine bio izabran za člana Regionalnog veća u okrugu Brisel-prestonica, kao i za poslanika u Parlamentu francuske zajednice. I jedan i drugi status obezbedili su mu novi parlamentarni imunitet.

Javni tužilac je 23. juna 2004. godine reaktivirao postupak. Briselski Apelacioni sud je 20. februara 2006. godine održao kompletno suđenje i 18. aprila 2006. godine osudio g. Ferea na 250 sati obaveznog rada u zajednici u oblasti integrisanja doseljenika, pored toga što mu je izrekao i uslovnu kaznu od 10 meseci. Sud ga je lišio pasivnog biračkog prava na period od 10 godina. Konačno, sud mu je naložio

da plati po jedan evro svakoj od stranaka koje su ga tužile.

Sud je ustanovio da uvredljivo ponašanje g. Ferea ne spada u njegovu parlamentarnu aktivnost, te da stoga leci koji sadrže sporne odeljke predstavljaju jasno i hotimično podsticanje diskriminacije, segregacije ili mržnje, pa čak i nasilja, po osnovu rase, boje kože ili nacionalnog ili etničkog porekla.

Žalba koju je iz proceduralnih razloga uložio g. Fere odbačena je 4. oktobra 2006. godine.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 10, podnosilac predstavke je naveo da je to što je osuđen zbog sadržaja letaka svoje političke stranke predstavljalo prekomerno ograničenje njegovog prava na slobodu izražavanja.

Član 10

Mešanje u pravo g. Ferea na slobodu izražavanja propisano je zakonom (Zakon od 30. jula 1981. godine o rasizmu i ksenofobiji) i to mešanje ima legitimni cilj sprečavanja nereda i zaštite prava drugih.

Sud je primetio da su u tim lecima zajednice o kojima je reč predstavljene kao zajednice zločinačkih namera i voljne da iskoriste sve prednosti koje im donosi život u Belgiji, kao i da su ti leci ismevali imigrante, što je neminovno bremenito opasnošću da izazove, posebno među manje upućenim pripadnicima javnosti, osećaj nepoverenja, odbacivanja, pa čak i mržnje prema strancima.

Mada je sloboda iziražavanja važna za svakoga, ona je posebno važna za izabrane predstavnike naroda, jer predstavnik naroda zastupa svoje biračko telo i brani njegove interese. Međutim, Sud je naglasio da je od ključnog značaja da političari, kada u javnosti izražavaju svoje stavove, izbegnu komentare koji bi mogli da osnaže netoleranciju.

Uticaj rasističkog i ksenofobičnog diskursa pojačava se u kontekstu izbora, kada polemike, prirodno, postaju silovitije. Moglo se očekivati da će predlaganje rešenja problema imigracije kroz zalaganje za rasnu diskriminaciju prouzrokovati socijalnu napetost i podriti poverenje u demokratske institucije. U ovom slučaju postojala je izrazita društvena potreba za zaštitom prava imigrantske zajednice, što su upravo i učinili belgijski sudovi.

Kada je reč o kazni koja je izrečena g. Fereu, Sud je primetio da su se vlasti radije

opredelile za lišenje pasivnog biračkog prava u periodu od 10 godina nego za krivičnu opciju, u skladu sa sudskim načelom uzdržanosti u krivičnom postupku.

Sud je iz tih razloga zaključio da u ovom slučaju nije bilo kršenja člana 10.

PRESUDA VEĆA U PREDMETU
BODROŽIĆ PROTIV SRBIJE
23. jun 2009.
(*predstavka br. 32550/05*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Željko Bodrožić, rođen je 1970. godine i živi u Kikindi, u Srbiji.

Podnosilac predstavke je novinar i član je jedne političke stranke. U vreme spornih događaja bio je i urednik lokalnog nedeljnika *Kikindske*.

Podnosilac predstavke je 3. oktobra 2003. godine objavio članak o izvesnom istoričaru J. P., pod naslovom „Reč ima fašista", u kome je dotičnu osobu nazvao idiotom i fašistom. J. P. je podneo privatnu krivičnu tužbu za uvredu protiv podnosioca predstavke. Na ročištu koje je održano 17. novembra 2003. godine podnosilac predstavke je izjavio da „odbija da se miri sa privatnim tužiocem [J. P.] zato što je ovaj član fašističkog pokreta u Srbiji". Zbog te izjave je J. P. 5. januara 2004. godine podneo novu privatnu krivičnu tužbu za klevetu protiv podnosioca predstavke.

(Domaći) sud je oglasio podnosioca predstavke krivim zbog uvrede u objavljenom članku i klevete izrečene u izjavi datoj na ročištu 17. novembra 2003. godine. Sud je podnosioca predstavke osudio da plati novčanu kaznu od otprilike 162 evra i naložio mu da tužiocu J. P. plati dodatnih 225 evra na ime troškova postupka. Podnosilac predstavke je uložio žalbu, ali je presuda i u drugom stepenu potvrđena.

2. Odluka Suda

Podnosilac je u svojoj predstavci Evropskom sudu naveo da je krivičnom presudom kojom je on oglašen krivim prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja, zajamčeno članom 10 Konvencije, kao i da nije dobio dovoljno vremena da pripremi odbranu u krivičnom postupku, što je protivno članu 6 stav 3. Tu njegovu pritužbu Sud u Strazburu odbacio je kao očigledno neosnovanu.

<u>Prihvatljivost</u>

Država je tvrdila da je podnosilac predstavke mogao da pokrene građansku parnicu za naknadu štete ako je smatrao da je neko od njegovih ličnih prava prekršeno.

Međutim, Evropski sud je stao na stanovište da država nije u stanju da navede

nijedan slučaj iz domaće sudske prakse u kome bi, u predmetu sličnom predmetu podnosioca predstavke, bio uspešno rešen zahtev zasnovan na odgovarajućim odredbama Zakona o obligacionim odnosima. Po mišljenju Evropskog suda, čini se da je u svakom slučaju protivno društvenoj svrsi krivične sankcije ako osuđeno lice može da pokrene građansku parnicu protiv države u nastojanju da stavi van snage pravosnažnu krivičnu presudu kojom je oglašeno krivim i da još dobije naknadu štete koju je pretrpelo kao posledicu te presude. Iz tih razloga, Sud je ovu predstavku proglasio prihvatljivom.

Član 10

Nije sporno da je osuda koja je podnosiocu predstavke izrečena za klevetu i uvredu predstavljala „mešanje" u njegovo pravo na slobodu izražavanja, da je to bilo „propisano zakonom" u skladu sa Krivičnim zakonikom onako kako je on bio bio formulisan u datom vremenu i da se time težilo legitimnom cilju zaštite prava drugih. Ono što je ostalo da se utvrdi jeste da li je to mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu".

Kao što je Sud često napominjao, sloboda izražavanja zajamčena članom 10 predstavlja jedan od suštinski značajnih temelja svakog demokratskog društva. Shodno stavu 2, ona nije primenjiva samo na „informacije" ili „ideje" koje se povoljno primaju ili koje se smatraju neuvredljivima već važi i za one informacije i ideje koje mogu da uvrede, pogode ili uznemire.

Sud je posebno naglasio suštinski značajnu funkciju koju štampa ima u jednom demokratskom društvu. Iako štampa ne sme preći izvesne granice, posebno kada je reč o ugledu i pravima drugih, njena je dužnost ipak da prenese – na način koji je primeren njenim obavezama i odgovornostima – informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa. U slučajevima koji se tiču štampe, polje slobodne procene jedne države ograničeno je interesima demokratskog društva za obezbeđivanje i održavanje slobodne štampe.

Tvrdnje podnosioca predstavke moraju se sagledati u kontekstu. Podnosilac predstavke je reagovao na izvesne kontroverzne tvrdnje J. P. date na javnom televizijskom servisu u vezi sa postojanjem i istorijatom nacionalnih manjina u Vojvodini, multietničkom području u kome živi 35 posto nesrpskog stanovništva, prema rezultatima popisa iz 2002. godine. Tu veliku manjinu mahom čine Mađari, ali i Slovaci, Hrvati i drugi. U pomenutom intervjuu J. P. je između ostalog kazao da su „svi Mađari u Vojvodini kolonisti" i negirao je prisustvo Hrvata u tom području. Iako se J. P. ni na koji način nije pozvao na fašizam onako kako ga definišu sudovi u Srbiji, razumljivo je zbog čega je podnosilac predstavke, koji ima drugačije političke stavove, mogao da protumači izjave J. P. kao da u sebi sadrže izvestan stepen

netolerancije prema nacionalnim manjinama. Shvatljiva je, takođe, i činjenica da je podnosilac predstavke smatrao svojom novinarskom dužnošću da javno reaguje na takve izjave. Sem toga, Evropski sud smatra da to što se neko nazove fašistom, nacistom ili komunistom ne može samo po sebi biti identifikovano sa činjeničnom tvrdnjom koja bi se odnosila na partijsku pripadnost tog lica.

S obzirom na sve što je ovde izneto, Sud je ustanovio da izrazi koje je upotrebio podnosilac predstavke ne mogu biti protumačeni drugačije do kao vrednosni sudovi, čija istinitost ne podleže dokazivanju. Takvi vrednosni sudovi mogu biti preterani u odsustvu bilo kakve činjenične osnove, ali u svetlosti svih prethodno navedenih elemenata to, kako izgleda, ovde nije bio slučaj.

Konačno, Evropski sud je naglasio da su kod procene srazmernosti mešanja priroda i težina izrečene kazne takođe činioci koji se moraju uzeti u obzir. U ovom slučaju, ne samo da je podnosilac predstavke krivično osuđen već bi novčana kazna koja mu je izrečena, u slučaju da taj iznos ne uplati, bila zamenjena zatvorom u trajanju od 75 dana.

Sud je zaključio da je krivični postupak u specifičnim okolnostima ovog slučaja doveo do kršenja prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, koja je zajamčena članom 10 Konvencije.

Član 41

Sud je dosudio podnosiocu predstavke iznos od 500 evra na ime nematerijalne štete.

ČLAN 10 I PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG ŽIVOTA ZAJAMČENO ČLANOM 8

PRESUDA U PREDMETU
SATAKUNAN MARKINAPERSI OJ I SATAMEDIJA OJ PROTIV FINSKE
21. jul 2015.
(*predstavka br. 931/13*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli *Stakunan Markinapersi Oj* (*Satakunnan Markkinapörssi Oy*) i *Satamedija Oj* (*Satamedia Oy*), dva finska preduzeća koja izdaju časopis *Veropersi* (*Veropörssi*), koji objavljuje informacije o oporezivanju, naročito o oporezivom prihodu i aktivi individualnih lica. Preduzeće Satamedija Oj je 2003. godine počelo da nudi i SMS servis koji korisnicima omogućava da iz baze podataka dobiju poreske informacije koje ih zanimaju. Baza podataka je formirana na temelju informacija koje su već objavljene u tom časopisu.

U februaru 2004. poverenik za zaštitu podataka zatražio je od Odbora za zaštitu podataka da spreči podnosioce predstavke da obrađuju i objavljuju takve informacije o individualnim licima uz obrazloženje da je to u suprotnosti s finskim Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti. Odbor za zaštitu podataka odbacio je taj zahtev tvrdeći da se u datom slučaju primenjuje „novinarsko odstupanje", koje je predviđeno Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti.

Tu odluku je podržao i Upravni sud u Helsinkiju. Poverenik za zaštitu podataka o ličnosti obratio se Vrhovnom upravnom sudu i posle odluke o prethodnom pitanju koju je doneo Sud pravde Evropske unije,[127] Vrhovni upravni sud je poništio prethodne odluke, vrativši ceo predmet Odboru za zaštitu podataka. Vrhovni upravni sud je stao na stanovište da se objavljivanje cele baze podataka ne može smatrati novinarskom aktivnošću, već obradom podataka o ličnosti, a to je nešto na šta preduzeća koja su podnela predstavku nemaju pravo. Vrhovni upravni sud je razmotrio ravnotežu između prava preduzeća na slobodu izražavanja i prava pojedinca na privatnost i ustanovio da objavljivanje takvih podataka nije u javnom interesu. Usluga davanja poreskih podataka SMS porukama je obustavljena, a časopis je u jesen 2009. objavio još jedan broj sa smanjenom količinom poreskih podataka, da bi potom njegovo objavljivanje prestalo.

127 Predmet C-73/07 *Tietosuojavaltuutettu v. Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy* [GC], 16. decembar 2008.

Odbor za zaštitu podataka zabranio je podnosiocima predstavke da obrađuju poreske podatke i ta odluka je potvrđena i u žalbenom postupku.

2. Odluka Suda

Član 10

Podnosioci predstavke su se žalili da je zabrana obrade poreskih podataka predstavljala cenzuru i da je time bio prekršen član 10 Konvencije. Evropski sud je ustanovio da je došlo do mešanja u pravo podnosilaca predstavke na saopštavanje informacija, zajamčeno članom 10 stav 1. To mešanje je bilo propisano zakonom, jer se temeljilo na odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i zato što se njime težilo legitimnom cilju zaštite ugleda i prava drugih.

Evropski sud je razmotrio da li je to mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu. On je utvrdio izvestan broj relevantnih kriterijuma koji se primenjuju kada se utvrđuje ravnoteža između slobode izražavanja i prava na poštovanje privatnog života: doprinos debati od opšteg interesa; stepen poznatosti lica o kome je reč i tema predmetnog izveštaja; prethodno ponašanje lica o kome je reč; način na koji su prikupljeni podaci i njihova istinitost/okolnosti u kojima su napravljene fotografije; sadržaj, oblik i posledice objavljivanja; težina izrečene kazne.

Da bi utvrdio da li je ograničenje bilo neophodno, Evropski sud je razmotrio da li je odmeravanje i uravnotežavanje između slobode izražavanja i prava na poštovanje privatnog života koje su sproveli domaći organi vlasti bilo u skladu s kriterijumima Evropskog suda. Evropski sud je ustanovio da je saopštavanje poreskih podataka deo prava javnosti na dobijanje informacija i da je to opravdano s novinarskog stanovišta. Osim toga, finske vlasti nisu osporile tačnost informacija. Međutim, Evropski sud je ustanovio da je Vrhovni upravni sud sproveo temeljan pokušaj odmeravanja i uravnotežavanja dvaju prava o kojima je ovde reč i da je pridao odgovarajući značaj kako slobodi izražavanja preduzeća koja su podnela predstavku, tako i pravu na poštovanje privatnog života poreskih obveznika čiji su podaci objavljeni, kao i da je posle brižljivog razmatranja zaključio da je bilo neophodno ograničiti slobodu izražavanja podnosilaca predstavke. Evropski sud je utvrdio da je takav način rezonovanja prihvatljiv.

Pored toga, nije bilo ničeg što bi sprečilo podnosioce predstavke da informacije objave u nešto manjoj meri nego što su to činili 2002. godine. Razlozi na koje su se pozvali domaći sudovi bili su dovoljni da se dokaže da je to mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu i da, samim tim, nije došlo do kršenja člana 10 Konvencije.

Član 6 stav 1

Podnosioci predstavke su se požalili da je dužina upravnog postupka, koji je trajao više od osam godina, bila tolika da je njome bio povređen član 6 stav 1.

Prilikom razmatranja dužine postupka o kome je reč, Evropski sud je oduzeo vreme tokom koga je predmet ležao pred Sudom pravde EU u iščekivanju donošenja odluke o prethodnom pitanju, tako da je sporni postupak ukupno trajao šest godina i šest meseci. Međutim, tu prekomernu dužinu postupka država nije u dovoljnoj meri uverljivo opravdala i obrazložila, te je stoga utvrđeno da se u datom slučaju radilo o povredi člana 6 stav 1.

Član 14

Taj deo predstavke je proglašen neprihvatljivim kao očigledno neosnovan.

Član 41

Evropski sud nije dosudio podnosiocima predstavke materijalnu ili nematerijalnu štetu, ali im je dosudio iznos od 9.500 evra na ime sudskih i ostalih troškova.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U SLUČAJEVIMA *AKSEL ŠPRINGER PROTIV NEMAČKE I FON HANOVER (BR. 2) PROTIV NEMAČKE*

7. februar 2012.

(*predstavke br. 39954/08, 40660/08 i 60641/08*)

1. Osnovne činjenice

Aksel Špringer AG

Privredno društvo koje podnosi predstavku, *Aksel Špringer AG* (*Axel Springer AG*) (u daljem tekstu: *Špringer*), registrovano je u Nemačkoj. Ta kompanija je izdavač Bilda, visokotiražnog nacionalnog dnevnog lista.

U septembru 2004. godine *Bild* je na prvoj stranici objavio članak o poznatom televizijskom glumcu X, kako je uhapšen na festivalu piva u Minhenu zbog posedovanja kokaina. U članku se takođe pominje da je X, koji od 1998. godine igra ulogu načelnika policije u jednoj popularnoj TV seriji, u julu 2000. godine zbog posedovanja droge već osuđen na kaznu zatvora, koja je preinačena u uslovnu kaznu. Drugi članak list je objavio u julu 2005. godine. U tom članku *Bild* je izvestio da je X u potpunosti priznao delo za koje je optužen, pa je proglašen krivim i izrečena mu je novčana kazna za nezakonito posedovanje droge.

Kada se pojavio prvi članak, X je pokrenuo postupak za izdavanje rešenja o zabrani objavljivanja protiv kompanije *Špringer* pred Okružnim sudom u Hamburgu. Sud je pozitivno rešio zahtev X i zabranio je dalje objavljivanje članka i fotografija. U sledećem postupku, koji se odnosio na drugi članak, onaj o tome da je X osuđen, Okružni sud u Hamburgu je takođe pozitivno rešio zahtev za zabranu objavljivanja. Hamburški Apelacioni sud i Savezni sud pravde potvrdili su ove presude. I u jednom i u drugom slučaju, sud je stao na stanovište da je pravo X na zaštitu privatnosti nadjačalo javni interes.

Fon Hanover (br. 2)

Podnosioci predstavke bili su princeza Karolina fon Hanover (*Caroline von Hannover*), kćerka pokojnog princa Renijea Trećeg (*Rainier III*) iz Monaka, i njen suprug princ Ernst Avgust fon Hanover (*Ernst August von Hannover*).

Od ranih devedesetih godina princeza Karolina je pokušavala da spreči objavljivanje fotografija iz svog privatnog života u štampi. Dve serije fotografija objavljene 1993. i 1997. u nemačkim časopisima bile su predmet tri niza postupaka pred nemačkim sudovima. Ti postupci su na kraju dospeli pred Evropski sud za

ljudska prava, videti slučaj *Karolina fon Hanover protiv Nemačke*.[128] U ovom slučaju, Evropski sud je stao na stanovište da je objavljivanjem fotografija prekršeno pravo princeze Karoline na poštovanje privatnog života, koje proističe iz člana 8 Konvencije.

Pozivajući se na slučaj *Karolina fon Hanover protiv Nemačke*,[129] princeza Karolina i princ Ernst Avgust poveli su nekoliko postupaka pred nemačkim građanskim sudovima tražeći donošenje rešenja o zabrani objavljivanja novih fotografija. Savezni sud pravde je pozitivno rešio zahtev princeze Karoline u vezi sa objavljivanjem dve fotografije, uz obrazloženje da te fotografije ne doprinose debati od opšteg javnog interesa. Međutim, Savezni sud pravde je odbacio njen zahtev u vezi sa rešenjem o zabrani objavljivanja druge fotografije, na kojoj se ovaj par vidi kako šeta na zimskom odmoru u Sen Moricu. Uz tu fotografiju objavljen je članak u kome se izveštavalo o lošem zdravstvenom stanju princa Renijea od Monaka. U donošenju te odluke Savezni sud se rukovodio stavom da je loše zdravstveno stanje vladajućeg princa Renijea bilo predmet opšteg javnog interesa, te da štampa ima pravo da izveštava o tome na koji način prinčeva deca uspevaju da pomire svoje obaveze u pogledu porodične solidarnosti sa legitimnim potrebama svog privatnog života.

Savezni ustavni sud je docnije odbacio ustavnu žalbu princeze Karoline, posebno odbacujući tvrdnju o tome da nemački sudovi nisu uzeli u obzir ili su u nedovoljnoj meri uzeli u obzir presudu u slučaju *Karolina fon Hanover protiv Nemačke*.[130]

2. Odluka Suda

Kompanija *Aksel Špringer AG* uložila je Sudu predstavku u kojoj je tvrdila da su donošenjem rešenja kojim se zabranjuje bilo kakvo dalje objavljivanje članaka prekršena njena prava po osnovu člana 10 Konvencije.

Princeza Karolina fon Hanover i princ Ernst Avgust Hanover žalili su se da su odbijanjem nemačkih sudova da zabrane objavljivanje spornih fotografija bila prekršena njihova prava po osnovu člana 8 Konvencije. U predstavci je prvenstveno izneta tvrdnja da nemački sudovi nisu u dovoljnoj meri uzeli u obzir presudu u slučaju *Karolina fon Hanover protiv Nemačke*.[131]

Sudsko veće kome su te predstavke bile poverene spojilo je postupke po predstavkama i ustupilo nadležnost Velikom veću.

128 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

129 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

130 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

131 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

Nije bilo sporno to da su odluke nemačkih sudova predstavljale mešanje u prava kompanije *Špringer* po osnovu člana 10 Konvencije. Pored toga, nije bilo sporno da je mešanje bilo propisano nemačkim zakonima i da se njime težilo ostvarivanju legitimnog cilja – zaštiti ugleda drugih.

Kada je reč o pitanju da li je mešanje bilo neophodno u demokratskom društvu, Sud je konstatovao da su se članci o kojima je reč, o hapšenju i osudi glumca, ticali javnih pravosudnih činjenica, te da je postojao interes javnosti da o tim činjenicama bude obaveštena. U načelu, nacionalni sudovi su ti koji treba da procene koliko je poznata neka osoba, posebno onda kada je ta osoba, kao što je to bio slučaj sa ovim glumcem, uglavnom poznata na nacionalnom nivou. Evropski sud je primetio da je nemački Apelacioni sud takođe ustanovio da je, zahvaljujući tome što je veoma dugo igrao ulogu načelnika policije, pomenuti glumac bio poznat i veoma popularan. Iz tih razloga, Sud u Strazburu je zaključio da je X bio dovoljno poznat da to može da ga kvalifikuje u red javnih ličnosti. Stoga je interes javnosti da bude obaveštena o njegovom hapšenju i potonjem postupku koji je protiv njega vođen bio samo pojačan.

Iako je Evropski sud mogao, u osnovi, da se složi sa ocenom nemačkih sudova o tome da je interes kompanije *Špringer* za objavljivanje predmetnih članaka bio isključivo posledica činjenice da je reč o poznatom glumcu koji je prekršio zakon – o tome se ne bi izveštavalo da je na isti način postupilo neko javnosti nepoznato lice – on je naglasio da je glumac uhapšen na javnom mestu, na minhenskom Festivalu piva. Očekivanje glumca da će njegov privatni život biti delotvorno zaštićen bilo je dodatno umanjeno činjenicom da je on već prethodno u čitavom nizu intervjua otkrio detalje iz svog privatnog života.

Ako je suditi prema izjavi jednog od novinara koji su bili uključeni u ovaj slučaj, a čiju istinitost nemačka država nije osporila, informacije objavljene u *Bildu* u septembru 2004. godine o hapšenju pomenutog glumca dobijene su od policije i od minhenskog javnog tužilaštva. Iz tih razloga, objavljene informacije su imale dovoljnu činjeničnu osnovu i stranke nisu dovele u pitanje istinitost informacija objavljenih ni u jednom ni u drugom članku. Ništa nije ukazivalo na to da privredno društvo *Špringer* nije nastojalo da uspostavi ravnotežu između svog interesa da objavi te informacije i prava glumca o kome je reč na poštovanje njegovog privatnog života. S obzirom na to da je izdavačka kuća *Špringer* dobila potvrdu informacije koju su joj preneli organi tužilaštva, ona nije imala dovoljno čvrst osnov da poveruje da bi trebalo da sačuva anonimnost autora. Iz tih razloga, ne može se reći da je postupila u lošoj nameri.

Evropski sud je takođe primetio da u člancima nisu obelodanjeni detalji o privatnom životu pomenutog glumca, već su se oni uglavnom ticali okolnosti njegovog hapšenja i ishoda krivičnog postupka koji je protiv njega vođen. U člancima nije bilo omalovažavajućih izraza niti neosnovanih tvrdnji, a država nije dokazala da je glumac usled objavljivanja tih članaka pretrpeo teške posledice. Iako su sankcije koje su izrečene kompaniji *Špringer* bile blage, one su mogle da deluju obeshrabrujuće na kompaniju. Iz tih razloga, Evropski sud je zaključio da ograničenja nametnuta tom privrednom društvu nisu bila srazmerna legitimnom cilju zaštite privatnog života tog glumca. Prema tome, u ovom slučaju radilo se o kršenju člana 10 Konvencije.

Fon Hanover (br. 2)

Evropski sud je primetio da je, po donošenju presude u slučaju *Karolina fon Hanover protiv Nemačke*, nemački Sud pravde uneo izvesne izmene u svoju pređašnju sudsku praksu. Tako je, pre svega, nemački Savezni sud pravde saopštio da je važno da li je neki izveštaj objavljen u medijima doprineo činjeničnoj debati i da li je sadržaj izveštaja prekoračio granice želje da se zadovolji radoznalost javnosti. Savezni sud pravde je primetio da je što je veća vrednost informacije za javnost, veće je i interesovanje lica da bude zaštićeno od objavljivanja te informacije, i obrnuto, kao i da zainteresovanost čitalaca da se zabave po pravilu ima manju težinu od interesa zaštite privatnosti.

Činjenica da je Savezni sud pravde procenio vrednost predmetne fotografije u svetlosti članka koji je uz tu fotografiju objavljen nije mogla biti kritikovana po osnovu Konvencije. Evropski sud je mogao da prihvati da je ta fotografija, u kontekstu navedenog članka, barem u izvesnoj meri doprinela debati od opšteg javnog interesa. Način na koji su nemački sudovi okarakterisali bolest princa Renijea kao događaj od važnosti za savremeno društvo nije se mogao smatrati nerazumnim. Sem toga, Sud je primetio da se, bez obzira na pitanje u kojoj je meri Karolina fon Hanover preuzela zvanične funkcije u ime Kneževine Monako, nije moglo tvrditi da su podnosioci predstavke, ljudi koji su bez svake sumnje bili veoma poznati u javnosti, bili obična privatna lica. Iz tih razloga, oni su se morali smatrati javnim ličnostima.

Nemački sudovi su zaključili da podnosioci predstavke nisu dostavili nijedan dokaz da su fotografije napravljene u atmosferi opšteg progona, kako su oni tvrdili, ili da su napravljene tajno.

Iz tih razloga je Sud zaključio da su nemački sudovi pažljivo odmerili ravnotežu između prava izdavačkih kuća na slobodu izražavanja i prava podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog porodičnog života. U tome su oni implicitno uzeli u obzir sudsku praksu Evropskog suda, uključujući i prethodni slučaj *Karolina*

fon Hanover protiv Nemačke.[132] Iz svih tih razloga, ovde nije bilo kršenja člana 8 Konvencije.

Član 41

Sud je odlučio da Nemačka treba da kompaniji *Aksel Špringer AG* plati iznos od 17.734,28 evra na ime materijalne štete, kao i 32.522,80 evra na ime sudskih i ostalih troškova.

132 *Von Hannover v. Germany*, predstavka br. 59320/00, presuda od 24. juna 2004.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU
KUDER I AŠET FILIPAKI ASOCIJE PROTIV FRANCUSKE
10. novembar 2015.
(*predstavka br. 40454/07*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli An-Mari Kuder (*Anne-Marie Couderc*), državljanka Francuske rođena 1950. godine koja je direktorka izdanja nedeljnika Pari Mač (*Paris-Match*), i kompanija *Ašet Filipaki Asocije* (*Hachette Filipacchi Associés*), koja izdaje nedeljnik *Pari Mač*.

Britanski list *Dejli Mejl* (*Daily Mail*) 3. maja 2005. objavio je članak u kojem je osoba po imenu gđica Kost (*Coste*) tvrdila da je otac njenog sina Albert Grimaldi, princ koji vlada Kneževinom Monako. Britanski list je pomenuo da će *Pari Mač* uskoro objaviti članak, što je princa Alberta navelo da podnosiocima predstavke pošalje dopis u kojem zahteva da se uzdrže od objavljivanja tog članka. *Pari Mač* je uprkos tome 5. maja 2005. objavio članak koji je sadržao intervju sa gđicom Kost, koja je tvrdila da je princ Albert otac njenog deteta. Uz članak su objavljene fotografije na kojima princ Albert drži to dete u rukama.

Princ Albert je 19. maja 2005. pokrenuo postupak protiv podnosilaca predstavke, ustvrdivši da su člankom povređena njegova prava na privatni život i zaštitu svog lika i zatraživši od izdavača odštetu i da objavi odluku suda na naslovnoj strani časopisa.

Sud više instance u Nanteru je 29. juna 2005. naložio kompaniji *Ašet Filipaki Asocije* da princu Albertu isplati 50.000 evra na ime nematerijalne štete i da objavi detalje presude preko cele naslovne strane *Pari Mača*, pod naslovom „Sudski nalog protiv *Pari Mača* na zahtev princa Alberta drugog od Monaka". Taj je sud stao na stanovište da se ceo članak odnosi na najintimnije delove ljubavnog i porodičnog života princa Alberta i da se ne odnosi ni na jednu raspravu od javnog značaja. Podnosioci predstavke su izjavili žalbu.

Princ Albert je u saopštenju za štampu 6. jula 2005. javno priznao da je otac deteta. Apelacioni sud je 24. novembra 2005. potvrdio nalog za isplatu odštete u visini od 50.000 evra i preinačio uslove objavljivanja odluke suda, koja nije morala da bude naslovljena i mogla je da zauzima samo trećinu naslovne strane.

2.Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se pozvali na član 10 i žalili da presuda na njihovu štetu predstavlja neopravdano mešanje u uživanje njihovog prava na slobodu

informisanja. Veće Evropskog suda za ljudska prava je 12. juna 2014. zaključilo da je prekršen član 10 Konvencije. Panel Velikog veća je 13. oktobra 2014. odobrio zahtev države da uputi predmet tom veću na odlučivanje.

Član 10

Sud je primetio da nema spora da data presuda predstavlja mešanje u ostvarivanje slobode izražavanja podnosilaca predstavke, kao i da nije sporno da je ono propisano zakonom. Pored toga, Sud je konstatovao da je prihvaćeno da presuda teži ostvarenju legitimnog cilja zaštite prava drugih u smislu člana 10 stav 2 Konvencije. Međutim, da bi neko mešanje bilo u skladu sa Konvencijom, ono takođe mora biti „neophodno u demokratskom društvu".

Kako bi utvrdio da li je u ovom slučaju mešanje bilo „neophodno", Sud je primetio da mora da ispita da li su domaći sudovi uspostavili propisnu ravnotežu između dva suprotstavljena prava, konkretno – prava na poštovanje privatnog života princa i prava na slobodu izražavanja podnosilaca predstavke. Sud je konstatovao da osnovna namera zaštite koju pruža koncept „privatnog života" iz člana 8 Konvencije jeste da obezbedi razvoj ličnosti svakog pojedinca, bez spoljnog mešanja.

Sud je u pogledu člana 10 ponovio da zaštita koju on pruža obuhvata i informacije i ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju, a – kada se informacija odnosi na stvari od javnog značaja – štampa je dužna da saopštava te informacije, dok javnost ima pravo da ih prima. Sud je primetio da zaštita koju pruža član 8 može pretezati nad članom 10 u slučaju da je informacija po prirodi privatna i intimna i ne postoji interesovanje javnosti za njeno širenje.

Sud se zatim pozvao na svoju prethodnu praksu i naveo kriterijume koje treba ispitati prilikom odmeravanja suprotstavljenih prava. Ti relevantni kriterijumi obuhvataju: doprinos raspravi od javnog značaja, stepen poznatosti osobe o kojoj je reč, tema novinskog izveštaja, prethodno ponašanje osobe o kojoj je reč, sadržaj, oblik i posledice publikacije i, tamo gde je to primereno, okolnosti u kojima su fotografije snimljene. Sud je naveo da prilikom razmatranja predstavki o kršenju člana 10 takođe ispituje način na koji su informacije pribavljene i njihovu istinitost, kao i težinu kazne izrečene novinarima ili izdavačima.

Sud je prihvatio da nema sumnje da se publikacija, kako u celini tako i u kontekstu i analizirana u svetlu presedana uspostavljenih u praksi Suda, odnosi na stvar od javnog značaja. Rođenje ovog deteta u vreme o kojem se radi moglo je imati dinastičke i finansijske implikacije, te je sporna informacija bila od političkog značaja, jer bi mogla izazvati interesovanje javnosti za pravila nasleđivanja na snazi u Kneževini Monako.

Sud je takođe istakao da činjenica da je princ javna ličnost može uticati na zaštitu na koju ima pravo shodno članu 8. Činjenica da neka osoba vrši javnu funkciju nužno je izlaže strogoj kontroli javnosti, uključujući i medije. Sud je konstatovao da se sporna publikacija odnosila na privatni život princa. Međutim, suštinski element informacija koje je članak sadržao – postojanje deteta – izlazi iz okvira privatne sfere s obzirom na nasledni karakter funkcija princa kao šefa države Monako. Štaviše, princ Albert nije sporio istinitost izjava gđice Kost u vezi sa njegovim očinstvom i sam je to javno priznao, nedugo po objavljivanju članka o kojem je reč. Konačno, Sud je naveo da fotografije koje je gđica Kost dala *Pari Maču* dobrovoljno i bez naknade, nisu snimljene bez dozvole princa i da ga ne prikazuju u nepovoljnom svetlu.

U svetlu svih ovih faktora, Sud je zauzeo stav da se argumenti koje je iznela država u vezi sa zaštitom privatnog života i prava na sopstveni lik princa Alberta ne mogu smatrati dovoljnim kako bi opravdali mešanje o kojem je reč. Domaći sudovi nisu s dužnom pažnjom razmotrili načela i kriterijume za odmeravanje prava na poštovanje privatnog života i prava na slobodu izražavanja. Sud je u tom pogledu konstatovao da domaći sudovi nisu ocenili sporni intervju na način koji bi napravio razliku i odmerio aspekte koji potpadaju pod suštinsku oblast prinčevog privatnog života i onih koji bi mogli biti od legitimnog interesovanja javnosti. Domaći su sudovi poricali da vesti o postojanju prinčevog sina imaju ikakvu „aktuelnu" vrednost, te su zaključili da članak ne predstavlja deo „ijedne rasprave o stvari od javnog značaja koja bi opravdala njegovo objavljivanje po osnovu legitimnog saopštavanja informacija javnosti". Sud je stoga zaključio da domaći sudovi nisu uspostavili razumnu ravnotežu srazmernosti mera kojima se ograničava pravo podnosilaca predstavke na slobodu izražavanja i legitimnog cilja čijem se ostvarenju težilo.

Sud je zaključio da je prekršen član 10.

Član 41

Sud je odbio zahtev za pravično zadovoljenje podnosilaca predstavke jer u svom zahtevu nisu naveli po stavkama štetu koju su pretrpeli. Sud je, međutim, oboma dosudio naknadu od 15.000 evra na ime troškova i izdataka.

NEGATIVNI MEDIJSKI IZVEŠTAJI O SUĐENJIMA, PRETPOSTAVKA NEVINOSTI I MEŠANJE VLASTI U SLOBODU MEDIJA DA IZVEŠTAVAJU O SUĐENJIMA

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU
BEDA PROTIV ŠVAJCARSKE
29. mart 2016.
(*predstavka br. 56925/08*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, g. Arno Beda (*Arnaud Bédat*), švajcarski je novinar koji je 15. oktobra 2003. u nedeljniku *Ilustre* (*L'Illustré*) objavio članak pod naslovom „Tragedija na mostu u Lozani – Verzija bezobzirnog vozača – Saslušavanje sludog vozača". U članku je bilo reči o krivičnom postupku vođenom protiv M. B., koji je 8. jula 2003. svojim automobilom naleteo na pešake i tom prilikom ubio troje, a povredio osmoro ljudi, pre nego što se bacio s mosta u Lozani. M. B. je preživeo i zadržan je u pritvoru. Posle dve godine počelo mu je suđenje. U članku su izneti osetljivi podaci, kao što su oni koji su se odnosili na pitanja koja su mu postavljali policajci i istražni sudija. Preneti su i odgovori M. B. na ta pitanja, optužba izneta protiv M. B., a tu su bile i fotografije pisama koje je M. B. uputio istražnom sudiji. U članku je takođe navedeno da se „činilo kako M. B. ne pokazuje nikakve znake kajanja" i izneta je tvrdnja da on „čini sve što je u njegovoj moći da se predstavi kao lice koje nije u mogućnosti da se brani".

Podnosilac predstavke je te informacije dobio legalno i u poverenju – stranka koja je podnela zahtev za naknadu štete u postupku protiv M. B. izgubila je foto-kopije spisa predmeta M. B. u jednom šoping centru. Nepoznato lice je pronašlo te foto-kopije i dostavilo ih redakciji nedeljnika *Ilustre*. Javni tužilac je pokrenuo krivični postupak zbog objavljivanja tajnih dokumenata i podnosilac predstavke je u tom krivičnom postupku osuđen zbog kršenja Krivičnog zakonika Švajcarske. Izrečena mu je odgovarajuća novčana kazna.

2. Odluka Suda

G. Beda je tvrdio da, je time što je krivično osuđen, bilo prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja utvrđeno članom 10 Konvencije. U svojoj presudi od 1.

jula 2014. Veće je većinom glasova utvrdilo da se tu radilo o povredi člana 10. Država Švajcarska je podnela zahtev da slučaj bude iznet pred Veliko veće saglasno članu 43 i kolegijum Velikog veća je taj zahtev prihvatio.

Član 10

Veliko veće je ustanovilo da postoji saglasnost među strankama o tome da je presuda koja je izrečena podnosiocu predstavke predstavljala mešanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja zajamčeno članom 10 i da je takvo mešanje bilo propisano zakonom. Veliko veće je takođe potvrdilo zaključak Veća o tome da se prilikom izricanja sporne mere težilo legitimnom cilju, a to je da se spreči obelodanjivanje poverljivih informacija, da se osnaže sudijski autoritet i nepristrasnost i da se očuvaju ugled i prava jednog građanina.

Evropski sud je potom ispitivao da li je to mešanje bilo „neophodno". Potvrdio je da, kada je reč o političkom govoru i pitanjima od javnog interesa, postoji visok nivo zaštite i posebno usko unutrašnje polje slobodne procene. Naglasio je da štampa ima nezamenljivu ulogu u demokratskom društvu, ali i da zaštita koja je zajamčena članom 10 Konvencije zavisi od toga da li novinari postupaju u dobroj veri prenoseći tačne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornog novinarstva. Kada se odlučuje o tome da li je neki novinar postupao odgovorno, relevantno pitanje koje treba razmotriti jeste da li je taj novinar tim svojim postupkom prekršio zakon ili ga nije prekršio.

Štampa ima zadatak da se bavi temom suđenja, a javnost ima pravo da dobija takve informacije. Međutim, pravo na pravično suđenje u krivičnom postupku, saglasno članu 6, takođe jamči i pravo na nepristrastan sud i pravo na pretpostavku nevinosti. Kada komentariše neki krivični postupak koji je u toku, novinar prvenstveno mora voditi računa upravo o tome. Evropski sud je primetio da prava po Konvenciji uživaju jednaku zaštitu, pa stoga mora biti uspostavljena ravnoteža između prava po članovima 6 i 10, isto onako kao što sam Sud u svojoj sudskoj praksi uvek uspostavlja balans između prava po članu 8 i po članu 10. Da bi pomogao u rešavanju tog zadatka, Evropski sud je ustanovio šest konkretnih kriterijuma koje u takvim slučajevima treba razmotriti.

Prvo, Sud treba da razmotri kako je podnosilac predstavke došao u posed informacija o kojima je reč. U tom smislu, Sud je primetio da uprkos tome što je informacije dobio na legalan način, g. Beda nije mogao da ne zna da su te informacije poverljive.

Drugo, treba da ispita sadržaj spornog članka. Nije na pravosudnim organima da diktiraju koju tehniku izveštavanja novinari treba da koriste, a novinarska sloboda

podrazumeva i izvestan stepen preterivanja, čak i provokacije. Švajcarski Savezni sud je sproveo temeljnu procenu tog članka i zaključio da je on krajnje negativan prema M. B., da je njegov ton „gotovo podsmevački", da je napisan senzacionalistički i da su u njemu komentarisana neka pitanja na koja je odgovore trebalo da daju sudske vlasti, kao što je pitanje pouzdanosti iskaza M. B.

Treće, treba da analizira doprinos koji sporni članak pruža debati od javnog interesa. Ovde je Evropski sud primetio da, iako je tema članka bila takva da izazove emocionalnu reakciju šire javnosti, ostaje otvoreno pitanje da li su sadržaj tog članka i, posebno, tajne informacije koje su u njemu objavljene mogle da pruže doprinos javnoj debati o tom pitanju. U tom smislu, Sud se složio sa švajcarskim Saveznim sudom u oceni da taj članak nije ničim doprineo javnoj debati o krivičnom postupku koji je u toku.

Četvrto, trebalo je da razmotri uticaj spornog članka na krivični postupak. Iako članovi 6 i 10 moraju biti podjednako poštovani, tajnost sudske istrage mora uživati posebnu zaštitu zbog ozbiljnosti i težine krivičnog postupka. Takva tajnost je neophodna kako bi se na minimum sveli rizici od tajnog dogovaranja i nameštanja dokaza, ali i zato da se osigura pretpostavka nevinosti i da se zaštiti nepristrasnost sudstva. U tom smislu, članak o kome je reč sadržao je u sebi opasnost od uticaja na sudski postupak.

Peto, Evropski sud je trebalo da ispita da li je povređen privatni život optuženog. Član 8 Konvencije štiti pravo na zaštitu ugleda, kao i informacije o ličnosti za koje svaki čovek može legitimno očekivati da bez njegovog pristanka ne budu objavljene. Države imaju pozitivnu obavezu da štite prava pojedinaca po članu 8 i, shodno tome, švajcarsko tužilaštvo je bilo u pravu što je pokrenulo krivični postupak protiv podnosioca predstavke. Osim toga, informacije koje su objavljene u spornom članku krajnje su lične prirode, a M. B. nije javna ličnost. Stoga on zaslužuje najviši nivo zaštite prema članu 8. Iz svih tih razloga, Veliko veće se nije složilo s prethodnim Većem, koje je zaključilo da je zaštita privatnog života M. B. mogla biti osnažena da je M. B. posegnuo za pravnim lekovima iz parničnog postupka umesto što je podnosiocu predstavke izrečena krivična presuda. Postojanje takvih pravnih lekova iz oblasti građanskog postupka ne oslobađa državu njenih pozitivnih obaveza. M. B. se nalazio u zatvoru, bio je u položaju ranjivog čoveka i pritom je još verovatno psihički oboleo. Stoga švajcarske vlasti nisu mogle da čekaju da M. B. započne parnični postupak, već su morale da ispune svoju pozitivnu obavezu i zaštite pravo M. B. na privatni život.

Konačno, Evropski sud mora da proceni srazmernost izrečene kazne. Kada se vrši takva procena, moraju se uzeti u obzir priroda i težina kazne. Takve kazne ne mogu predstavljati oblik cenzure koja bi imala za cilj suzbijanje kritika

i odvraćanje novinara od doprinošenja raspravi u pitanjima od javnog interesa. Ipak, Sud je zaključio da je obelodanjivanje informacija koje su označene kao tajne u sudskoj istrazi dopustivo u svih 30 visokih strana ugovornica koje je Evropski sud analizirao. Podnosiocu predstavke, g. Bedi, prvobitno je bila izrečena kazna od mesec dana zatvora, uslovno, ali je ta kazna docnije zamenjena novčanom kaznom od 4.000 švajcarskih franaka. Taj iznos je određen s obzirom na raniji dosije podnosioca predstavke i njegov poslodavac je unapred platio tu kaznu. Stoga je Sud zaključio da pokretanje krivičnog postupka i izrečena kazna nisu predstavljali nesrazmerno mešanje u prava podnosioca predstavke po osnovu člana 10. Veliko veće je zaključilo da se za takvu kaznu ne može reći da ima efekat odvraćanja kada je reč o slobodi izražavanja g. Bede i drugih novinara koji pišu o tekućim krivičnim postupcima.

Zato je, u svetlu svega što je ovde predočeno i imajući na umu unutrašnje polje slobodne procene koje stoji na raspolaganju državi, Evropski sud zaključio da u datom slučaju nije bio prekršen član 10 Konvencije.

PRESUDA U PREDMETU
HUŽIN I OSTALI PROTIV RUSIJE
23. oktobar 2008.
(*predstavka br. 13470/02*)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke su trojica braće, državljani Rusije: Amir Hužin (*Khuzhin*), rođen 1975. godine; njegov brat blizanac Damir Hužin, koji je u međuvremenu preminuo, i Marat Hužin, rođen 1970. godine. Preživela braća žive u Rusiji.

Trojica braće uhapšena su u aprilu 1999. godine i potom su optužena za otmicu i mučenje. Braća su optužena su da su otela jednu skitnicu, čoveka koga su potom primoravala na fizički rad u zamenu za krajnje nisku nadnicu i koga su tukla i mučila električnim vodovima kada je pokušao da pobegne. Nekoliko dana pre njihovog suđenja u julu 1999. godine, jedan od nacionalnih televizijskih kanala emitovao je razgovornu emisiju (*talk show*) u kojoj su trojica zvaničnika tužilaštva razgovarala o detaljima predmeta ove trojice braće. Posebno je jedan zvaničnik tužilaštva tom prilikom o njima govorio kao o okorelim kriminalcima, tvrdeći da je „zločin" koji su počinili karakterističan za njihovu „surovost i besmislenu brutalnost". Jedne lokalne novine su potom objavile članak o celom tom slučaju. Braća su uložila nekoliko žalbi na način na koji mediji izveštavaju o postupku koji se vodi protiv njih, ali u tome nisu imala uspeha. Sva trojica braće su takođe pokrenula građansku parnicu zbog klevete protiv autora članka koji je objavljen u novinama. Ta njihova tužba je odbačena, a da ni podnosioci predstavke ni njihov pravni zastupnik nisu prisustvovali ročištu budući da rusko unutrašnje pravo ne omogućuje osuđenicima da budu dovedeni iz kaznenopopravnih kolonija na mesto na kome se odvija parnični postupak i zbog toga što je, protestujući protiv takve prakse, pravni zastupnik podnosilaca predstavke odbio da učestvuje u tom postupku.

Konačno su braća u martu 2001. godine osuđena po optužnici. Marat Hužin je osuđen na pet godina i mesec dana zatvora, dok su njegova dva brata, inače blizanci, osuđena na sedam godina zatvora u koloniji sa posebno visokim nivoom mera bezbednosti.

2. Odluka Suda

Ovaj slučaj se pre svega odnosi na sledeće pritužbe podnosilaca predstavke: da su izjave koje su dali pripadnici tužilaštva u televizijskoj emisiji prejudicirale ishod njihovog suđenja; žalili su se zbog toga što je fotografija Amira Hužina prikazana na televiziji; žalili su se zbog činjenice da im nije dopušteno da učestvuju u

parničnom postupku u kome su imali ulogu privatnih tužilaca; takođe su se žalili zbog toga što je kamionet Marata Hužina bio konfiskovan čim je on doveden na ispitivanje. Podnosioci predstavke pozvali su se na član 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje), član 6 stav 2 (pretpostavka nevinosti), član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i prepiske) i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (zaštita imovine). Pozivajući se potom i na član 3 (zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja), podnosioci predstavke su se takođe žalili na uslove prevoza i pritvora, pre svega na izloženost hladnim vremenskim uslovima bez odgovarajuće odeće.

Član 3

Sud je razmotrio sve činjenice i zaključio da domaće vlasti nisu prekršile svoju dužnost pružanja zaštite od teških vremenskih uslova. Iz tih razloga, Sud je deo predstavke podnosilaca koji se temeljio na članu 3 proglasio neprihvatljivim.

Član 6

Sud je primetio da su trojica zvaničnika tužilaštva navela kao već utvrđenu činjenicu da su podnosioci predstavke počinili krivično delo. Oni nisu čak ni pomenuli to da su podnosioci predstavke negirali svoje učešće u tome. Iz tih razloga, te izjave (zvaničnika tužilaštva) predstavljale su proglašenje krivice podnosilaca predstavke i samim tim su prejudicirale procenu svih činjenica datog predmeta koju treba da izvrše nadležni sudski organi. Samim tim, javnost je podstaknuta da poveruje u krivicu podnosilaca predstavke i pre nego što je ta krivica dokazana u skladu sa zakonom. Iz svih tih razloga, Sud je zaključio da je došlo do povrede pretpostavke nevinosti podnosilaca predstavke, čime je prekršen član 6 stav 2.

Sud je takođe zaključio da je odbijanje domaćih sudova da podnosiocima predstavke daju dozvolu da se pojave na ročištu po svojoj građanskoj tužbi predstavljalo prejudiciranje, budući da nisu razmotrene nikakve pravne mogućnosti da se obezbedi njihovo delotvorno učešće u tom postupku. Isto tako, postupak nije bio odložen kako bi im se pružila mogućnost da odrede novog pravnog zastupnika. U takvim okolnostima, Sud je zaključio da su podnosioci predstavke bili lišeni mogućnosti da delotvorno predoče svoju građansku parnicu pred sudom, čime je bio prekršen član 6 stav 1.

Član 8

Sud je primetio da je policija uzela pasošku fotografiju Amira Hužina iz njegovog krivičnog dosijea i da ju je, bez njegovog pristanka, dala jednom novinaru. Prikazivanje te fotografije nije bilo neophodno kako bi se utvrdilo gde se Amir

Hužin nalazi budući da on nije bio begunac od pravde. Isto tako, to prikazivanje nije bilo neophodno kako bi se potkrepio javni karakter sudskog postupka, zato što u vreme kada je pomenuta televizijska emisija prikazana sudski postupak još nije ni započeo. Iz tih razloga, Sud nije uočio nijedan legitimni cilj za mešanje u pravo Amira Hužina na poštovanje njegovog privatnog života i, imajući na umu da država nije iznela nikakvo opravdanje za to mešanje, zaključio je da je bio prekršen član 8.

Član 1 Protokola br. 1

Što se tiče konfiskacije vozila, Sud je primetio da optužbe za mučenje ili otmicu protiv Marata Hužina nisu, u okviru kaznene sankcije, predviđale meru konfiskacije. Sem toga, tokom krivičnog postupka nije pokrenut nijedan takav parnični postupak. Iz toga sledi da nijedan od dva osnova koji su po unutrašnjem pravu neophodni za izdavanje naloga za konfiskaciju nije mogao da se primeni na vozilo Marata Hužina. Iz tih razloga, Sud je zaključio da je ovde bio prekršen član 1 Protokola br. 1, time što je nezakonito konfiskovano vozilo Marata Hužina.

Član 41

Odbačen je zahtev podnosilaca predstavke za pravično zadovoljenje.

PRESUDA U PREDMETU
TURONŠO I ŽULI PROTIV FRANCUSKE
24. novembar 2005.
(*predstavka br. 53886/00*)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, Patricija Turonšo (*Patricia Tourancheau*) i Serž Žuli (*Serge July*), francuski su državljani stari 46, odnosno 62 godine i žive u Parizu.

Domaći dnevni novinski list *Oslobođenje* (*Libération*), čiji je g. Žuli urednik, objavio je 28. oktobra 1996. godine članak gđe Turonšo o ubistvu devojčice izbodene na smrt u maju 1996. U to vreme istraga je bila u toku i dvoje osumnjičenih, mladić B (tada star 19 godina) i njegova devojka A (tada stara 17 godina) bili su pod istragom. Oni su se međusobno optuživali za zločin, ali je mladić pušten na slobodu, dok je devojka bila zadržana u pritvoru do suđenja.

U članku su opisane okolnosti ubistva i odnos dvoje osumnjičenih pre nego što je ono izvršeno. Konkretno, objavljeni su izvodi iz izjava A datih policiji i istražnom sudiji i komentari B koji se nalaze u spisima slučaja ili su zapisani tokom razgovora sa gđom Turonšo.

Protiv podnosilaca predstavke je na osnovu odeljka 38 Zakona o slobodi štampe od 29. jula 1881. godine pokrenut krivični postupak zbog objavljivanja dokumenata iz spisa slučaja pre sprovođenja sudskog postupka. Podnosioci nisu osporili činjenicu da su, sa nekoliko izuzetaka, citati i prepisi identični onima u spisima. Međutim, gđa Turonšo je tvrdila da nikad nije videla spise u predmetu i da je izvode sa saslušanja i sudskih dokumenata prepisala iz beleški koje je B sastavio na osnovu spisa.

Podnosioci predstavke su u prvostepenom postupku proglašeni krivima i naloženo im je da plate kaznu od po 10.000 francuskih franaka (oko 1.524,49 evra). Osuda je potvrđena u apelacionom postupku, iako je isplata kazne suspendovana. U presudi iz juna 1999. godine Kasacioni sud je odbio žalbu podnosilaca predstavke.

U međuvremenu je 10 juna 1998. godine A osuđena na osam godina zatvora zbog ubistva, a B na četiri godine zbog nepružanja pomoći licu u opasnosti.

2. Odluka Suda

Oslanjajući se na član 10 Evropske konvencije, podnosioci predstavke su tvrdili da je krivična osuda predstavljala povredu prava na slobodu izražavanja.

Evropski sud je primetio da je osuda podnosilaca predstavke predstavljala mešanje u pravo na slobodu izražavanja.

Podnosioci predstavke su osuđeni na osnovu Zakona o slobodi štampe od 29. jula 1881. godine, koji se, pošto je objavljen, može smatrati dostupnim. Evropski sud je primetio da odeljak 38 Zakona iz 1881. godine jasno i precizno određuje obuhvat u pogledu sadržaja i trajanja zakonske zabrane, budući da osmišljen kako bi zabranio objavljivanje svakog dokumenta u vezi sa postupkom u pogledu ozbiljnih krivičnih dela pre suđenja. Štaviše, sudskom praksom je utvrđeno da zabrana obuhvata i izvode iz takvih dokumenata.

U tim okolnostima, trebalo je da podnosioci predstavke, kao profesionalni novinari, budu upoznati sa primenljivim zakonom i sudskom praksom, a mogli su da i traže savet od specijalizovanih pravnih zastupnika. Shodno tome, mešanje koje je u pitanju može se smatrati „propisanim zakonom".

Evropski sud je smatrao da su ciljevi mešanja bili zaštita „ugleda i prava drugih" i očuvanje „autoriteta i nepristrasnosti sudstva".

Ostaje da Sud utvrdi da li je sporno mešanje bilo „nužno u demokratskom društvu". U vezi sa tim je primetio da je, iako tekuća istraga nije još donela nikakve zaključke o krivici A ili B, člankom podržana verzija događaja koju je dao B, koga je intervjuisala gđa Turonšo, na štetu verzije koju je iznela A, tada maloletnik lišen slobode.

Prema viđenju Evropskog suda, razlozi koje su francuski sudovi izneli u cilju opravdanja mešanja u pravo podnosilaca na slobodu izražavanja bili su „relevantni i dovoljni" za potrebe člana 10 stav 2 Konvencije. Sudovi su naglasili štetne posledice objavljivanja članka po zaštitu ugleda i prava A i B i po njihovo pravo na pretpostavku nevinosti, kao i po autoritet i nepristrasnost sudstva zbog mogućeg uticaja članka na porotu. Evropski sud je smatrao da interes podnosilaca predstavke u prenošenju obaveštenja o razvoju krivičnog postupka i krivici osumnjičenih dok je sudska istraga još u toku i interes javnosti u dobijanju tih obaveštenja nisu dovoljni da prevagnu nad razlozima na koje su se pozvali sudovi. On je dalje smatrao da kazne dosuđene podnosiocima predstavke nisu bile nesrazmerne opravdanim ciljevima kojima su vlasti težile.

U tim okolnostima, Sud je zaključio da je osuda podnosilaca predstavke predstavljala mešanje u pravo na slobodu izražavanja „nužno u demokratskom društvu" u cilju zaštite ugleda i prava drugih i očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva. Stoga nije došlo do povrede člana 10 Evropske konvencije.

PRESUDA U PREDMETU
KRAKSI PROTIV ITALIJE (BR. 2)
5. decembar 2002.
(*predstavka br. 34896/97*)

1. Osnovne činjnice

Benedeto Kraksi (*Benedetto Craxi*) italijanski je državljanin rođen 1934. godine. Poznatiji pod imenom Betino Kraksi (*Bettino Craxi*), on je bio sekretar Italijanske socijalističke partije i premijer Italije. Preminuo je u Tunisu u januaru 2000. godine. Njegova udovica i deca su izjavili da žele da nastave sa postupkom.

Protiv podnosioca predstavke je pokrenut krivični postupak nakon što su otkrivene ozbiljne neregularnosti u vezi sa ugovorom između grupa *Eni* i *Montedison* da obrazuju preduzeće *Enimont*. Podnosilac predstavke i mnoga druga lica optuženi su za krivična dela falsifikovanja finansijske dokumentacije, nezakonitog finansiranja političkih stranaka, za dela korupcije, iznude i manipulacije, sva počinjena tokom prodaje *Enimontu* akcija *Montedisona*. Podneto je *ukupno* 26 zahteva za pokretanje krivičnog postupka protiv njega. Štampa je izveštavala o krivičnom postupku protiv podnosioca predstavke i drugih političkih, poslovnih i zvaničnih ličnosti.

Podnosiocu predstavke suđeno je pred Okružnim sudom u Milanu u šest odvojenih postupaka. Osuđen je u svim postupcima osim u jednom i dosuđene su mu zatvorske kazne do osam i po godina. U jednom od njih, u slučaju *Eni-Sai*, podnosiocu predstavke je suđeno zbog korupcije. Bio je optužen da je pomagao i uticao na planiranje zajedničkog poduhvata tri preduzeća iz sektora osiguranja. Tvrdilo se da su on i neki od saoptuženih nezakonito isplatili velike svote novca javnim službenicima i direktorima gorepomenutih preduzeća.

Prema tvrdnjama pravnih zastupnika podnosioca predstavke, on prvom ročištu nije prisustvovao zbog lošeg zdravlja i opasnosti po ličnu bezbednost. Podnosilac predstavke nije prisustvovao nijednom od sledećih 55 ročišta održanih između aprila i decembra 1994. godine, jer se 16. maja 1994. godine preselio u Tunis. Tokom suđenja veliki broj saoptuženih je izjavio da žele da ćute, tako da su njihove izjave pridodate predmetnom dosijeu. Drugi optuženi u povezanom postupku ispitivani su na suđenju i prepis ispitivanja je takođe pridodat predmetnom dosijeu.

U presudi od 6. decembra 1994. godine podnosilac predstavke je osuđen u odsustvu na pet i po godina zatvora. On se na tu presudu neuspešno žalio, osporavajući naročito upotrebu prepisa izjava svedoka koje nije bio u mogućnosti da unakrsno ispituje. Kasacioni sud je u presudi od 12. novembra 1996. godine takođe

odbio žalbu podnosioca predstavke, zaključivši da prvostepena presuda nije bila zasnovana isključivo na tim izjavama pošto su potvrđene drugim svedočenjima.

2. Odluka Suda

Oslanjajući se na član 6 Konvencije, podnosilac predstavke se žalio na nepravičnost krivičnog postupka protiv njega. On je tvrdio da nije imao na raspolaganju odgovarajuće vreme i sredstva za pripremu odbrane i da nije bio u stanju da unakrsno ispituje svedoke optužbe ili da oni budu unakrsno ispitani u njegovo ime. On je dalje tvrdio da je kampanja štampe protiv njega uticala na sudije koje su odlučivale u pogledu optužbi protiv njega.

Član 6 stavovi 1 i 3 (b)

Sud je najpre naglasio da je predstavka proglašena prihvatljivom isključivo u pogledu navodne nepravičnosti postupka u slučaju *Eni-Sai*.

Sud je istakao da su od 18. oktobra 1994. do usvajanja konačne presude 6. decembra 1994. godine ročišta zakazana prema rasporedu sa kojim su se saglasili pravni zastupnici podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke se stoga nije mogao žaliti na ročišta zakazana uz saglasnost njegovog zastupnika. U pogledu perioda pre 18. oktobra 1994. godine, Sud je primetio da je u slučaju *Eni-Sai* održano 38 ročišta, u isto ili skoro isto vreme kad i brojna ročišta u drugim predmetima u kojima je podnosilac predstavke bio tužen.

Sud je primetio da je podnosilac predstavke, koji nije bio prisutan na prvom ročištu, sopstvenom voljom napustio Italiju i preselio se u Tunis i slobodnom voljom odlučio da se ne pojavljuje u sudnici. Odbranu podnosioca predstavke stoga su sprovodili njegovi pravni zastupnici, koji su morali da učestvuju u velikom broju ročišta u okviru kratkog vremenskog roka. Međutim, iz dokaza pred Sudom nije izgledalo da je njihovo zastupanje bilo manjkavo ili nedelotvorno. Dalje, pravni zastupnici podnosioca predstavke nisu Evropskom sudu pružili relevantno objašnjenje zašto domaćim vlastima do 9. novembra 1994. godine nisu skrenuli pažnju na probleme na koje su nailazili u pripremi odbrane. Sud je stoga zaključio da u tom pogledu nije došlo do povrede člana 6 Konvencije.

Član 6 stavovi 1 i 3 (d)

Evropski sud je zaključio da se Zakonikom o krivičnom postupku predviđa mogućnost da se na suđenju koriste izjave date pre suđenja od strane saoptuženih, koji su kasnije iskoristili pravo na ćutnju, ili izjave lica koja su preminula pre nego što su imala mogućnost da svedoče u sudu. Međutim, ta činjenica nije optuženog lišila

prava da se glavni dokazi protiv njega ispitaju u kontradiktornom postupku. Sud je primetio da u ovom slučaju na osnovu presude Kasacionog suda od 12. novembra 1994. godine izgleda da je podnosilac predstavke osuđen isključivo na osnovu izjava datih pre suđenja od strane drugih optuženih, koji su odlučili da ne svedoče u sudu, i lica koje je kasnije preminulo. Podnosilac predstavke i njegovi pravni zastupnici nisu imali mogućnost da te svedoke unakrsno ispituju i zbog toga nisu mogli da ospore izjave koje su sačinjavale pravnu osnovu njegove osude. U vezi sa tim, Sud je primetio da pravni zastupnici podnosioca predstavke nisu Okružnom sudu Milana podneli prigovor kojim bi osporili zakonitost ili uputnost prilaganja izjava o kojima je reč predmetnom dosijeu. Međutim, kako su izjave bile pridodate dosijeu u skladu sa relevantnom domaćom odredbom na snazi u to vreme, Sud je smatrao da bi bilo koji prigovor podnosioca predstavke imao malo izgleda za uspeh, te da propust da se takav prigovor uloži ne može biti tumačen kao prećutno odricanje od prava da se svedoci optužbe unakrsno ispitaju, posebno zato što je kasnije to pitanje pokrenuto pred Apelacionim i Kasacionim sudom. Sud je stoga zaključio da je po tom pitanju došlo do povrede člana 6 stavovi 1 i 3 (d) Evropske konvencije.

Član 6

Sud je primetio da je zanimanje medija i javnosti za slučaj *Eni-Sai* poteklo iz istaknutog položaja podnosioca predstavke, političkog konteksta u kome su se navodno dogodila krivična dela i njihove prirode i ozbiljnosti. Po mišljenju Suda, u demokratskom društvu je neizbežno da štampa ponekad oštro komentariše ovako osetljive slučajeve koji dovode u pitanje moralnost visokih javnih službenika i odnose između političkog i poslovnog sveta. Sud je dalje primetio da su sudovi koji su rešavali slučaj podnosioca predstavke bili sastavljeni isključivo od profesionalnih sudija i da je podnosilac predstavke osuđen nakon kontradiktornog postupka. Istina, Sud je utvrdio povredu zahteva pravičnog suđenja u ovom slučaju, ali je to bila posledica primene od strane suda zakonskih odredbi koje su opšte po obimu i primenljive na svakoga. Nije bilo ničega u ovom slučaju što bi ukazalo na to da su sudije bile pod uticajem izjava datih u štampi. Sud je stoga zaključio da nije došlo do povrede člana 6 Konvencije po tom pitanju.

Član 41

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da utvrđivanje povrede samo po sebi predstavlja pravičnu nadoknadu.

PRESUDA U PREDMETU
DU ROJ I MALORI PROTIV FRANCUSKE
3. oktobar 2000.
(*predstavka br. 34000/96*)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, Albert Du Roj (*Albert Du Roy*) i Gijom Malori (*Guillaume Malaurie*), francuski su državljani.

Podnosioci predstavke su zaposleni u nedeljnom časopisu *Evenmon du žudi* (*L'Evénment du Jeudi*), prvi kao urednik, a drugi kao novinar. U izdanju ovog časopisa od 11–17. februara 1993. godine objavljen je članak pripisan drugom podnosiocu predstavke u kojem je kritikovan Mišel Ganju (*Michel Gagneux*), bivši vođa *Sonakotra* (*Sonacotra*) (nacionalnog preduzeća za izgradnju radničkog smeštaja), zbog njegove povezanosti sa novom upravom *Sonakotra*, pošto je preduzeće podnelo krivičnu tužbu sa zahtevom da bude privatna stranka u postupku koji je protiv g. Ganjua poveden zbog pronevere sredstava preduzeća.

G. Ganju je podneo tužbu protiv podnosilaca predstavke zbog objavljivanja informacija koje se odnose na pridruživanje stranaka u postupku, što predstavlja krivično delo po odeljku 2 Zakona od 2. jula 1931. godine. Krivični sud u Parizu je utvrdio krivicu podnosilaca predstavke i svakom od njih naložio da plate kaznu od 3.000 francuskih franaka (FRF). Takođe im je naloženo da plate štetu zahtevanu u tužbi za naknadu štete g. Ganjua i da objave sadržaj ove presude u svom časopisu.

Krivični sud je smatrao da je zabrana predviđena odeljkom 2 Zakona od 2. jula 1931. godine opšta i apsolutna. Bilo je dovoljno dokazati da se informacija odnosi na pridruživanje stranaka u postupku. Krivični sud je takođe istakao da je zabrana namenjena zaštiti garancije pretpostavke nevinosti i predupređivanju bilo kakvog spoljnjeg uticaja na sudove. Podnosioci predstavke su se žalili, ali je Apelacioni sud Pariza potvrdio presudu i svotu dosuđene kazne, ali je umanjio iznos odštete koju treba isplatiti g. Ganjuu po tužbi za naknadu štete na jedan franak.

Podnosioci predstavke su uložili žalbu i Kasacionom sudu, ali je ona bila odbijena.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu prava na slobodu izražavanja, koja je zajamčena članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Član 10

Evropski sud za ljudska prava je napomenuo da novinari koji izveštavaju o krivičnim postupcima koji su u toku imaju obavezu da ne prekorače ograničenja postavljena radi zaštite sprovođenja pravde, kao i zaštite prava optuženog na pretpostavku nevinosti. Međutim, Sud je primetio da je mešanje o kome je reč imalo oblik apsolutne i opšte zabrane na objavljivanje bilo kakve vrste obaveštenja.

Sud je smatrao da iako, kao u ovom slučaju, domaći sudovi smatraju zabranu opravdanom kako bi se zaštitio ugled drugih i jamčio autoritet sudstva, izgleda da ipak to opravdanje nije bilo dovoljno pošto se odnosilo samo na krivični postupak poveden nakon zahteva podnosioca tužbe da se pridruži postupku kao privatna stranka, a ne i na tužbe podnesene od strane javnog tužioca ili na redovne tužbe. Takva razlika u tumačenju prava na informisanje nije zasnovana na bilo kakvoj objektivnoj osnovi i u potpunosti negira pravo sredstava informisanja da obaveste javnost o predmetu koji, iako se odnosi na krivični postupak kome se pridružuje privatna stranka, može i pored toga biti od javnog interesa.

U zaključku, osuda novinara, ako se ima u vidu interes demokratskog društva da osigura i zaštiti slobodu štampe, nije predstavljala sredstvo koje je u razumnoj srazmeri sa opravdanim ciljevima kojima se težilo. Stoga je postojala povreda člana 10 Konvencije.

Član 41

Sud je smatrao da je utvrđivanje povrede sadržano u presudi samo po sebi predstavljalo dovoljnu pravičnu nadoknadu. On je podnosiocima predstavke dodelio 50.000 francuskih franaka (FRF) na ime troškova postupka.

PRESUDA U PREDMETU
NJUZ FERLAGS GMBH I KO.KG PROTIV AUSTRIJE
11. januar 2000.
(*predstavka br. 31457/96)*

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je preduzeće *Njuz Ferlags GmbH i Ko.KG* (*News Verlags GmbH&Co.KG*), sa sedištem u Tulinu (Austrija), koje je vlasnik i izdavač časopisa *Vesti*.

U decembru 1993. godine ovo preduzeće je u časopisu *Vesti* objavilo niz članaka o seriji pisama-bombi koja su poslata političarima i drugim javnim ličnostima u Austriji i koja su nekim žrtvama nanela ozbiljne povrede. Ovi članci, koji su se takođe bavili i neonacistima u Austriji uopšte, uključivali su i sliku lica B., osumnjičenog za ova dela, propraćenu komentarima koji su ga direktno ili indirektno nazivali „izvršiocem" dela o kojima je reč. B. je zbog toga pokrenuo sudski postupak i Apelacioni sud u Beču je u odluci od 22. septembra 1994. godine u postupku o privremenim merama i u presudi od 30. avgusta 1995. godine u glavnom postupku usvojio protiv preduzeća *Njuz Ferlags GmbH i Ko.KG* meru zabrane objavljivanja slike lica B. u kontekstu krivičnog postupka koji se vodi protiv njega, bez obzira na sadržaj pratećeg teksta, a u skladu sa odeljkom 78 Zakona o autorskom pravu. Vrhovni sud je potrdio ovu presudu.

2. Odluka Suda

Preduzeće koje je podnosilac predstavke žalilo se da je povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja iz člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i pravo na zabranu diskriminacije predviđenu u članu 14 Konvencije u vezi sa članom 10 Konvencije.

Član 10

Sud je smatrao da je zabrana objavljivanja slike lica B. u kontekstu izveštaja o krivičnom postupku koji se protiv njega vodi predstavljala mešanje u pravo preduzeća podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, zajamčenu članom 10 stav 1 Konvencije. Sud je prihvatio da je mešanje bilo „propisano zakonom", naime odeljkom 78 austrijskog Zakona o autorskom pravu, i da je bilo izvršeno sa ciljevima koji su u skladu sa članom 10 stav 2 Konvencije, a to su „zaštita prava ili ugleda drugih lica" i „očuvanje autoriteta i nezavisnosti sudstva".

U pogledu pitanja da li je to mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu",

Sud je imao u vidu kontekst u kome su se pojavili članci u vezi sa kojima je postupak pokrenut, a to je serija pisama-bombi sa velikim odjekom u javnosti. On je napomenuo da je B. bio ekstremni desničar koji se pojavio na javnoj sceni davno pre serije pisama-bombi i da su krivična dela za koja je bio osumnjičen, naime dela protiv Zakona o zabrani nacizma i saučesništvo u napadima na lica putem pisama-bombi, bila dela sa političkom pozadinom, usmerena protiv samih osnova demokratskog društva. U ovim okolnostima objavljivanje fotografija lica B., koje pritom nisu otkrivale detalje iz njegovog privatnog života, nije diralo u njegovo pravo na privatnost.

Sud je, osim toga, primetio da je Apelacioni sud u Beču, u obrazloženju odluke od 22. septembra 1994. i kasnije presude od 30. avgusta 1995, izjavio da je objavljivanje slike lica B. u kontekstu pratećih komentara koji su bili uvredljivi i protivni pretpostavci nevinosti bilo ono što je vređalo legitimne interese lica B. zaštićene u odeljku 78 Zakona o autorskom pravu, a ne slika sama po sebi. Bez obzira na ovo, Apelacioni sud je zabranio preduzeću podnosiocu predstavke da objavljuje sliku lica B. u kontekstu izveštaja o krivičnom postupku koji se protiv njega vodi bez obzira na sadržaj pratećeg teksta.

Sud je primetio da mogu postojati opravdani razlozi za zabranu objavljivanja samih fotografija osumnjičenog lica, zavisno od prirode krivičnog dela i posebnih okolnosti slučaja. Međutim, Sud je primetio da Apelacioni sud u Beču nije naveo ovakve razloge. On takođe nije odmerio interese lica B. da se njegova slika ne objavljuje naspram javnog interesa da se ona objavi, što je neophodno prema odeljku 78 Zakona o autorskom pravu. Najzad, Sud je smatrao da je sporna mera podnosiocu predstavke ograničila izbor načina na koji će predstaviti svoje izveštavanje, dok su ostali mediji nesmetano objavljivali sliku lica B. tokom čitavog krivičnog postupka. Imajući takođe u vidu tvrđenje domaćih sudova da je ono što je vređalo prava lica B. bilo objavljivanje slike njegovog lica u kontekstu pratećih komentara, a ne slika sama po sebi, Sud je smatrao da je potpuna zabrana objavljivanja fotografija bila nesrazmerna opravdanom cilju koji se želeo postići. Stoga je bio povređen član 10 Konvencije.

Član 14 u vezi sa članom 10

Sud je smatrao da nije neophodno da ispituje da li je povređen i član 14 u vezi sa članom 10 Konvencije.

Član 41

Sud je dodelio podnosiocu predstavke 276.105 austrijskih šilinga na ime troškova postupka. On je smatrao da presuda sama po sebi predstavlja pravično

obeštećenje za eventualnu nematerijalnu štetu i odbacio je ostatak zahteva podnosioca predstavke za obeštećenje.

PRESUDA U PREDMETU
VORM PROTIV AUSTRIJE
29. avgust 1997.
(*predstavka br. 22714/93*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo g. Alfred Vorm (*Worm*), rođen 1945. godine, koji je živeo i radio kao novinar u Beču, u Austriji.

Podnosilac predstavke je radio za *Profil*, austrijski časopis koji se uglavnom bavio politikom. Nekoliko je godina istraživao i izveštavao o slučaju g. Hansa Androša (*Hannes Androsch*), bivšeg vicekancelara i ministra finansija, protiv koga se vodio krivični postupak u vezi sa izbegavanjem plaćanja poreza i davanja lažnih iskaza u svojstvu svedoka u jednom drugom postupku.

U *Profilu* je 1. jula 1991. objavljen članak podnosioca predstavke u vezi sa pretresima održanim 25. i 26. maja 1991. u kontekstu pomenutog postupka o izbegavanju plaćanja poreza. On je u tom članku analizirao ponašanje predsedavajućeg sudije, javnog tužioca, pravnog zastupnika tuženog, a naročito ponašanje tuženog, g. Androša. Na osnovu članka se činilo da je podnosilac predstavke pretpostavljao da su istrage koje su sprovele poreske vlasti bile propisne, a iskaze tuženog tokom suđenja podvrgao je kritičkoj psihološkoj analizi.

Podnosilac predstavke je potom u skladu sa Zakonom o medijima optužen za vršenje nezakonitog uticaja na krivični postupak, ali ga je Regionalni krivični sud u Beču 12. maja 1992. proglasio nevinim za to delo. Ustanovljeno je da članak nije mogao da utiče na ishod postupka protiv g. Androša i da podnosilac predstavke takvu nameru nije ni imao.

Postupajući po žalbi, Apelacioni sud u Beču je, međutim, osudio podnosioca predstavke za vršenje nezakonitog uticaja na krivični postupak. Taj je sud zaključio da je podnosilac predstavke negativno komentarisao odgovore koje je g. Androš dao na suđenju i da je moguće da će sudije porotnici pročitati njegov članak. Takođe je naveo da je činjenica da se podnosilac predstavke dugotrajno bavio ovim postupkom potkrepljivala utisak koji su formulacije u članku ostavljale – da ga je napisao s namerom da utiče na ishod postupka. Sud je takođe dodao da smatra da je „tuženi želeo da uzurpira položaj sudija koje odlučuju o tom predmetu", da je bio ubeđen da je g. Androš izbegao da plati porez i da je u tom članku predvideo ishod postupka, odnosno osuđujuću presudu protiv g. Androša. Taj ga je sud stoga kaznio novčanom kaznom u iznosu od 40 dnevnica od po 1.200 austrijskih šilinga (ATS, 87 evra) ili kaznom zatvora u trajanju od 20 dana u slučaju da ne plati novčanu kaznu.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da su osuđujuća presuda i novčana kazna koja mu je izrečena zbog objavljivanja članka u kojem komentariše suđenje g. Androšu predstavljali povredu njegove slobode izražavanja zajamčene članom 10 Konvencije.

Član 10

Sud je primetio da nema spora da osuda predstavlja mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja zajamčenu članom 10 stav 1 Konvencije. Sud je zatim prešao na razmatranje opravdanosti tog mešanja u skladu sa članom 10 stav 2 Konvencije. Da bi neko mešanje u pravo iz člana 10 Konvencije bilo dozvoljeno, ono mora biti „propisano zakonom", mora težiti ostvarenju legitimnog cilja i mora biti neophodno u demokratskom društvu, kao što je propisano u drugom stavu ovog člana.

Obe strane su priznale da je u članu 23 Zakona o medijima predviđena zakonska sankcija za „nezakoniti uticaj na krivični postupak". Sud je naveo da nacionalno pravo mora biti dovoljno precizno formulisano kako bi omogućilo da lica o kojima se radi mogu da predvide posledice svojih postupaka, a da je na domaćim sudovima da tumače i primenjuju zakonodavstvo. Sud je zaključio da primena člana 23 od strane Apelacionog suda u Beču nije izašla van okvira onoga što je bilo razumno predvidljivo u datim okolnostima, te da je sporna osuda bila „propisana zakonom".

Kada je reč o tome da li je mešanje težilo ostvarenju legitimnog cilja, Sud je konstatovao da nema spora da je osuda podnosioca predstavke imala za cilj „očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva", legitimnog shodno Konvenciji. Sud je zatim ovo načelo povezao sa članom 6 Konvencije, koji odražava temeljno načelo vladavine prava. „Autoritet sudstva", po mišljenju Suda, podrazumeva da javnost poštuje i ima poverenje u sposobnost sudova da vrše svoju funkciju i budu propisni forum za rešavanje pravnih sporova i utvrđivanje nevinosti ili krivice neke osobe. S druge strane, „nepristrasnost" se odnosi na nepostojanje predrasuda i pristrasnosti sudstva.

Imajući navedeno u vidu, Sud je zaključio da je obrazloženje Apelacionog suda, u kojem je navedena činjenica da su sudije porotnici pratili izveštaje o tom predmetu i da podnosilac predstavke dobro poznaje ovu tematiku, ukazivalo na to da je cilj osude bio da „očuva autoritet i nepristrasnost sudstva".

Konačno, kada je reč o tome da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu", Sud je ponovio da sloboda izražavanja predstavlja jedan od najvažnijih

temelja svakog demokratskog društva i da su garancije koje se moraju pružati štampi od naročitog značaja za zaštitu ove slobode, te da je njegova uloga da utvrdi da li su razlozi koje su predočile nacionalne vlasti „relevantni i dovoljni". Sud je konstatovao da je mera bila „relevantna" jer je Apelacioni sud u Beču smatrao da članak može da utiče na ishod postupka.

U pogledu toga da li su ti razlozi bili „dovoljni" da opravdaju mešanje o kojem je reč, Sud je izjavio da sudovi ne mogu da rade u vakuumu i da prostora za diskusiju o materiji o kojoj se odlučuje na suđenju za krivično delo ima u specijalizovanim časopisima, običnoj štampi ili javnosti. Ovo doprinosi zahtevu vezanom za javnost rasprave iz člana 6 Konvencije, a naročito u slučajevima kada se radi o javnim ličnostima. Shodno tome, granice prihvatljivog komentarisanja šire su kada je reč o javnim ličnostima.

Sud je, međutim, primetio da javne ličnosti takođe imaju pravo da uživaju garantije pravičnog suđenja propisane članom 6, uključujući pravo na nepristrastan sud. Stoga granicama dozvoljenog komentarisanja ne smeju da budu obuhvaćeni iskazi koji mogu da utiču, bilo namerno ili nenamerno, na šanse lica da mu bude pravično suđeno ili da podriju poverenje javnosti u ulogu sudova u sprovođenju krivične pravde.

Sud je zatim razmatrao obrazloženje presude Apelacionog suda u pogledu verovatnoće da bi članak mogao da utiče na ishod suđenja. Konstatovao je da osuda nije bila usmerena protiv prava podnosioca predstavke da obaveštava na objektivan način. Zapravo, u članku su iznete nepovoljne ocene o g. Androšu i njegovim odgovorima, a napisan je s namerom da čitaoca navede na zaključak da je g. Androš kriv za ono za šta se tereti. Sud se takođe usredsredio na činjenicu da je postojala mogućnost da sudije porotnici pročitaju članak, a da je poznavanje tematike podnosioca predstavke navodilo na utisak da je nameravao da utiče na ishod postupka. Konačno, Sud je u vezi sa tvrdnjom Apelacionog suda „da se iz članka može izvesti zaključak da je [podnosilac predstavke] želeo da uzurpira položaj sudija koje odlučuju o tom predmetu" konstatovao da nije nužno dokazati da li je zaista došlo do uticaja na konkretan postupak da bi mešanje u cilju zaštite autoriteta sudstva bilo opravdano.

Sud je stoga zaključio da su razlozi koje je Apelacioni sud u Beču predočio u osuđujućoj presudi kako bi opravdao mešanje u pravo na slobodu izražavanja podnosioca predstavke bili i „dovoljni" u smislu člana 10 stav 2. Štaviše, Sud je potvrdio da je novčana kazna, kao i činjenica da je sud preduzeće koje izdaje časopis proglasio pojedinačno i solidarno odgovornim za njenu isplatu, bila srazmerna cilju čijem se ostvarenju težilo.

Stoga je Sud zaključio da nije došlo do povrede člana 10 Konvencije.

SLOBODA IZRAŽAVANJA I PRAVNA STRUKA

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU
BAKA PROTIV MAĐARSKE
23. jun 2016.
(*predstavka br. 20261/12*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Andraš Baka (*András Baka*), državljanin je Mađarske, rođen 1952. godine, koji živi u Budimpešti. Od 1991. do 2008. godine g. Baka je bio sudija Evropskog suda za ljudska prava. Potom je proveo nešto više od godinu dana na položaju sudije Apelacionog suda u Budimpešti.

Mađarski Parlament je 22. juna 2009. izabrao g. Baku za predsednika Vrhovnog suda s mandatom od šest godina, do 22. juna 2015. Taj položaj podrazumeva rukovodilačke zadatke i predsedavanje u raspravama kako bi se donosile jednoobrazne odluke. G. Baka je takođe bio na položaju predsednika Nacionalnog saveta sudstva, a taj položaj podrazumeva zakonsku obavezu da izrazi svoje mišljenje o parlamentarnim predlozima zakona koji se odnose na sudstvo, nakon što prikupi i sažme mišljenja različitih sudova.

U aprilu 2010. Parlament u Mađarskoj je pristupio programu sveobuhvatne ustavne i zakonodavne reforme. Za sve vreme sprovođenja reformi, g. Baka je javno iznosio svoje profesionalne stavove o predlozima zakona koji su se neposredno ticali pravosuđa.

Tako je, na primer, 24. marta 2011. g. Baka u Parlamentu izneo svoje stavove o novom nazivu Vrhovnog suda Mađarske (predloženo je da taj naziv bude Kurija *[Kúria]*), o novim ovlašćenjima koja su predviđena za Kuriju u pogledu obezbeđivanja doslednosti sudske prakse, o upravljanju sudstvom, kao i o funkcionisanju Nacionalnog saveta sudstva i o uvođenju instituta ustavne žalbe na sudske odluke.

U aprilu 2011. g. Baka je zajedno s drugim predsednicima sudova potpisao otvoreno pismo u kome se kritikuje predlog da se smanje starosne granice za automatski odlazak sudija u penziju – sa 70 godina na 62 godine starosti. Pored toga, u junu 2011. g. Baka je pred Ustavnim sudom osporio jedan od zakona o reformi pravosuđa.

Osim toga, u govoru održanom u novembru 2011, g. Baka je u Parlamentu izneo svoje neslaganje s Predlogom zakona o organizaciji sudova i upravljanju sudovima,

kao i s Predlogom zakona o pravnom statusu sudija i materijalnoj naknadi za njihov rad. G. Baka je rekao da se Predlog zakona uopšte ne bavi strukturnim problemima sudstva, već sve prepušta „na milost i nemilost izvršnom organu spoljne uprave (predsedniku predložene Nacionalne pravosudne kancelarije, koja treba da zameni Nacionalni savet sudstva u upravljanju sudovima), tako što bi mu bila poverena prekomerna i u Evropi dosad neviđena ovlašćenja, bez primerene odgovornosti".

Mađarski Parlament je 25. aprila 2011. doneo Osnovni zakon, kojim je utvrđeno da se menja naziv Vrhovnog suda tako što se on preimenuje u Kuriju. Nakon toga su mnogobrojni političari izjavili da taj zakon neće dovesti do promene na čelu Vrhovnog suda. Međutim, 9. novembra 2011. izmenjen je i dopunjen Predlog zakona o organizaciji sudova i upravljanju sudovima, pa je u skladu s tim promenama utvrđeno da novi predsednik Kurije mora ispuniti uslov da je najmanje pet godina proveo kao sudija u Mađarskoj. Angažovanje na mestu sudije nekog međunarodnog suda nije se smatralo ispunjenjem tog uslova jer se te godine nisu brojale. U periodu 19–23. novembra 2011. poslanici u Parlamentu podneli su nekoliko amandmana kojima su predlagali da se prekine mandat g. Bake na položaju predsednika Vrhovnog suda, budući da on ne poseduje iskustvo koje se traži izmenama i dopunama zakona. U decembru 2011. Parlament je izabrao dva kandidata, Petera Daraka (*Péter Darák*) i Tinde Hando (*Tünde Handó*), za predsednika nove Kurije, odnosno predsednika nove Nacionalne pravosudne kancelarije. G. Baka je ostao predsednik Građanskog odeljenja Kurije.

2. Odluka Suda

Veće Evropskog suda je 27. maja 2014. jednoglasno zaključilo da su u ovom slučaju bili prekršeni članovi 6 i 10 Konvencije. Kolegijum Velikog veća je 15. decembra 2014. prihvatio zahtev tužene države da se slučaj iznese pred Veliko veće, saglasno članu 43.

Podnosilac predstavke je tvrdio da mu je bio uskraćen pristup sudu pred kojim bi branio svoja prava u vezi s prevremenim prekidom mandata, čime je bio prekršen član 6, kao i da je bio razrešen zbog toga što je izneo svoje profesionalne stavove o zakonodavnoj reformi, čime su bila prekršena njegova prava po osnovu člana 10. Takođe se požalio da nije imao na raspolaganju delotvoran pravni lek prema članu 13 Konvencije, kao i da je u postupanju prema njemu bilo diskriminacije, što je kršenje člana 14 Konvencije.

Član 6

Da bi bio primenjen član 6 Konvencije, mora postojati „istinski i ozbiljan" spor oko „prava" koje je priznato domaćim zakonodavstvom. Evropski sud je ustanovio da je u Ustavu Mađarske iz 1949. utvrđeno da sudije mogu biti razrešene

samo po konkretnom pravnom osnovu u skladu s procedurom koja je propisana zakonom, kao i da su sudije nezavisne. Novi zakon koji je donet nije mogao retroaktivno da ospori pravo g. Bake da svoj mandat ostvari u skladu s pravilima koja su bila na snazi u vreme kada je on izabran na taj položaj. Na osnovu toga, Sud je zaključio da je ovde postojao spor oko prava između g. Bake i mađarske države.

Međutim, neki državni službenici su isključeni iz zaštite koju član 6 pruža u pogledu razrešenja. Evropski sud je u ovom slučaju primenio test iz slučaja *Vilho Eskelinen protiv Finske*[133] kako bi utvrdio da li g. Baka spada u tu kategoriju. Da bi on bio isključen iz zaštite, prvo bi država morala da u svom domaćem zakonodavstvu izričito isključi pristup sudu za nosioca funkcije ili pripadnika kategorije zaposlenih o kojoj je ovde reč. Drugo, to isključenje bi moralo biti utemeljeno na objektivnom osnovu u državnom interesu. Analizirajući situaciju na temelju prvog kriterijuma, Evropski sud je ustanovio da je podnosilac predstavke mogao da ospori odluku o svom razrešenju pred Sudom za radne sporove u javnoj upravi. Međutim, u ovom konkretnom slučaju, pristup podnosioca predstavke sudu bio je onemogućen činjenicom da je prevremeni prekid njegovog mandata na položaju predsednika Vrhovnog suda bio unet u prelazne odredbe Zakona o organizaciji sudova i upravljanju sudovima. To ga je sprečilo da tu meru ospori pred Sudom za radne sporove državnih službenika, što bi mogao da učini da je bio razrešen na osnovu postojećeg zakonodavstva. Prema tome, g. Baka nije bio isključen iz zaštite koju pruža član 6 Konvencije.

Odluka o prevremenom razrešenju g. Bake sa položaja predsednika Vrhovnog suda nije bila ni na koji način sudski preispitana niti je podlegala reviziji. To odsustvo sudske revizije takođe je proisteklo iz zakona čija je usklađenost sa zahtevima vladavine prava pod znakom pitanja. Na osnovu svega toga, Evropski sud je zaključio da je u datom slučaju bio prekršen član 6 Konvencije.

Član 10

Evropski sud je prvo morao da utvrdi da li mera na koju se podnosilac predstavke žalio predstavlja mešanje u ostvarivanje podnosiočeve slobode izražavanja u obliku „formalnosti, uslova, ograničenja ili kazni" ili se ona pak odnosila samo na ostvarivanje prava na vršenje javne funkcije u pravosudnom sistemu, što nije priznato pravo. U ovom slučaju, Evropski sud je razmotrio hronološki redosled izjava g. Bake i amandmana koji su bili predloženi na Osnovni zakon. Intervjui dva pripadnika parlamentarne većine i uveravanja koja je Vlada dala Venecijanskoj komisiji da g. Baka neće biti smenjen sa svog položaja prethodili su govoru koji je on održao u Parlamentu 3. novembra 2011, posle čega su podneti predlozi

133 *Vilho Eskelinen v. Finland*, predstavka br. 63235/00, presuda Velikog veća od 19. aprila 2007.

da njegov mandat bude okončan i da budu ukinute finansijske prinadležnosti koje su mu sledovale po isteku mandata.

Po mišljenju Evropskog suda, kada se sled događaja sagleda u celini, postoje *prima facie* dokazi uzročno-posledične veze između ostvarivanja slobode izražavanja podnosioca predstavke i prekida njegovog mandata. Prema tome, ovde je postojalo mešanje u slobodu izražavanja g. Bake. Evropski sud je stao na stanovište da se, budući da postoje prima facie dokazi u prilog verziji događaja koju je izneo podnosilac predstavke, kao i da postoji uzročno-posledična veza, teret dokazivanja opravdanosti same mere prebacuje na državu.

Država je tvrdila da su novi zakon i razrešenje g. Bake s funkcije predsednika suda bili izraz napora za očuvanje autoriteta i nepristrasnosti pravosuđa. Evropski sud je, međutim, stao na stanovište da država ne može zakonito da se poziva na nezavisnost sudstva kako bi opravdala prevremeni prekid mandata predsednika suda iz razloga koji nisu bili utvrđeni zakonom i koji se nisu odnosili ni na jedan osnov u vezi s profesionalnom nestručnošću ili grubim nemarom u obavljanju dužnosti. Postupci koje je država preduzela nisu bili u skladu s ciljem koji je sama navela.

Isto tako, postupci države nisu bili neophodni u demokratskom društvu zato što su imali „obeshrabrujuće dejstvo" na ostvarivanje slobode izražavanja drugih sudija, koje su zbog toga oklevale da učestvuju u javnim debatama kada je reč o pitanjima koja se odnose na rad pravosuđa i sprovođenje pravde. G. Baka je govorio samo u okviru profesionalne odgovornosti koju mu je nalagao njegov profesionalni položaj i zbog toga je bio kažnjen. Iz tih razloga, Evropski sud je zaključio da je u datom slučaju bio prekršen član 10 Konvencije.

Član 13

Evropski sud je stao na stanovište da nema potrebe da razmatra predstavku zasebno po osnovu člana 13 Konvencije u vezi sa članom 10.

Član 14

Evropski sud je stao na stanovište da nema potrebe da predstavku razmatra zasebno sa stanovišta člana 14 Konvencije u vezi sa članovima 6 i 10.

Član 41

Evropski sud je presudio da je Mađarska dužna da plati podnosiocu predstavke 70.000 evra na ime materijalne i nematerijalne štete i 30.000 evra na ime sudskih i ostalih troškova.

PRESUDA U PREDMETU
RADOBULJAC PROTIV HRVATSKE
28. jun 2016.
(*predstavka br. 51000/11*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Silvano Radobuljac, rođen je 1963. godine i živi u Zagrebu.

On je u svojstvu advokata zastupao tužioca u parničnom postupku pred Opštinskim sudom u Vukovaru. Jedno ročište u tom sudskom procesu bilo je zakazano za 17. decembar 2009. Podnosilac predstavke, međutim, nije prisustvovao tom ročištu zbog kvara na vozilu, iako je pokušao da stupi u kontakt sa sudom i punomoćnikom tužene strane kako bi ih obavestio o novonastalim okolnostima. Na tom ročištu sud je doneo odluku o mirovanju postupka u skladu sa članom 216 stav 1 Zakona o parničnom postupku. Podnosilac predstavke je 31. decembra 2009, u ime privatnog tužioca, podneo žalbu na odluku o suspenziji postupka.

U svojoj žalbi podnosilac predstavke je objasnio razloge zbog kojih nije mogao da prisustvuje ročištu i izjavio je takođe da je, uprkos tome što je punomoćnik tužene strane zahtevao drugačije, Opštinski sud odlučio da odloži ročište i da utvrdi mirovanje postupka. Podnosilac predstavke je takođe izneo primedbu na stručnost sudije i način na koji on rukovodi datim slučajem. Naveo je da je „ponašanje sudije bilo apsolutno neprihvatljivo. Na takav način, sudija nastoji da stvori utisak kako on postupa u predmetnoj pravnoj stvari, dok se, suštinski, ročišta održavaju bez smislenog sadržaja."

Delimično na osnovu te primedbe, sudija M. R., koji je kao sudija pojedinac doneo odluku o mirovanju postupka, osudio je podnosioca predstavke da plati iznos od 1.500 kuna (oko 205 evra) svojom odlukom od 13. januara 2010. U toj odluci navedeno je da je primedba koju je izneo podnosilac predstavke „bila uvredljiva i za sud i za dotičnog sudiju", kao i da ona, kao takva, „predstavlja neprihvatljivu komunikaciju između suda i advokata koji zastupa jednu od stranaka".

Podnosilac predstavke podneo je žalbu protiv te odluke, tvrdeći da njegova primedba nije bila ni uvredljiva ni ponižavajuća. Naveo je da je iznošenjem te primedbe nameravao da ukaže na nedelotvornost prvostepenog suda u vođenju postupka. Županijski sud u Vukovaru je odbio njegovu žalbu u julu 2010. godine. Podnosilac predstavke je potom podneo ustavnu tužbu protiv odluke redovnih sudova, ali je ta njegova tužba odlukom Ustavnog suda donetom u januaru 2011. odbačena kao nedopuštena.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se obratio Evropskom sudu za ljudska prava tvrdeći da je odlukom Opštinskog suda u Vukovaru da bude novčano kažnjen zbog uvrede suda bila prekršena njegova sloboda izražavanja, što je pravo koje je zajamčeno članom 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Član 10

U svom razmatranju člana 10, Evropski sud je ponovio da se ta odredba primenjuje kako na „informacije" i „ideje" koje su blagonaklono prihvaćene ili koje se ne smatraju uvredljivima, tako i na one koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju. Štaviše, sloboda izražavanja se primenjuje i na advokate i ne štiti samo suštinu izraženih ideja i informacija nego i formu u kojoj su one prenete. Stoga Sud smatra da je izricanje novčane kazne podnosiocu predstavke zbog vređanja suda predstavljalo mešanje u njegovu slobodu izražavanja.

Da bi neko mešanje bilo opravdano, ono mora biti propisano zakonom, mora težiti legitimnom cilju i mora biti neophodno u demokratskom društvu. Evropski sud je ustanovio da su prvi i drugi kriterijum u ovom slučaju ispunjeni, zato što je dato mešanje bilo utvrđeno članom 110 stav 1 Zakona o parničnom postupku i težilo je legitimnom cilju očuvanja autoriteta sudstva u smislu člana 10 stav 2 Konvencije. Prema tome, preostalo je još da Sud utvrdi da li je to mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu". Za to je opet bilo potrebno da se ustanovi da li je mešanje zbog kojeg se podnosilac predstavke obratio Sudu u Strazburu bilo srazmerno „snažno prisutnoj društvenoj potrebi" koju je on nastojao da zaštiti.

Evropski sud je ispitao ulogu koju advokati imaju u delotvornom ostvarivanju ciljeva pravosudnog sistema i u staranju o tome da sudovi uživaju poverenje javnosti. Evropski sud je primetio da javnost, da bi imala poverenja u pravosudni sistem, mora imati poverenja u sposobnost pravne struke da osigura delotvorno pravno zastupanje. Stoga je sloboda izražavanja advokata povezana sa nezavisnošću pravne struke i u tom smislu bitno utiče na sposobnost advokata da revnosno brane interese svojih klijenata. Zato advokati ponekad moraju da odluče treba li da ulože prigovor ili da se žale na postupanje suda, krećući se unutar određenih granica. Evropski sud je tu naglasio da se mora napraviti jasno razgraničenje između kritike i uvrede suda.

Potom je Sud prešao na razmatranje konteksta, svrhe i prirode primedaba koje je izneo podnosilac predstavke ne bi li na taj način procenio srazmernost mešanja u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Evropski sud je primetio da je podnosilac predstavke svoju primedbu izneo u kontekstu sudskog postupka

u kome je postupao kao zastupnik privatnog tužioca i tu je primedbu izneo na forumu na kome je trebalo odlučno braniti prava svog klijenta. Drugačije rečeno, on je tu svoju primedbu izneo u žalbi podnetoj protiv odluke o mirovanju postupka koja je bila nepovoljna za njegovog klijenta. Prema tome, primedbe su bile ograničene na sudnicu, pa nisu predstavljale otvoreni i opšti napad na autoritet sudske vlasti. Stoga je Sud zaključio da domaći sudovi nisu prilikom razmatranja predmeta stavili primedbe podnosioca predstavke u odgovarajući kontekst i oblik u kome su one bile izražene.

Prelazeći potom na razmatranje svrhe primedaba podnosioca predstavke, Evropski sud je primetio da je teško prihvatiti tvrdnju države kako je jedina svrha tih primedaba bila javno diskreditovanje sudije. Evropski sud je konstatovao da se slabi izgledi za uspeh žalbe na odluku o mirovanju postupka nisu mogli tumačiti kao znak da je podnosilac predstavke podneo žalbu isključivo u nameri da uvredi dotičnog sudiju. Sud je takođe odbacio tvrdnju Vlade da primedbe podnosioca predstavke nisu bile ni važne ni potrebne. Kada je reč o prirodi primedaba podnosioca predstavke, Sud nije zaključio da su one bile uvredljive. Naprotiv, Evropski sud je došao do zaključka da su te primedbe bile usmerene na način na koji je sudija vodio konkretan sudski postupak, a ne na kritikovanje njegovih opštih osobina.

Evropski sud je takođe naglasio da pravičnost postupka i procesna jemstva u postupku predstavljaju činioce koji se moraju uzeti u obzir kada se ocenjuje srazmernost mešanja. Imajući sve to na umu, Sud je zaključio da je posebno važna činjenica da je odluku o izricanju novčane kazne podnosiocu predstavke doneo isti onaj sudija koji se osetio uvređenim zbog njegovih primedaba.

Na osnovu te analize, Sud je zaključio da domaći sudovi nisu uspeli da uspostave valjanu ravnotežu između potrebe da se zaštiti autoritet sudske vlasti i potrebe da se zaštiti sloboda izražavanja podnosioca predstavke. Prema tome, mešanje o kome je u ovom slučaju reč nije se moglo smatrati „neophodnim u demokratskom društvu", pa je samim tim bio prekršen član 10 Konvencije.

Član 41

Evropski sud je presudio da je Hrvatska dužna da plati g. Radobuljcu 205 evra na ime materijalne štete i 13 evra za poštanske i druge administrativne troškove nastale u postupku pred Sudom. Kada je reč o nematerijalnoj šteti, Evropski sud je stao na stanovište da sam zaključak o povredi prava predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU *KIPRIANU PROTIV KIPRA*
15. decembar 2005.
(*predstavka br. 73797/01*)

1. Osnovne činjenice

Ovaj slučaj se odnosi na predstavku koju je podneo kiparski državljanin, Mihalakis Kiprianu (*Michalakis Kyprianou*), rođen 1937. i nastanjen na Kipru. On je advokat.

G. Kiprianu je 14. februara 2001. godine branio optuženog na suđenju za ubistvo pred Krivičnim sudom u Limasolu. Tokom suđenja je uložio primedbu zbog prekidanja tokom unakrsnog ispitivanja svedoka optužbe i, kada primedba nije usvojena, rekao je da članovi suda pričaju jedni sa drugima i razmenjuju poruke (*ravasakia* – što može značiti, između ostalog, *kratko i tajno pismo/poruka, ljubavno pismo ili poruka sa neprijatnim sadržajem*).

Sudije su izjavile da ih je podnosilac predstavke „duboko uvredio" kao „osobe". Dodale su da ne mogu „zamisliti drugi primer takvog očiglednog i neprihvatljivog nepoštovanja suda od strane bilo kog lica, a kamoli advokata" i da „ako reakcija suda nije trenutna i drastična, osećaju da će pravda pretrpeti poguban udarac". Podnosiocu su dali izbor ili da ostane pri tome šta je rekao i da iznese razloge da mu ne bude dosuđena kazna ili da povuče izjavu. Podnosilac predstavke nije ništa preduzeo.

Sud je zatim proglasio g. Kiprianua krivim za nepoštovanje suda i osudio ga na pet dana zatvora, za šta je smatrao da predstavlja „jedini primereni odgovor".

Podnosilac predstavke je odmah odslužio zatvorsku kaznu, iako je u skladu sa relevatnim zakonom u stvari ranije oslobođen. Vrhovni sud je njegovu žalbu odbio 2. aprila 2001. godine.

2. Odluka Suda

U odluci Veća od 27. januara 2004. godine Evropski sud je zaključio da je došlo do povrede člana 6 stavovi 1, 2 i 3 (a) i da nije neophodno ispitivati žalbu podnosioca predstavke prema članu 10 Evropske konvencije. Sud je podnosiocu dodelio 15.000 evra na ime nematerijalne štete i 10.000 evra na ime troškova postupka.

Vlada Kipra je 19. aprila 2004. godine zahtevala da se slučaj uputi Velikom veću i panel Velikog veća je prihvatio ovaj zahtev 14. juna 2004. godine.

Amicus curiae su podneti od strane vlada Ujedinjenog Kraljevstva, Irske i Malte.

Podnosilac predstavke se žalio shodno članu 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima da mu nije sudio nezavisan i nepristrastan sud, pošto mu je sudio i kaznio ga isti sud koji se i žalio na povredu.

Član 6 stav 1

Evropski sud za ljudska prava je prvo razmatrao žalbu podnosioca predstavke da, u konkretnim okolnostima slučaja, činjenica da su mu iste sudije suda koji on navodno nije poštovao sudile, osudile i kaznile ga dovodi do objektivno opravdanih sumnji u pogledu nepristrasnosti tog suda.

Sud je primetio da se žalba odnosi na sistemski nedostatak u relevantnom postupku. U vezi sa tim je skrenuo pažnju da sve veći broj država u kojima postoji sistem običajnog prava prepoznaje potrebu što ograničenijeg korišćenja skraćenog postupka zbog dela nepoštovanja suda, i to nakon perioda pažljivog razmatranja i sa odgovarajućim obezbeđenjima. Međutim, Sud nije smatrao neophodnim ili poželjnim da preispituje opšte odredbe o nepoštovanju suda i praksu skraćenog postupka na Kipru i u drugim sistemima običajnog prava. Njegov zadatak je da utvrdi da li je korišćenje ovog postupka u pogledu g. Kiprianua dovelo do povrede člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

Slučaj podnosioca predstavke se odnosi na direktno nepoštovanje suda, usmereno na sudije lično. One su bile direktan objekat kritike podnosioca predstavke u pogledu načina na koji su sprovodile postupak. Iste sudije su donele odluku da tuže, sudile po pitanju ponašanja podnosioca predstavke, utvrdile krivicu i dosudile kaznu (zatvorsku kaznu). U takvim okolnostima mešanje uloga žalioca, svedoka, tužioca i sudije može očigledno dovesti do objektivno opravdanih strahovanja u pogledu saglasnosti postupka sa odavno uspostavljenim načelom da niko ne može biti sudija u svom sopstvenom slučaju i, shodno tome, nepristrasnosti suda. Evropski sud je stoga zaključio da, prema činjenicama slučaja i imajući u vidu utvrđeni funkcionalni nedostatak, nepristrasnost Krivičnog suda može biti otvorena za sumnju. Evropski sud je zatim razmatrao tvrdnju podnosioca predstavke da su sudije koje su u pitanju delale sa ličnom pristrasnošću, što je žalba usmerena na lično držanje sudija.

Sud je primetio da su sudije u svojoj odluci o kažnjavanju podnosioca predstavke iznele da ih je podnosilac „duboko uvredio" kao „osobe". Uz to, izražajne reči koje su sudije upotrebljavale u celini odluke prenose osećaj uvređenosti i šoka, protivan nepristrasnom pristupu koji se očekuje u sudskim odlukama. Sudije su zatim dosudile kaznu od pet dana zatvora, sprovodivu odmah, što su smatrale „jedinim

primerenim odgovorom" na ono što se dogodilo.

Imajući sve ovo u vidu, a naročito različite činioce ličnog držanja sudija zajedno, Evropski sud je zaključio da su sumnje g. Kiprianua u pogledu Krivičnog suda u Limasolu opravdane i u tom pogledu. Konačno, Evropski sud je utvrdio da Vrhovni sud nije iskoristio priliku da koriguje nedostatke u ranijem postupku.

Evropski sud je zaključio da Krivični sud u Limasolu nije bio nepristrastan u okviru značenja člana 6 stav 1 Konvencije.

Član 10

Evropski sud je smatrao da je, u okolnostima slučaja podnosioca predstavke, potrebno odvojeno ispitivanje žalbe prema članu 10 Konvencije.

Može se smatrati da je držanje podnosioca predstavke pokazalo izvesno nepoštovanje sudija Krivičnog suda. I pored toga, mada nepristojni, njegovi komentari su bili usmereni i ograničeni na način na koji su sudije vodile suđenje, konkretno u pogledu unakrsnog ispitivanja svedoka koje je on vršio tokom odbrane svog klijenta od optužbe za ubistvo.

Prema tome, Sud je smatrao da je kazna od pet dana zatvora bila nesrazmerno stroga i da može imati „obeshrabrujuće dejstvo" na uspešnost advokata pri vršenju dužnosti pravnog zastupnika odbrane. Činjenica da je Evropski sud utvrdio povredu člana 6 zbog povrede zahteva za nepristrasnošću suda i sudija dalje ukazuje na nedostatak srazmernosti ove mere.

Pošto je to tako, Sud je smatrao da Krivični sud nije uspostavio pravičnu ravnotežu između potrebe zaštite autoriteta sudstva i zaštite prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Činjenica da je podnosilac odslužio samo deo zatvorske kazne ne menja taj zaključak.

Evropski sud je shodno tome zaključio da je došlo do povrede člana 10 Konvecije, imajući u vidu nesrazmernu kaznu dosuđenu podnosiocu predstavke.

Član 41

Evropski sud je podnosiocu predstavke dodelio 15.000 evra na ime nematerijalne štete i 35.000 evra na ime troškova postupka.

PRESUDA U PREDMETU
SALOV PROTIV UKRAJINE
6. septembar 2005.
(*predstavka br. 65518/01*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Sergej Petrovič Salov (*Sergey Petrovich Salov*), ukrajinski je državljanin rođen 1958. godine i živi u Ukrajini. On je advokat i u vreme događaja o kojima je reč bio je pravni zastupnik Aleksandra Moroza (*Olexander Moroz*), predsedničkog kandidata na izborima 1999. godine u Ukrajini.

G. Salov je 30. i 31. oktobra, kako se tvrdi, podelio izvestan broj primeraka krivotvorenog specijalnog izdanja parlamentarnog novinskog lista sa izjavom, pripisanom portparolu Parlamenta, da je predsednički kandidat i tadašnji predsednik – Leonid Kučma (*Kuchma*) – mrtav. G. Salov je uhapšen 1. novembra 1999. godine i pritvoren zbog širenja lažnih podataka o g. Kučmi.

On je 10. novembra 1999. podneo zahtev Okružnom sudu za oslobađanje iz pritvora, ali je taj zahtev odbijen 17. novembra 1999. godine. Okružni sud je 7. marta 2000. naložio sprovođenje dodatne istrage okolnosti slučaja, ne našavši dokaze za osudu podnosioca za krivična dela za koja je optužen.

Međutim, predsedništvo Oblasnog suda odobrilo je pritužbu (protest) koju je optužba uložila na odluku od 7. marta 2000. godine i ponovo uzelo slučaj za dalje sudsko razmatranje. Podnosilac predstavke je oslobođen iz pritvora 16. juna 2000. godine. Njemu je 6. jula 2000. godine dosuđena petogodišnja uslovna kazna zbog mešanja u pravo građana da glasaju i vršenja uticaja na rezultate izbora putem prevare. Zbog toga mu je i oduzeta advokatska dozvola za rad u trajanju od tri godine i pet meseci.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da nije odmah izveden pred sudiju ili drugu sudsku vlast u cilju preispitivanja hapšenja. On je takođe tvrdio da nije imao pravično suđenje, zato što je predsedništvo Oblasnog suda poništilo presudu od 7. marta 2000. godine. Dalje je izrazio sumnju u pogledu nepristrasnosti sudije na suđenju, tvrdeći da ukrajinsko domaće zakonodavstvo i sistem za finansiranje sudova ne sprečavaju spoljne pritiske na sudije. On je takođe tvrdio da nije znao da li je podatak o smrti kandidata g. Kučme istinit i da je pokušavao da ga potvrdi. Pozvao se na član 5 stav 3 (pravo na slobodu i sigurnost), član 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) i član 10 (sloboda izražavanja) Evropske konvencije.

Član 5 stav 3

Evropski sud je primetio da je policija uhapsila podnosioca predstavke 1. novembra 1999. godine, ali da sud nije razmotrio pritvor do 17. novembra, 16 dana nakon hapšenja. Čak i da Sud prihvati tvrdnju ukrajinske Vlade da je podnosilac predstavke doprineo odgađanju ne podnevši zahtev za oslobađanje do 10. novembra, čak i sedmodnevni pritvor bez sudske kontrole nalazi se van strogih vremenskih ograničenja postavljenih Konvencijom. Sud je stoga zaključio da je došlo do povrede člana 5 stav 3 Evropske konvencije.

Član 6 stav 1

Sud je smatrao da se može reći da su sumnje podnosioca predstavke u pogledu nepristrasnosti sudija Okružnog suda objektivno opravdane, uzimajući u obzir nedovoljna zakonska i finansijska obezbeđenja u pogledu mogućeg pritiska od strane predsednika Oblasnog suda, obavezujuću prirodu naloga predsedništva Oblasnog suda i tekst relevantne sudske odluke Okružnog suda u slučaju.

Uz to, načelo jednakosti stranaka u sporu nalaže da je protest javnog tužioca podnesen predsedništvu Oblasnog suda trebalo da bude saopšten podnosiocu predstavke i/ili njegovom advokatu, koji je trebalo da ima razumnu mogućnost da ga komentariše pre razmatranja predsedništva. Dalje, podnosiocu predstavke je trebalo da bude obezbeđena kopija odluke predsedništva Oblasnog suda, tako da mu se pruži prilika da pripremi svoju odbranu pre suđenja. Kako se to nije dogodilo, i ni podnosilac niti njegovi pravni zastupnici nisu bili prisutni kada je predsedništvo razmatralo protest, podnosilac se našao u značajno nepovoljnijem položaju od protivne strane – državnog tužilaštva.

Sud je dalje zaključio da domaći sudovi nisu dali obrazložen odgovor zašto Okružni sud prvobitno nije smatrao da postoje dokazi kako bi osudio podnosioca predstavke za krivična dela za koja je optužen, a ipak ga je 6. jula 2000. godine proglasio krivim za mešanje u prava glasača. Nepostojanje obrazložene odluke takođe je omelo podnosioca predstavke da ospori ta pitanja u žalbenom postupku.

Konačno, odluka predsedništva Oblasnog suda da razmotri kasni zahtev tužilaštva za preispitivanje odluke od 7. marta 2000. godine i da je poništi mesec dana nakon što je usvojena može biti opisana kao proizvoljna i moguće je da podriva pravičnost postupka.

Evropski sud je stoga smatrao da je krivični postupak u celosti bio nepravičan i zaključio da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Član 10

Evropski sud je zauzeo stav da se sporni članak u distribuiranom krivotvorenom novinskom listu odnosi na pitanja od javnog interesa i značaja, izbora uopšte i pitanja podrške određenom kandidatu.

Sud je primetio da je podnosilac predstavke naglasio da on nije znao da li je podatak istinit dok je o njemu diskutovao sa drugima. On je tvrdio da je pokušavao da ga potvrdi. Štaviše, uticaj podatka iznesenog u krivotvorenom novinskom listu je mali, pošto je podnosilac predstavke imao samo osam primeraka i razgovarao je o tome sa ograničenim brojem ljudi, što je činjenica koju je trebalo da domaći sudovi uzmu u obzir. Domaći sudovi su pri razmatranju slučaja podnosioca predstavke takođe morali da uzmu u obzir jemstva slobodnog izražavanja i slobodne rasprave o podacima, garantovana u članu 10 Konvencije, imajući u vidu konkretan kontekst predsedničkih izbora.

Evropski sud je ponovio da su priroda i ozbiljnost nametnutih kazni takođe činioci koje treba uzeti u obzir pri razmatranju srazmernosti mešanja. U slučaju podnosioca predstavke, osuda i posledično poništavanje dozvole za rad od strane Advokatske komore predstavljali su veoma strogu kaznu.

Sud je zaključio da sporno mešanje nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Dalje, odluka da se podnosilac osudi zbog razgovora o podatku iznesenom u krivotvorenom primerku novinskog lista o smrti predsednika Kučme očigledno je nesrazmerna opravdanom cilju kome se težilo. Shodno tome, Sud je utvrdio povredu člana 10 Evropske konvencije.

Član 41

Evropski sud za ljudska prava dodelio je podnosiocu predstavke 227,35 evra na ime materijalne i 10.000 evra na ime nematerijalne štete.

PRESUDA U PREDMETU
AMIHALAKJOAJE PROTIV MOLDAVIJE
20. april 2004.
(*predstavka br. 60115/00*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Georg Amihalakjoaje (*Gheorghe Amihalachioaie*), moldavski je državljanin rođen 1949. godine i živi u mestu Kišinjev (*Chisinau*). On je advokat i predsednik Udruženja advokata Moldavije.

U slučaju koji mu je uputila grupa parlamentaraca i ombudsman Moldavije, Ustavni sud je 15. februara 2000. godine doneo odluku da proglasi neustavnim zakonske odredbe kojima se od advokata zahteva da budu članovi Udruženja advokata Moldavije.

Podnosilac predstavke je kritikovao ovu odluku u razgovoru sa novinarom koji je objavljen u časopisu *Ekonomska analiza*. Pravosnažnom presudom od 6. marta 2000. godine Ustavni sud je podnosiocu predstavke dosudio novčanu kaznu u vrednosti od 36 evra zbog nepoštovanja suda. On ga je kaznio zbog izjave da će, kao posledica presude, „u pravnoj profesiji zavladati potpuni haos" i da se stoga postavlja pitanje da li je Ustavni sud ustavan. Sud ga je takođe kaznio zbog tvrdnje da sudije tog suda „verovatno ne smatraju Evropski sud za ljudska prava autoritetom".

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio, prema članu 10 Konvencije, da je dosuđena kazna predstavljala mešanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Član 10

Evropski sud je primetio da je osuda podnosioca predstavke predstavljala mešanje u slobodu izražavanja i da je mešanje propisano članom 82 (e) Zakonika o ustavnom postupku. Mešanje koje je u pitanju težilo je opravdanom cilju – očuvanju autoriteta i nezavisnosti sudstva.

U pogledu toga da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu", Sud je primetio da su se izjave podnosioca predstavke odnosile na pitanje od opšteg interesa koje je bilo predmet oštrih rasprava između advokata, prouzrokovanih odlukom Ustavnog suda u pogledu statusa profesije. Tom odlukom je okončano organizovanje advokata u jedinstvenu strukturu, Udruženje advokata Moldavije,

čiji je podnosilac predstavke bio predsednik.

U tom kontekstu, čak i ako su izjave g. Amihalakjoajea možda i pokazale izvestan nedostatak obzira prema Ustavnom sudu, one ne mogu biti smatrane ozbiljnim ili uvredljivim za sudije tog suda. Štaviše, pošto je podnosilac predstavke kasnije porekao deo izjava koje mu je pripisala štampa, Sud je zaključio da ne može biti smatran odgovornim za sve što je bilo objavljeno u novinskom članku. U pogledu novčane kazne koja mu je dosuđena, iako iznos nije bio značajan, ipak je ukazao na nameru da se podnosilac predstavke oštro kazni, pošto je Ustavni sud primenio kaznu blisku zakonom predviđenoj maksimalnoj kazni.

U tim okolnostima, Sud je smatrao da nije bilo „hitne društvene potrebe" da se ograniči pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja i da domaće vlasti nisu obezbedile „relevantne i dovoljne" osnove kako bi opravdale to mešanje. Pošto podnosilac predstavke nije prekoračio granice kritikovanja dopustive prema članu 10 Evropske konvencije, sporno mešanje ne može biti smatrano za „neophodno u demokratskom društvu".

Član 41

Evropski sud je zaključio da utvrđivanje povrede predstavlja pravičnu nadoknadu eventualne nematerijalne štete koju je podnosilac predstavke pretrpeo.

PRESUDA VEĆA U PREDMETU
STEUR PROTIV HOLANDIJE
28. oktobar 2003.
(*predstavka br. 39657/98*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Peter Steur (*Peter Steur*), pravni zastupnik, danski je državljanin rođen 1951. godine i živi u mestu Uhsthejst (*Oegstgeest*).

On je zastupao klijenta optuženog za sticanje penzije od socijalnog osiguranja prevarom. Građanski i krivični postupak je pokrenut protiv klijenta g. Steura nakon što je taj klijent dao izjavu g. W., istražnom službeniku socijalnog osiguranja, u razgovoru koji je sproveden bez prisustva tumača ili pravnog zastupnika.

U građanskom postupku g. Steur je tvrdio da je g. W. izjave sigurno dobio podvrgavajući njegovog klijenta neprihvatljivom pritisku. G. W. je smatrao da su ove izjave ukaljale njegovu profesionalnu čast i ugled i podneo žalbu dekanu lokalne advokatske komore, koja ju je prosledila disciplinskom savetu.

U odluci od 1. jula 1996. godine disciplinski savet je delimično potvrdio žalbu g. W., zaključivši da tvrdnje g. Steura nisu bile potkrepljene dokazima i da je prekoračio granice prihvatljivog ponašanja ne poštujući standarde koji se očekuju od pravnog zastupnika. G. Steur je podneo žalbu na ovu odluku, ali je ona odbačena. Sud za disciplinske žalbe je, primetivši da podnosilac predstavke nije imao dokaze za svoje tvrdnje u vreme kada su iznete (tek kasnije je dobio potvrdu od svog klijenta), smatrao da pravnom zastupniku nije dozvoljeno da iznosi takve tvrdnje bez ikakve činjenične osnove.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio, prema članu 10 Evropske konvencije, da je odluka Suda za disciplinske žalbe značila da pravnim zastupnicima nije dozvoljeno da na suđenju na osnovu činjenica koje nisu u okviru njihovog znanja iznesu da je na njihovog klijenta primenjen neprihvatljiv pritisak.

<u>Član 10</u>

Evropski sud je primetio da je podnosilac predstavke, iako mu nije dosuđena nikakva kazna, i pored toga proglašen krivim za povredu primenljivih profesionalnih standarda. To je moglo da ima obeshrabrujuće dejstvo na njega, u smislu da je mogao da se oseća ograničenim u svom izboru tvrdnji pri odbrani klijenata u

budućim slučajevima. Stoga je razumno smatrati da je sloboda izražavanja podnosioca predstavke bila ometana „formalnošću" ili „ograničenjima".

Zajednički je stav da je mešanje bilo propisano zakonom i da je težilo opravdanom cilju, naime – zaštiti ugleda ili prava drugih. Sud je primetio da su tvrdnje podnosioca predstavke mogle ugroziti ugled g. W. u tom pogledu. U vezi sa tim, on je ponovio da granice prihvatljive kritike mogu u nekim okolnostima biti šire u pogledu javnih službenika koji vrše svoje zvanične dužnosti nego u pogledu privatnih lica. Međutim, javni službenici nisu lišeni svake zaštite. U slučaju pred Sudom, kritika podnosioca predstavke je bila ograničena na g. W. u njegovom svojstvu istražnog službenika u konkretnom sluãčaju. Bila je ograničena na sudnicu i nije predstavljala ličnu uvredu. Bila je zasnovana na činjenici da klijent podnosioca predstavke nije u potpunosti razumeo svoju samooptužujuću izjavu, pošto tumač nije bio prisutan na razgovoru.

Sud je primetio da disciplinske vlasti nisu pokušale da utvde da li su tvrdnje podnosioca predstavke bile istinite ili iznete dobronamerno. Iako je istina da podnosiocu predstavke nije dosuđena kazna, pretnju *ex post facto* preispitivanja kritike u pogledu načina na koji je od njegovog klijenta uzet dokaz teško je pomiriti sa dužnošću advokata da zaštiti interese svojih klijenata i mogla bi nepovoljno uticati na način na koji izvršava svoje profesionalne dužnosti. U tim okolnostima, Sud je zaključio da ograničenja slobode izražavanja podnosioca predstavke nisu ispunila uslov hitne društvene potrebe i da su stoga bila protivna članu 10 Konvencije.

PRESUDA U PREDMETU
NIKULA PROTIV FINSKE
21. mart 2002.
(*predstavka br. 31611/96*)

1. Osnovne činjenice

En Nikula (*Anne Nikula*), finska državljanka, rođena je 1962. godine i živi u Helsinkiju. Ona je advokat. Tokom 1992. i 1993. godine bila je pravni zastupnik odbrane u krivičnom postupku pred Gradskim sudom u vezi sa zatvaranjem preduzeća, u kome je njen klijent bio optužen za pomaganje i podsticanje prevare i zloupotrebu položaja poverenja. Javni tužilac T. je pozvao jednog od bivših osumnjičenih da svedoči. Podnositeljka predstavke je uložila prigovor na to i podnela dokument u kome je tvrdila da taktika tužioca T. predstavlja „zloupotrebu položaja i nezakonito iznošenje dokaza" i „povredu njegovih zvaničnih dužnosti". Prvostepeni Građanski sud, koji je razmatrao slučaj, odbacio je njene primedbe i njen klijent je na kraju osuđen.

Tužilac T. je kasnije izvestio o izjavama podnositeljke predstavke tužioca pred Apelacionim sudom radi razmatranja moguće optužbe za klevetu. Tužilac pred Apelacionim sudom je smatrao da je podnositeljka predstavke kriva za klevetu, ali je odlučio da ne podnese tužbu pošto je krivično delo bilo male težine.

Koristeći svoje nezavisno pravo da podnese privatnu tužbu, tužilac T. je, i pored toga, pred Apelacionim sudom pokrenuo krivični postupak protiv podnositeljke predstavke. Ona je 22. avgusta 1994. godine osuđena zbog klevete „bez loše namere", to jest samo zbog iznošenja mišljenja o nečijem ponašanju, a ne za pripisivanje dela drugom licu iako se zna da nije počinjeno. Dosuđena je novčana kazna i podnositeljki predstavke je naloženo da isplati nadoknadu štete tužiocu i nadoknadu troškova postupka državi. I podnositeljka predstavke i tužilac su se žalili Vrhovnom sudu, koji je potvrdio zaključke Apelacionog suda, ali je ukinuo kaznu imajući u vidu da je krivično delo bilo male težine; obaveza da se isplati nadoknada štete i troškova postupka je, međutim, potvrđena.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila po članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

<u>Član 10</u>

Sud je ponovio da pravnim zastupnicima njihov poseban položaj, kao posrednika između javnosti i sudova, daje centralno mesto u primeni pravde. Takav položaj objašnjava uobičajeno regulisanje ponašanja članova Advokatske komore. Štaviše,

sudovi, jemci pravde – čija je uloga ključna u državi zasnovanoj na vladavini prava – moraju uživati poverenje javnosti. Imajući u vidu ključnu ulogu pravnih zastupnika na ovom polju, opravdano je od njih očekivati da doprinesu odgovarajućoj primeni pravde i da time održavaju javno poverenje.

Evropski sud za ljudska prava je dalje podsetio da član 10 Konvencije štiti ne samo suštinu ideja i informacija koje se izražavaju već i oblik u kome su prenesene. Iako i pravni zastupnici sigurno imaju pravo na javni komentar primene pravde, njihove kritike ne smeju prekoračiti izvesne granice. U vezi sa tim, mora se voditi računa o potrebi da se uspostavi pravična ravnoteža između različitih interesa, koji uključuju pravo javnosti da primi obaveštenja o pitanjima koja su posledica sudskih presuda i da zahteva odgovarajuću primenu pravde i dostojanstvo pravne profesije. Domaće vlasti imaju određenu slobodu odlučivanja pri proceni neophodnosti mešanja, ali ova sloboda je podložna evropskom nadzoru i u pogledu relevantnih pravila i u pogledu odluka kojima se ona primenjuju.

Sud je primetio da granice prihvatljive kritike mogu u nekim okolnostima biti šire u pogledu državnih službenika, koji koriste svoja ovlašćenja, nego u pogledu privatnih pojedinaca. Ne može se, međutim, smatrati da državni službenici sebe svesno izlažu bliskom ispitivanju svake svoje reči u istom stepenu kao političari i da stoga treba da budu tretirani na isti način kao i oni, kada je u pitanju kritikovanje njihovih postupaka. Naprotiv, može se pokazati neophodnom zaštita državnih službenika od uvredljivih i neprijatnih verbalnih napada kada su na dužnosti.

Podnositeljka predstavke je u ovom slučaju bila osuđena zbog kritikovanja tužioca zbog odluka donesenih u njegovom svojstvu strane u krivičnom postupku u kome je ona zastupala jednog od optuženih. Istina je da je podnositeljka predstavke optužila tužioca T. za nezakonito ponašanje, ali je ova kritika bila usmerena na strategiju optužbe namerno izabranu od strane T., to jest na dve određene odluke koje je on doneo pre suđenja i koje su, po mišljenju podnositeljke predstavke, predstavljale „zloupotrebu položaja i … povredu njegovih zvaničnih dužnosti". Iako su neki od izraza bili nepodesni, njena kritika je bila strogo ograničena na delovanje T. kao tužioca u postupku protiv njenog klijenta, a nije bila usredsređena na opšte profesionalne ili druge osobine T. U kontekstu samog postupka T. je morao da toleriše veoma ozbiljnu kritiku od strane podnositeljke predstavke u njenom svojstvu pravnog zastupnika odbrane. Sud je, štaviše, primetio da su tvrdnje podnositeljke predstavke bile ograničene na sudnicu, za razliku od kritika sudije ili tužioca iznetih, na primer, u medijima. Evropski sud takođe nije mogao da zaključi da je kritikovanje tužioca od strane podnositeljke predstavke, pošto je bilo procesnog karaktera, predstavljalo ličnu uvredu.

Sud je dalje ponovio da, iako podnositeljka predstavke nije bila član Advokatske komore i stoga nije bila podložna njenim disciplinskim postupcima, ona je i pored toga bila

podložna sudskom nadzoru i upravljanju. Nije bilo naznaka da je tužilac od sudije na suđenju zahtevao da reaguje na kritike podnositeljke predstavke na bilo koji drugi način nego odlukom u pogledu procesnog prigovora odbrane u vezi sa svedokom tužbe koji je bio u pitanju. Građanski sud se zaista ograničio na odbacivanje te primedbe. Ipak, sudija na suđenju je mogao da prekine izlaganje podnositeljke predstavke i da je prekori i pored nepostojanja takvog zahteva od strane tužioca. Gradski sud je čak mogao da ukine njeno postavljenje za pravnog zastupnika po službenoj dužnosti ili da je isključi kao pravnog zastupnika na suđenju. U ovom kontekstu, Evropski sud je naglasio da je uloga sudova i sudija na suđenju da upravljaju postupkom na način koji će osigurati odgovarajuće postupanje strana u sporu i iznad svega pravičnost suđenja, a ne da ostave ispitivanje prikladnosti izjava strana u sporu u sudnici za kasniji postupak.

Nakon privatne tužbe koju je podneo tužilac T., podnositeljka predstavke je osuđena samo za klevetu „bez loše namere". Vrhovni sud je ukinuo kaznu, smatrajući da je krivično delo male težine. Iako je nametnuta kazna ukinuta, njena obaveza da isplati nadoknadu štete i troškove postupka je ostala. Čak i u takvoj situaciji, opasnost od *ex post facto* preispitivanja kritike pravnog zastupnika druge strane u krivičnom postupku – što se bez sumnje mora smatrati da je javni tužilac bio – teško je pomiriti sa dužnošću pravnog zastupnika odbrane da revnosno brani interese svog klijenta. Sledi da prvenstveno sami pravni zastupnici, pod nadzorom sudije, treba da procene relevantnost i korisnost tvrdnji u odbrani, bez straha od moguće, makar i relativno lake, krivične kazne ili obaveze da se plati nadoknada pretrpljene štete ili troškova postupka.

Stoga samo u izuzetnim slučajevima ograničenje – čak i putem blage krivične kazne – slobode izražavanja pravnog zastupnika odbrane može biti prihvaćeno kao neophodno u demokratskom društvu. I odluka tužioca pred Apelacionim sudom da ne pokrene postupak protiv podnositeljke predstavke i mišljenje Vrhovnog suda da je krivično delo imalo malu težinu ukazuju na to da su i domaće vlasti bile u nedoumici u vezi sa postojanjem dovoljnih razloga za mešanje o kojem je reč. Po mišljenju Evropskog suda, nije pokazano da takvi razlozi postoje i ograničenje slobode izražavanja gđe Nikula, dakle, nije predstavljalo odgovor na bilo kakvu „hitnu društvenu potrebu". Sud je stoga zaključio da je došlo do povrede člana 10 Evropske konvencije zato što presuda Vrhovnog suda, kojom je potvrđena osuda podnositeljke predstavke i izdat nalog da isplati nadoknadu štete i troškova postupka, nije bila srazmerna opravdanom cilju kojem se težilo.

Član 41

Evropski sud za ljudska prava je podnositeljki predstavke dodelio 5.042 evra na ime nematerijalne štete, 1.900 evra na ime materijalne štete i 6.500 evra na ime troškova postupka.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU
MORIS PROTIV FRANCUSKE
23. april 2015.
(*predstavka br. 29369/10*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac zahteva, g. Olivije Moris (*Olivier Morice*), bio je francuski advokat i član Advokatske komore grada Pariza. Zastupao je gđu Elizabet Borel (*Elisabeth Borrel*), sudiju i udovicu francuskog sudije Bernara Borela (*Bernard Borrel*), čiji je leš 19. oktobra 1995. godine pronađen na lokaciji udaljenoj nekih osamdesetak kilometara od grada Džibutija.

Godine 1997. sudska istraga koju je Francuska sprovodila u slučaju smrti g. Borela, kao ubistva s predumišljajem, dodeljena je istražnim sudijama gospođi M. i gospodinu L. L. Dana 21. juna 2000. godine, po žalbi koju su podneli g. Moris i njegova koleginica, Odeljenje za optužnice pri pariskom Apelacionom sudu odbacilo je odluku ovo dvoje sudija prema kojoj su isti odbili da organizuju rekonstrukciju događaja na licu mesta u prisustvu stranaka u građanskom postupku, čime je ovo dvoje sudija izuzeto iz rada na predmetu, a predmet je dodeljen novom istražnom sudiji – gospodinu P.

Novi istražni sudija podneo je izveštaj dana 1. avgusta 2000. godine, uz sledeća zapažanja u pogledu predmeta g. Borela: video-snimak snimljen u Džibutiju u martu 2000. godine tokom obilaska lica mesta od strane bivših istražnih sudija i veštaka nije bio priložen u spisu o sudskoj istrazi koji je njemu prosleđen i nije bio evidentiran kao dokazni materijal; na njegov zahtev, kasetu mu je naknadno dostavila sudija M., u koverti na kojoj nije bilo tragova da je bila zapečaćena i da je na sebi imala ime tog sudije kao primatelja, zajedno s karticom na kojoj je sadržaj rukom napisao i poslao javni tužilac iz Džibutija; kartica – koja je napisana neformalnim jezikom i otkriva iznenađujuće i osuđujuće intiman odnos saučesništva između sudije M. i javnog tužioca iz Džibutija – baca ljagu na gđu Borel i njene advokate, pri čemu se oni optužuju za „orkestriranje njihovog manipulisanja".

Dana 6. septembra 2000. godine, podnosilac i njegov kolega poslali su dopis francuskom ministru pravde kako bi se žalili na činjenice koje je konstatovao sudija P. u svom izveštaju, navodeći kako je postupanje istražnih sudija M. i L. L. bilo „u potpunoj suprotnosti s principima objektivnosti i nepristrasnosti". Isti su zahtevali da se provede istraga od strane Generalne inspekcije službi pravosuđa o brojnim nedostacima koji su obelodanjeni tokom sudske istrage. Narednog dana, odlomci iz tog dopisa, zajedno sa izjavama koje je podnosilac dao novinarima i beleškom u rukopisu, uvršteni su u novinski članak u časopisu *Le Monde*. U članku je takođe

navedeno kako je u toku disciplinski postupak protiv sudije M. koji se vodi pred Nacionalnom komisijom za pravne usluge u predmetu vezanom za sajentološku crkvu za koji je ona bila odgovorna, a naročito za nestanak dokumenata iz predmetnog spisa. G. Moris, koji je takođe zastupao strane u parničnom postupku u tom predmetu, isposlovao je izuzimanje sudije M. iz istrage, a tokom 2000. godine i presudu protiv države zbog grubog nehata od strane službe za sudove na osnovu nestanka predmetnog spisa o sajentološkoj crkvi iz kancelarije sudije M.

U oktobru 2000. sudije M. i L. L. podnele su krivičnu prijavu protiv direktora sektora za izdavaštvo časopisa *Le Monde*, novinara koji je napisao članak i g. Morisa, optužujući ih za krivično delo javne klevete državnog službenika. G. Moris je na kraju proglašen krivim za saučesništvo u tom delu od strane Apelacionog suda u Ruanu 2008. godine.

G. Moris je uložio žalbu na odluku Apelacionog suda u Ruanu. Dana 10. novembra 2009. godine, Kasacioni sud je odbacio žalbu zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, smatrajući konkretno da su prekoračene dopustive granice slobode izražavanja prilikom kritikovanja postupanja sudija. Sastav sudskog veća Kasacionog suda razlikovao se od sastava koji je prethodno najavljen stranama u postupku: prisustvo sudije J. M. bio je povod za pritužbu od strane podnosioca budući da je taj sudija na generalnom zasedanju sudija pariskog *Tribunal de grande instance* u julu 2000. godine iskazao svoju podršku sudiji M. u kontekstu disciplinskog postupka koji se vodio zbog načina na koji je ona postupala u predmetu vezanom za sajentološku crkvu.

2. Odluka Suda

Zahtev je podnet Evropskom sudu za ljudska prava dana 7. maja 2010. Dana 11. juna 2013. godine, Peti odsek je ocenio da nije došlo do povrede člana 6 stav 1 ni do povrede člana 10 Konvencije. Na zahtev g. Morisa, predmet je prosleđen Velikom veću na osnovu člana 43.

Podnosilac je tvrdio da je povređen princip nepristrasnosti prema članu 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) Konvencije u postupku pred Kasacionim sudom, te da je došlo do povrede njegovog prava na slobodu izražavanja sadržanog u članu 10 (sloboda izražavanja) Konvencije na osnovu njegove osude za saučesništvo u delu klevete.

<u>Član 6 stav 1</u>

Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, postojanje nepristrasnosti obavezno se utvrđuje na osnovu subjektivnog ispitivanja, pri čemu se dužna pažnja mora

posvetiti ličnom uverenju i ponašanju konkretnog sudije, tj. tome da li je sudija u datom predmetu pokazao ličnu predrasudu ili pristrasnost, ali takođe i na osnovu objektivnog ispitivanja, ceneći da li je sâm tribunal, ali i – pored ostalih aspekata – i sâm njegov sastav, pružio dovoljne garancije o eliminisanju svake legitimne sumnje u pogledu njegove nepristrasnosti.

Sud je krenuo od nalaza da je g. Moris potvrdio da nije ustanovljeno da li je sudija J. M. prema njemu pokazao bilo kakav vid pristrasnosti. Međutim, tvrdio je da je sâmo njegovo prisustvo u veću dovelo do situacije koja je opravdavala bojazan u vezi s odsustvom nepristrasnosti, budući da je isti iskazao svoju podršku sudiji M. devet godina ranije u predmetu vezanom za sajentološku crkvu. Sud je stoga predmet ispitao iz perspektive objektivnog ispitivanja nepristrasnosti, raspravljanjem o pitanju vezanom za to da li bi se sumnje podnosioca mogle smatrati objektivno opravdanim u okolnostima navedenog predmeta.

Kao prvo, jezik koji je 2000. godine koristio sudija J. M. u prilog sudiji M., čija je prijava dovela do pokretanja krivičnog postupka protiv g. Morisa, mogao je dovesti do pojave sumnji u razmišljanjima optuženog u pogledu nepristrasnosti veća koje je vodilo pretres u njegovom predmetu. Prema nalazima Suda, nije se mogao zanemariti ni sâm jedinstveni kontekst navedenog predmeta, u kojem se radilo o advokatu i sudiji uključenim u rad tokom faze sudske istrage sprovedene u dva veoma visoko profilisana predmeta. Pri tome, nakon ukazivanja na to da je podnosilac bio osuđen na osnovu prijave koju je podnela sudija M., Sud je zapazio da je samom presudom Apelacionog suda izričito utvrđeno postojanje veze između konstatacija g. Morisa u predmetu Borel i razvoja događaja u predmetu u vezi sa sajentološkom crkvom, zaključujući da je time ukazano na postojanje lične netrpeljivosti od strane g. Morisa prema sudiji M. Upravo je protiv te presude Apelacionog suda g. Moris uložio žalbu zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i koju je preispitivalo sudsko veće Kasacionog suda u čijem sastavu je bio sudija J. M.

Pored toga, budući da g. Moris nije bio obavešten da će u sastavu veća biti sudija J. M., te da nije imao razloga da veruje da će to tako i biti, on stoga nije ni imao priliku da osporava prisustvo sudije J. M., odnosno da dostavlja bilo kakve podneske u vezi s povezanim pitanjem nepristrasnosti koje je iz toga proizašlo.

Sud je smatrao da su se bojazni g. Morisa mogle smatrati objektivno opravdanim i da je usled toga došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Član 10

Predmet spora između strana nije bio u tome da li je osuda g. Morisa predstavljala uplitanje u ostvarivanje njegovog prava na slobodu izražavanja, kako je opisano

u Zakonu o slobodi štampe iz 1881. godine, te da je cilj ovog uplitanja bio zaštita ugleda ili prava drugih osoba. Stoga je Sud navedeno potvrdio i nastavio ispitivati da li je ovakvo uplitanje bilo „neophodno u jednom demokratskom društvu", da li je bilo srazmerno legitimnom cilju čijem se ispunjenju težilo i da li su pravni osnovi koje su domaći sudovi naveli u prilog svojim odlukama bili relevantni i dovoljni.

G. Moris se pozivao na pravo advokâta da brane svoje klijente putem davanja izjava za štampane medije. Prema tvrdnjama Suda, u pogledu statusa i slobode izražavanja advokata, bilo je neophodno da se napravi jasna razlika između reči koje je advokat izgovorio unutar i reči koje je izgovorio izvan sudnice. Budući da se advokati nisu mogli izjednačiti s novinarima, s obzirom da se njihova mesta i uloge u sudskim postupcima suštinski razlikuju, reči izgovorene unutar sudnice garantovale su visok stepen tolerancije prema kritici. Kada se radi o rečima izgovorenim izvan sudnice, advokati su morali izbegavati reči koje su se svodile na bezrazložan lični napad bez neposredne veze s činjenicama prisutnim u predmetu. S obzirom na navedeno, u ovom predmetu Sud nije video na koji način su izjave g. Morisa mogle neposredno doprineti njegovom zadatku da brani svog klijenta, budući da je sudska istraga do tog trenutka bila poverena jednom drugom sudiji, koji nije bio predmet kritike.

Podnosilac se dalje pozivao na svoje građansko pravo da obavesti javnost o propustima učinjenim u tekućem postupku s ciljem da doprinese raspravi o pitanjima od javnog interesa. Sud je zauzeo stav da se njegove reči koje su se odnosile na funkcionisanje pravosuđa, kao i način na koji je isti postupao u predmetu Borel, podvode pod kontekst rasprave o takvim pitanjima, budući da je javnost imala legitiman interes da bude informisana o krivičnim postupcima. U tom smislu, ovlašćenja su poverena uz posebno usko slobodno polje procene kada se radilo o ograničavanju prava advokata na slobodnu izražavanja.

Kada se radi o karakteru pobijanih izjava podnosioca u vezi s profesionalnim i moralnim integritetom sudija M. i L. L., Sud je zauzeo stanovište da su date izjave predstavljale vrednosni sud, a ne puke iskaze o činjeničnom stanju, te kao takve nisu dokazive, ali da su uprkos tome morale biti zasnovane na dovoljno dobrom činjeničnom osnovu. Sud je u ovom predmetu ocenio da je takav osnov postojao i da je bio dovoljno dobar. Sud je prvo ustanovio da jedan značajan deo dokaznog materijala – tj. video-snimak napravljen u Džibutiju – nije bio prosleđen zajedno s predmetnim spisom novom istražnom sudiji, koji je sastavio izvještaj kako bi evidentirao ovu činjenicu. Pored toga, sudija P. je izneo niz činjeničnih zapažanja u vezi s konkretnim nedostatkom zapečaćenog dokaznog materijala i postojanjem kartice na kojoj je bio tekst napisan rukom, a koja pokazuje određen stepen blagonaklonosti od strane javnog tužioca iz Džibutija prema sudiji M. i na osnovu

kojeg se advokati strana u građanskom postupku terete za „orkestriranje njihove manipulacije". Na kraju treba spomenuti da je g. Moris postupao u svojstvu advokata u dva visoko profilisana predmeta u kojima je sudija M. bila istražni sudija, te da je u oba predmeta utvrđeno postojanje propusta u postupku, što je dovelo do izuzimanja predmeta od sudije M. na zahtev g. Morisa. Što se tiče primedbi koje je g. Moris izneo, smatrano je da su one bile dovoljno blisko povezane s činjenicama u predmetu i da se nisu mogle smatrati ni obmanjujućim ni neopravdanim.

Sud je ponovio da je u kontekstu člana 10 morao uzeti u razmatranje okolnosti i sveukupni kontekst situacije u odnosu na koju su bile date predmetne izjave. U ovom slučaju, kontekst situacije mogao se objasniti ne samo ponašanjem istražnih sudija i odnosa g. Morisa s jednim od njih nego i samim specifičnim istorijatom predmeta, njegovom međudržavnom dimenzijom i značajnom medijskom pažnjom. Mada je ovaj specifični kontekst bio od velikog značaja, Apelacioni sud je posvetio veliki nivo pažnje pojedinim elementima jezika korišćenog od strane g. Morisa, koji Sud nije obznanio budući da korišćenje izraza „popustljivost" nije moglo samo po sebi predstavljati ozbiljan napad ni na čast ni na reputaciju osoba o kojima se u predmetu radilo.

Prema stavu Suda, primedbe koje je izneo g. Moris nisu se mogle svoditi na puko iskazivanje ličnog animoziteta s njegove strane prema sudiji M. niti su se podvodile pod širi kontekst, što je takođe uključivalo i drugog advokata i drugog sudiju. Pored toga, mada su primedbe koje je izneo g. Moris uistinu imale negativnu konotaciju, iste su se ticale navodnih propusta učinjenih u sudskoj istrazi, što je pitanje na koje bi advokat inače trebalo da može da skrene pažnju javnosti.

Kada se radi o očuvanju autoriteta pravosuđa, Sud je uočio da primedbe g. Morisa nisu mogle ugroziti ispravno vođenje sudskog postupka. Mada su sudije imale obavezu da poštuju diskreciju i mada je moglo biti neophodno i da se zaštite od uveliko štetnih i neosnovanih napada, to nije moglo imati efekat kojim bi se pojedincima zabranjivalo da iznesu svoje stavove o stvarima od javnog interesa u vezi s funkcionisanjem pravosudnog sistema, putem iskazivanja vrednosnog suda uz dovoljan činjenični osnov. Nadalje, iz istih razloga, nije se moglo smatrati ni da je osuda podnosioca mogla poslužiti za očuvanje autoriteta pravosuđa. Sud je uprkos tome istakao potrebu za očuvanjem autoriteta sudstva, kao i za osiguravanjem odnosa između različitih protagonista pravosudnog sistema zasnovanih na uzajamnom uvažavanju i poštovanju.

U pogledu argumenta koji je iznela Vlada u vezi sa mogućnošću korišćenja raspoloživih pravnih lekova pred nadležnim sudovima a ne medijima radi vođenja odbrane njegovog klijenta, Sud je konstatovao da je prvobitna namera podnosioca bila da ovo pitanje razreši korišćenjem raspoloživih pravnih sredstava. On je

upućivao na Odeljenje za optužnice pri pariskom Žalbenom sudu, ali tek nakon što je takvo pravno sredstvo (pravni lek) bilo iscrpeno, Odeljenje za optužnice više nije bilo u poziciji da takve pritužbe preispituje, s obzirom na to da su iz rada na predmetu već bile izuzete sudije M. i L. L. Štaviše, zahtev za sprovođenje istrage upućen prema Ministarstvu pravde nije mogao biti okvalifikovan kao pravni lek, nego kao običan zahtev za sprovođenje administrativne istrage u skladu s njegovom diskrecionom odlukom. Sud je dodatno konstatovao da protiv g. Morisa nije pokrenut disciplinski postupak po osnovu njegove izjave date za štampu.

Kada se radi o izrečenim sankcijama, Sud je ponovio da su pri procenjivanju srazmernosti uplitanja sama priroda i težina izrečenih kazni takođe bili faktori koje je bilo potrebno uzeti u obzir. Konstatovano je da kažnjavanje g. Morisa nije bilo striktno vezano za krivičnu presudu, odnosno da izrečena sankcija nije bila „najblaža moguća", nego da je imala određen značaj s obzirom da se upućivalo na njegov status advokata radi opravdavanja veće težine izrečene kazne.

U pogledu prethodno navedenog, Sud je ocenio da je presuda protiv g. Morisa za saučesništvo u delu klevete predstavljala nesrazmerno uplitanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja, što je u jednom demokratskom društvu bespotrebno, te je smatrao da je učinjena povreda člana 10.

Član 41

Sud je smatrao da je država Francuska podnosiocu dužna isplatiti iznos od 15.000 evra na ime naknade nematerijalne štete, iznos od 4.270 evra na ime naknade materijalne štete i iznos od 14.400 evra na ime troškova vođenja predmeta i postupka.

ODLUKA U PREDMETU
FUKS PROTIV NEMAČKE
27. januar 2015.
(*predstavke br. 29222/11 i 64345/11*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Ulrih Fuks (*Ulrich Fuchs*), rođen 1958. godine, bio je nemački državljanin i živeo je u Misbahu (*Miesbach*). Radio je kao advokat.

Podnosilac predstavke je bio vlasnik prostorija u Minhenu, koje je izdavao udruženju H., a koje ih je pak izdavalo grupi za podršku muškarcima koji se bore sa svojim sklonostima ka pedofiliji. Prostorije je 11. decembra 2003. pretresla policija. Podnosilac predstavke je sledećeg dana otišao u lokalnu stanicu policije gde mu je nakratko prikazan nalog za pretres koji je izdao sud, a na ime grupe poznate pod nazivom „AG Pädo". Njegov zahtev da dobije primerak naloga za pretres je odbijen jer nije mogao da im pokaže punomoćje grupe tog naziva. Podnosilac predstavke je kao zastupnik udruženja H. 15. decembra 2003. javnom tužiocu podneo krivičnu prijavu zbog nepostojanja naloga za pretres na ime njegovog klijenta, te je izjavio da postoji verovatnoća da ga nije izvršila policija.

Javno tužilaštvo je pokrenulo krivične istrage protiv neidentifikovanih lica koje su obustavljene 10. marta 2004. nakon što ga je policija obavestila da u pitanju nije bila pljačka, već pretres koji je policija sprovela na osnovu naloga za pretres.

Kasnije, kada je zastupao klijenta optuženog za preuzimanje dečje pornografije sa interneta i njeno pohranjivanje na svoj računar, g. Fuks je u pisanom obliku pred sudom oktobra 2004. izneo tvrdnje da je privatni veštak kog je tužilaštvo angažovalo da dešifruje šifrovana dokumenta – a koji je dao zakletvu pre nego što je preuzeo dužnosti sa pravnim organima – možda manipulisao dokumentima kako bi došao do rezultata koje je tužilaštvo tražilo. G. Fuks je, konkretno, naveo da je preduzeće za koje je veštak radio imalo lični interes da njegovi rezultati doprinesu uspehu postupka bez obzira na istinitost nalaza.

Veštak je podneo krivičnu prijavu protiv g. Fuksa, koji je na kraju proglašen krivim za dovođenje organa u zabludu o izvršenju dela i za klevetu i osuđen na novčanu kaznu. Ovu je presudu septembra 2007. potvrdio žalbeni sud. Tokom kasnijeg postupka pred disciplinskim sudom za advokate, g. Fuksu je izrečena opomena i novčana kazna zbog nesavesnog vršenja svojih profesionalnih dužnosti i nedostojnosti poverenja koje se ukazuje njegovom profesionalnom statusu. G. Fuks je izjavio žalbu na ovu odluku, ali ju je drugostepeni organ potvrdio februara 2011.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na to da su krivične i disciplinske kazne koje su mu izrečene predstavljale povredu njegovog prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije i da su postupcima okončanim tim sankcijama prekršena njegova prava iz člana 6 Konvencije.

Član 10

Sud je prihvatio da je osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke predstavljala mešanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja. Da bi neko mešanje bilo opravdano, ono mora biti „propisano zakonom", da teži ostvarenju jednog od legitimnih ciljeva navedenih u stavu 2 člana 10 Konvencije i da bude „neophodno u demokratskom društvu".

Sud je prihvatio da je ono bilo „propisano zakonom" jer su osuđujuće presude bile zasnovane na odredbama Krivičnog zakona I Saveznog zakona o advokaturi. Štaviše, Sud je prihvatio da je osuda podnosioca predstavke zbog dovođenja organa u zabludu imala za cilj da zaštiti funkciju javnog tužilaštva u sprečavanju nereda i kriminala, a da je osuda za klevetu težila ostvarenju legitimnog cilja zaštite ugleda i prava veštaka koji je položio zakletvu.

U pogledu pitanja da li su te mere bile „neophodne u demokratskom društvu", Sud je konstatovao da je potrebno primeniti test da li je mešanje predstavljalo „goruću društvenu potrebu", da li je bilo srazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo i da li su razlozi koje su nacionalni organi naveli kao opravdanje relevantni i dovoljni. Sud je u ovom kontekstu prihvatio da je podnosilac predstavke u ovom predmetu profesionalni advokat i da su radnje koje su dovele do njegovih osuđujućih presuda imale veze sa njegovom profesionalnom delatnošću. Sud se pozvao na svoju raniju praksu kako bi istakao određena načela koja važe za pravnu profesiju. Advokati usled svog posebnog statusa igraju centralnu ulogu u sprovođenju pravde, ulogu posrednika između javnosti i suda. S obzirom na ovu sastavnu ulogu advokata, legitimno je od njih očekivati da doprinose propisnom sprovođenju pravde i tako omogućuju zaštitu poverenja javnosti u sudove.

Primenivši navedena načela na činjenice u ovom predmetu, Sud je konstatovao da su domaći sudovi zasnovali krivične i disciplinske osude podnosioca predstave zbog dovođenja organa u zabludu na činjenici da je podnosilac predstavke svesno podneo nepotpune informacije o pretresu poslovnog prostora koje su stoga javno tužilaštvo dovele u zabludu i navele ga da pokrene uzaludne istrage. Sud je ovo odobrio i konstatovao da je shodno Konvenciji dozvoljena zaštita funkcije javnog tužilaštva da sprečava nered i kriminal.

U pogledu osude podnosioca predstavke za klevetu, Sud je primetio da su domaći sudovi smatrali da su podnesci podnosioca predstavke u svojstvu zastupnika odbrane sadržali navode da je veštak H. kreirao nove podatke kako bi dobio rezultat koji je javno tužilaštvo želelo i da je imao lični interes da krivotvori dokaze. Sud je konstatovao da ova uvredljiva izjava nije sadržala nikakvu objektivnu kritiku rada veštaka u ovom konkretnom predmetu, već je imala za cilj da umanji važnost njegovog rada kako bi njegov nalaz i mišljenje prikazala kao beskorisne, te da se ta izjava nije mogla opravdati legitimnim nastojanjem da zaštiti interese svog klijenta. Sud je takođe primetio da veštaci koji daju zakletvu moraju biti u mogućnosti da svoje dužnosti vrše bez neumesnog uznemiravanja kako bi uspešno izvršili svoje zadatke i da stoga treba da uživaju odgovarajuću zaštitu.

Konačno, Sud je zauzeo stav da novčane kazne izrečene podnosiocu predstavke nisu bile nesrazmerne cilju kojem se težilo i da nije došlo do povrede člana 10 Konvencije jer su mešanja shodno Konvenciji bila opravdana. Sud je zatim odbio ovu pritužbu u skladu sa članom 35 stav 3 (a) i stav 4 Konvencije.

Član 6

Podnosilac predstavke se žalio na odbijanje disciplinskih sudova da izvrše uvid u spise krivičnog postupka protiv njegovog klijenta K., navodeći da bi oni obelodanili činjenicu da nalog za pretres nije bio potpun i zakonit i da je mišljenje koje je podneo veštak H. zaista bilo netačno. Pored toga, domaći sudovi nisu uzeli u obzir tvrdnju podnosioca predstavke da su činjenice koje je naveo u svojoj krivičnoj prijavi bile tačne, čime su prekršile njegovo pravo da bude saslušan. Kada je reč o osudi za klevetu, podnosilac predstavke je tvrdio da sudovi nisu uzeli u obzir da je njegova kritika mišljenja veštaka bila osnovana.

Sud je ove pritužbe o kršenju člana 6 proglasio očigledno neosnovanim i nedopuštenim. Zaključio je da nema nikakvih naznaka da nemački sudovi nisu propisno razmotrili razne argumente i da postupci nisu bili pravični.

PRESUDA U PREDMETU
MUSTAFA ERDOGAN I DRUGI PROTIV TURSKE
27. maj 2014.
(*predstavke br. 346/04 i 39779/04*)

1. Osnovne činjenice

Predstavke su podneli Mustafa Erdogan (*Erdogan*), turski državljanin rođen 1956. godine, g. Haluk Kopuzlu, turski državljanin rođen 1975. godine, kao i *Deoničarsko društvo Liberte* (*Liberte A. Ş.*), tursko deoničarsko društvo i izdavač *Liberalnog mišljenja*, kvartalnog časopisa o pravnim pitanjima.

G. Erdogan, profesor ustavnog prava, objavio je 2001. godine članak u ovom kvartalnom časopisu o pravnim pitanjima, koji je uređivao g. Kopuzlu, a u kojem je kritikovao sudije Ustavnog suda zbog odluke da raspuste političku stranku *Fazilet*, koja je navodno radila u suprotnosti sa načelima sekularizma. On se u članku pitao da li su ispunjeni pravni uslovi za raspuštanje te stranke i insinuirao da su sudije nekompetentne, a doveo je u pitanje i njihovu nepristrasnost.

Troje sudija o kojima je reč pokrenulo je odvojene postupke protiv podnosilaca predstavki, tvrdeći da članak predstavlja težak lični napad na njihovu čast i integritet. Podnosioci predstavki su tvrdili da je članak bio zasnovan na činjenicama i da nije prevazilazio granice prihvatljive kritike sudija. Nacionalni sudovi su izricali odluke o ovom predmetu od 2002. do 2004. godine, u kojima su konstatovali da izrazi koji se koriste u članku, a koji sugerišu da su sudije Ustavnog suda nekompetentne i pristrasne, predstavljaju klevetu. Naložili su podnosiocima predstavki da isplate obeštećenje svakom od troje sudija.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se pozvali na član 10 Konvencije i žalili na povredu svog prava na slobodu izražavanja zbog odluka nacionalnih sudova kojima im je naloženo da sudijama Ustavnog suda isplate obeštećenje za klevetu.

Član 10

Sud je utvrdio da su odluke nacionalnih sudova na koje su se podnosioci predstavki žalili predstavljale mešanje u njihovo pravo na slobodu izražavanja. Kako bi to mešanje bilo dozvoljeno po Konvenciji, ono mora biti propisano zakonom, mora težiti ostvarenju legitimnog cilja i mora biti neophodno u demokratskom društvu. Sud je konstatovao da je ova mera zaista bila propisana turskim zakonodavstvom. Stoga je trebalo utvrditi da li je to mešanje bilo opravdano „kao

neophodno u demokratskom društvu" radi zaštite ugleda i prava drugih (ostvarenja legitimnog cilja u smislu člana 10 stav 2).

Prilikom razmatranja da li je mešanje bilo opravdano jer je bilo „neophodno u demokratskom društvu", Sud je ponovo potvrdio da zaštita koju član 10 pruža obuhvata „informacije" ili „ideje" koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju. Po rečima Suda, test kojim se utvrđuje da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu" od njega iziskuje da utvrdi da li ono odgovara „gorućoj društvenoj potrebi". Sud naročito mora da utvrdi da li su razlozi koje su nacionalni organi naveli kako bi opravdali mešanje bili „relevantni i dovoljni" i da li je preduzeta mera bila „srazmerna legitimnim ciljevima čijem se ostvarenju teži".

Sud je naveo da pitanja vezana za funkcionisanje sudskog sistema predstavljaju pitanja od javnog značaja i da rasprava o tim pitanjima uživa zaštitu iz člana 10. Takođe je istakao da je u svojoj prethodnoj praksi naglasio značaj akademskih sloboda i akademskih radova. Stoga je pažljivo razmatranje svih ograničenja slobode akademskih radnika da sprovode istraživanja i objavljuju svoje nalaze u skladu sa njegovom sudskom praksom. Ova sloboda, nastavio je Sud, obuhvata slobodu akademskih radnika da slobodno izražavaju svoje stavove i mišljenja.

Sud je zatim konstatovao da se članak odnosio na značajno i aktuelno pitanje u jednom demokratskom društvu o kojem javnost ima legitimni interes da bude obaveštena, te da je članak o kojem je reč doprineo raspravi od opšteg interesovanja, odnosno o funkcionisanju sudskog sistema, institucije od suštinskog značaja za svako demokratsko društvo. Stoga, kada je reč o kritici njihovog postupanja, vršioci sudskih funkcija koji postupaju u službenom svojstvu, kao što su to sudije u ovom predmetu, mogu biti, kao i političari, izloženi većem obimu prihvatljive kritike nego obični građani, doduše, u nešto manjem obimu nego političari. Mora se, međutim, uspostaviti ravnoteža između te kritike i činjenice da pravosuđe igra posebnu ulogu garanta pravde u društvu i da mora uživati poverenje javnosti. Stoga, po rečima Suda, možda će biti nužno zaštititi to poverenje od destruktivnih napada koji su u suštini neosnovani.

Sud je prilikom odmeravanja ova dva interesa (prava podnosilaca predstavki da prenesu mišljenje g. Erdogana o temi od opšteg interesa i prava sudija na zaštitu od uvreda) konstatovao da je potrebno jasno povući razliku između kritike i uvrede jer, ako je isključiva namera bilo kog oblika izražavanja da vređa sud ili članove suda, odgovarajuća kazna u načelu ne bi predstavljala povredu člana 10 Konvencije. Po mišljenju Suda, sporni članak je bio oštar i uvredljiv, ali mišljenja koja su u njemu izražena uglavnom su predstavljala vrednosne sudove o načinu na koji je Ustavni sud odlučivao o određenim pitanjima i već postojećoj javnoj raspravi o postupku, te bi se moglo reći da je to predstavljalo dovoljan činjenični

osnov. Sud je takođe primetio da domaći sudovi nisu povukli razliku između ovih vrednosnih sudova i činjeničnih navoda u članku, da nisu razmatrali da li su poštovane „obaveze i odgovornosti" podnosilaca predstavki u smislu člana 10 stav 2 Konvenciji, kao i da nisu ocenjivali da li je članak objavljen u dobroj veri.

Sud je zaključio da se sporne snažne i oštre opaske u članku, koje su opšte formulisane u pogledu sudija Ustavnog suda, ne mogu tumačiti kao neosnovan lični napad na tužioce, s obzirom na sadržaj članka u celini i kontekst u kojem je izražen (u kvaziakademskom kvartalnom časopisu, a ne u popularnim dnevnim novinama). Stoga je Sud smatrao da mešanje u slobodu izražavanja podnosilaca predstavki nije bilo zasnovano na dovoljnim razlozima koji bi dokazali da je mešanje na koje su se žalili bilo neophodno u demokratskom društvu radi zaštite ugleda i prava drugih. Sud je stoga zaključio da je prekršen član 10 Konvencije.

Član 41

Sud je zaključio da Turska g. Erdoganu treba da plati iznos u evrima na ime materijalne štete koji je jednak iznosu odštete koju je isplatio troma sudijama, gđici F. K., g. Y. A. i g. B. M., kao i 7.500 evra na ime nematerijalne štete. Sud nije dosudio ništa g. Kopuzluu, kao ni izdavaču koji je podneo predstavku, jer nisu podneli zahteve za pravično zadovoljenje.

PRESUDA U PREDMETU
HARABIN PROTIV SLOVAČKE
20. novembar 2012.
(*predstavka br. 58688/11*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Štefan Harabin, državljanin Slovačke, bio je sudija Vrhovnog suda. Funkciju predsednika Vrhovnog suda vršio je od juna 2009. godine (nakon što je prethodno bio na istoj funkciji između 1998. i 2003. godine), a od jula 2006. do juna 2009. bio je ministar pravde Republike Slovačke.

G. Harabin je u julu i avgustu 2010. godine u svojstvu predsednika Vrhovnog suda sprečio grupu revizora koji su postupali po instrukcijama ministra finansija da u tom sudu izvrše reviziju čiji je cilj bio da se ispita korišćenje javnih sredstava, efikasnost finansijskog upravljanja, kao i otklanjanje nedostataka utvrđenih prilikom prethodne revizije. Podnosilac predstavke je tom prilikom obavestio ministra finansija da ministarstvo nema pravni osnov niti ovlašćenje da vrši reviziju, već da ta ovlašćenja ima Vrhovni revizorski ured s obzirom na načelo nezavisnosti sudstva.

U novembru 2010, nakon što je ministar finansija dostavio izveštaj, ministar pravde je pred Ustavnim sudom protiv g. Harabina pokrenuo disciplinski postupak zbog sprečavanja revizije. Ministar pravde je tokom postupka osporio nepristrasnost trojice sudija Ustavnog suda zato što su godinama lično poznavala g. Harabina i zato što ih je na funkcije imenovala ista politička stranka. G. Harabin je osporio nepristrasnost preostale četvorice sudija Ustavnog suda, tvrdivši da su dvojica u dve prilike negativno govorila o njemu u medijima, da je treći sudija član istog veća kao i prva dvojica, a da je četvrti ranije osuđen zbog poreskog prekršaja i da je kritikovan zato što nije odreagovao na poziv Ustavnog suda da razmisli o svojoj sudskoj poziciji. Sve sudije su na ove prigovore odgovorile da se ne smatraju pristrasnima, tako da je Ustavni sud u maju 2011. godine odlučio da nijednog od sedam sudija ne isključi iz rada na ovom predmetu. Ustavni sud je istakao da utvrđivanje disciplinskog prekršaja koji je navodno počinio g. Harabin spada u isključivu nadležnost plenarnog saziva, te je smatrao da postoji opasnost da preteran formalizam postupak učini nedelotvornim.

G. Harabin je 29. juna 2011. godine proglašen krivim i izrečena mu je disciplinska kazna umanjenja godišnjeg iznosa plate za 70%.

2. Odluka Suda

Predstavka je Evropskom sudu za ljudska prava podnesena 20. septembra 2011. godine.

Oslanjajući se na član 6 (pravo na pravično suđenje), g. Harabin se žalio na to da je postupak pred Ustavnim sudom bio nepravičan i tvrdio je da je nekoliko sudija koje su odlučivale u njegovom predmetu bilo pristrasno. Izneo je još nekoliko pritužbi, između ostalog da je Ustavni sud pogrešno protumačio relevantne odredbe o tome koji elementi čine težak disciplinski prekršaj. Osim toga, žalio se i da je sankcionisan zbog svojih pravnih mišljenja, da mu je ugroženo pravo na neometano uživanje imovine, da je u uživanju prava prema prethodnim članovima bio predmet diskriminacije, kao i da na raspolaganju nije imao delotvorne pravne lekove za osporavanje odluke Ustavnog suda, što predstavlja kršenje člana 10 (sloboda izražavanja), člana 1 Protokola br. 1 (zaštita imovine), člana 13 (pravo na delotvorni pravni lek) i člana 14 (zabrana diskriminacije) Konvencije.

Član 6

Sud je najpre podvukao da je njegov zadatak u konkretnom predmetu isključivo da utvrdi jesu li prava koja podnosilac predstavke ima prema Konvenciji ispoštovana u postupku pred Ustavnim sudom u kojem je sankcionisan zbog disciplinskog prekršaja, a zatim je razmotrio pritužbu o navodnoj pristrasnosti sudija Ustavnog suda.

Sud je naglasio da je bilo naročito relevantno da garancije prava na pravično suđenje iz člana 6 budu ispoštovane u postupku koji je Vlada pokrenula protiv jednog od sudija u njegovom svojstvu predsednika Vrhovnog suda, budući da je u pitanju bilo poverenje javnosti u funkcionisanje sudstva na najvišem nivou u zemlji. Prema slovačkom zakonu o disciplinskom postupku, protiv predsednika Vrhovnog suda moglo se odlučivati samo većinom glasova na plenarnoj sednici Ustavnog suda. Ustavni sud je, u situaciji u kojoj su stranke u postupku osporile sedam od njegovih trinaest sudija zbog pristrasnosti, morao odvagati između potrebe da reaguje na zaheve da se te sudije isključe i potrebe da održi kapacitet potreban za odlučivanje u predmetu. Sud je smatrao da Ustavni sud na taj način nije zauzeo odgovarajući stav sa stanovišta garancija iz člana 6. Prvo, dvojica od sudija koje je osporio g. Harabin i dvojica od sudija koje je osporio ministar bili su isključeni u jednom ranijem postupku pred Ustavnim sudom u koji je bio uključen g. Harabin. S obzirom na to da je zbog toga bilo verovatno da će se javiti sumnje u smislu njihove nepristrasnosti, bilo je potrebno da Ustavni sud jasno pruži uverljive argumente zašto njihovo osporavanje nije moglo biti prihvaćeno u disciplinskom postupku. Drugo, Ustavni sud nije zauzeo stav o tome da li bi ijedan od preostalih razloga na koje su se stranke pozivale opravdao isključivanje određenih sudija.

Tek nakon odgovaranja na argumente stranaka i utvrđivanja opravdanosti osporavanja sudija moglo se postaviti pitanje postojanja eventualne potrebe i opravdanja za neisključivanje bilo kojeg od sudija. Razlozi na koje se pozvao Ustavni

sud, to jest potreba da se održi kapacitet suda za odlučivanje u predmetu, stoga nisu mogli opravdati učešće sudija u vezi s čijim navodnim nedostatkom nepristrasnosti Ustavni sud nije na uverljiv način otklonio sumnje. Pravo g. Harabina na postupak pred nepristrasnim sudom je na taj način prekršeno.

S obzirom na ovaj zaključak, i imajući u vidu da je imao samo ograničena ovlašćenja u pogledu bavljenja činjeničnim greškama i greškama u primeni prava koje su navodno počinili domaći sudovi, Sud nije smatrao neophodnim da odvojeno razmotri ostale pritužbe g. Harabina u vezi s navodnom nepravičnošću disciplinskog postupka protiv njega.

Sud je, dalje, ostale pritužbe g. Harabina proglasio neprihvatljivim zato što se ili radilo o očigledno neosnovanim optužbama ili podnosilac predstavke nije iscrpao domaće pravne lekove u tom pogledu.

Član 10

G. Harabin je sankcionisan po nalogu ministra pravde i nakon što je Ustavni sud zaključio da nije ispunio svoje obaveze vezane za upravljanje sudom onako kako je to predviđeno relevantnim domaćim zakonodavstvom. Upravo je profesionalno ponašanje podnosioca predstavke u kontekstu sprovođenja pravde i u pogledu jednog drugog državnog organa predstavljalo suštinski aspekt predmeta i odredilo izricanje sporne sankcije. Stoga ovo nije predstavljalo ometanje podnosioca predstavke u uživanju prava na slobodu izražavanja, zagarantovanu članom 10.

Član 1 Protokola br. 1

Prema rečima g. Harabina, izrečena sankcija u vidu umanjenja godišnjeg iznosa plate za 70% neproporcionalna je i u suprotnosti je s pravom na neometano uživanje imovine. Iako konkretna sankcija predstavlja ometanje ostvarivanja gore pomenutog prava, ovo ometanje predviđeno je zakonom (tj. Ustavom i Zakonom o sudijama i porotnicima iz 2000. godine) i njime se nastojao ostvariti legitiman cilj u javnom interesu (tj. osigurati praćenje odgovarajućeg korišćenja javnih sredstava i poštovanje zakonskih obaveza koje je podnosilac predstavke imao kao predsednik Vrhovnog suda). Sud je stoga zaključio da sankcija nije bila u suprotnosti sa zahtevom iz člana 1 Protokola br. 1, te je ovaj deo predstavke odbacio kao očigledno neosnovan.

Član 14

Razmatrajući navodno kršenje prava podnosioca predstavke na nediskriminaciju u uživanju pravâ zagarantovanih Konvencijom i njenim protokolima (u

konkretnom slučaju, prava na pravično suđenje, slobodu izražavanja i zaštitu imovine), Sud je ustanovio da se prema podnosiocu predstavke nije postupalo drugačije nego prema drugim pojedincima u istoj situaciji. Iz ovoga je proizašla odluka Suda da ovaj deo predstavke odbaci.

Član 13

Sud je ponovio da je u delu u kojem podnosilac predstavke tvrdi da je najviši pravosudni autoritet u domaćem pravnom sistemu prekršio pravo predviđeno Konvencijom primena člana 13 implicitno ograničena. Stoga je Sud odbacio ovu pritužbu podnosioca predstavke.

Član 41

Sud je smatrao da Slovačka mora gospodinu Harabinu da isplati 3.000 evra na ime nematerijalne štete i 500 evra na ime troškova predmeta.

PRESUDA U PREDMETU
HRICO PROTIV SLOVAČKE
20. jul 2004.
(*predstavka br. 49418/99*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo Andrej Hrico, slovački državljanin rođen 1949. godine koji je živeo u slovačkom gradu Košice. Bio je izdavač i glavni i odgovorni urednik nedeljnika *Domino efekt*.

Ovaj nedeljnik je 1994. i 1995. objavio tri članka o postupku po kleveti koji je pred slovačkim sudovima pokrenuo g. Dušan Slobodnik (*Slobodník*), ministar koji je kasnije postao narodni poslanik, protiv g. Ljubomira Feldeka, pisca koji je objavio izjavu u kojoj je, između ostalog, tvrdio da g. Slobodnik ima nacističku prošlost.

Jedan članak, naslovljen „U Slovačkoj vlada apsolutni pravni haos", sadržao je intervju sa bivšim predsednikom Ustavnog suda, koji je zastupao g. Feldeka u postupku po kleveti. On je izrazio stav da je sudija Š., koji je predsedavao većem Vrhovnog suda koje je odlučivalo o žalbi g. Slobodnika, svoju odluku u tom predmetu doneo mnogo pre nego što je izrečena presuda. U drugom članku je kritikovana presuda „koju je sročio sudija Š.", a koja je opisana kao „pravna farsa", nakon čega su razmotrene šanse uspeha žalbe Evropskom sudu za ljudska prava.

Sudija Š. je septembra 1995. tužio podnosioca predstavke, tvrdeći da je člancima povređen njegov ugled u običnom i profesionalnom životu i podriven njegov autoritet sudije Vrhovnog suda.

Regionalni sud u Košicama je 11. marta 1999. zaključio da izrazi koji su korišćeni jasno ukazuju na to da je cilj izjava bio da uvredi, ponizi i diskrediruje osobu koja je kritikovana i da zato sudija Š. ima pravo na naknadu štete koju je pretrpeo. Naložio je podnosiocu predstavke da sudiji isplati 50.000 slovačkih kruna (oko 1.125 evra) na ime nematerijalne štete.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da novčana kazna koja mu je izrečena predstavlja povredu njegovog prava na slobodu izražavanja, zaštićenog članom 10 Konvencije.

Član 10

Sud je ponovio da je osnovno načelo da svako mešanje u slobodu izražavanja neke

osobe mora biti „propisano zakonom", mora težiti ostvarenju legitimnog cilja iz člana 10 stav 2 Konvencije i mora biti „neophodno u demokratskom društvu". Sud je ponovo potvrdio da države ugovornice imaju polje slobodne procene prilikom ocenjivanja da li je mešanje bilo „neophodno", ali je naveo da je njegova uloga da utvrdi da li je mešanje o kojem je reč bilo srazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo i da li su razlozi koje su nacionalni organi naveli kako bi opravdali to mešanje bili „relevantni i dovoljni".

Sud je prilikom primene ovih načela utvrdio da nije sporno da je mešanje u obliku novčane kazne bilo „propisano zakonom" jer je predviđeno u članu 11 Građanskog zakonika, kao i da nije sporno da je mešanje težilo ostvarenju legitimnog cilja očuvanja autoriteta pravosuđa i zaštite ugleda i prava sudije o kom je reč. Postavljalo se, međutim, pitanje da li je to mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu".

Sud je primetio da se u osnovi, kako intervjua tako i spornog članka, nalazila nesporna činjenica da je sudija Š. bio kandidat na izborima na listi Hrišćansko-socijalne unije, stranke koja je imala jasan i opštepoznat stav o poziciji koju su slovačke vlasti zauzimale u periodu od 1939. do 1945. godine.

I u intervjuu i u članku eksplicitno je ili implicitno bio izražen stav da je ovaj sudija, koji je obznanio svoju nameru da se angažuje u politici i da podržava stranku o kojoj je reč, trebalo da se povuče iz postupka po kleveti koji se neposredno ticao navodnog delovanja i fašističke prošlosti tužioca, bivšeg ministra, tokom Drugog svetskog rata. Sud je takođe prihvatio da je jezik koji je korišćen u spornom članku, naročito opis presude kao „pravne farse", bio oštar. U članku je zatim sugerisano da je sudija Š. bio odgovoran za presudu iako ju je usvojilo tročlano sudsko veće.

Bez obzira na navedeno, Sud je ponovo potvrdio značaj štampe u demokratskom društvu i njenu dužnost da saopštava informacije i ideje. Po njegovim rečima, novinarske slobode obuhvataju mogućnost pribegavanja određenom stepenu preterivanja, pa čak i provokacije. Pored toga, Sud je podsetio da je obim prihvatljive kritike širi kada je reč o sudiji koji se uključuje u politički život nego kada je reč o običnom građaninu. Teme od javnog značaja, uključujući i pitanja vezana za funkcionisanje pravosuđa, od naročitog su interesovanja za širu javnost, koja sama ima pravo da prima ove informacije. Međutim, kako je Sud ponovio, to ne znači da sudove ne treba štititi od neosnovanih napada.

Sud je zaključio da se ne može reći da je cilj izjava o kojima je reč bio da uvrede, ponize i diskredituju osobu koja je kritikovana. Sudski postupak u kojem je kritikovani sudija učestvovao i koji je komentarisan u spornim člancima odnosio se

na pitanje od opšteg značaja o kojem se već vodila politička rasprava. Stoga je Sud zaključio da se razlozi koje su javni organi naveli kako bi opravdali mešanje ne mogu smatrati „dovoljnim".

Shodno tome, prekršen je član 10 Konvencije.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.250 evra na ime materijalne štete i 1.000 evra na ime nematerijalne štete, kao i 780 evra na ime troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU
BARFOD PROTIV DANSKE
22. februar 1989.
(*predstavka br. 11508/85*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo Bjern Barfod (*Bjørn Barfod*), danski državljanin rođen 1919. godine. Po zanimanju je bio juvelir i živeo je u mestu Narsak (*Narssaq*), na Grenlandu.

Veći broj lica pogođenih odlukom grenlandskih lokalnih vlasti iz 1979. da oporezuju danske državljane koji rade u američkim bazama na Grenlandu osporio je ovu odluku pred Visokim sudom Grenlanda. Tvrdili su da je odluka nezakonita jer nemaju pravo glasa na lokalnim izborima na Grenlandu i ne dobijaju nikakve olakšice od grenlandskih vlasti. O ovom je predmetu u Visokom sudu odlučivalo veće koje je činio jedan profesionalni sudija i dvoje sudija porotnika; potonji su bili zaposleni kod lokalnih vlasti. Visoki sud je u presudi izrečenoj 28. januara 1981. jednoglasno odlučio u korist lokalnih vlasti, a tu je presudu kasnije, 8. septembra 1983. godine, potvrdio Visoki sud Istočne Danske.

Nakon što je čuo za presudu, podnosilac predstavke je napisao članak koji je objavljen avgusta 1982. godine u časopisu *Grenland Dansk* (*Grønland Dansk*). On je u tom članku izrazio mišljenje da dvoje sudija porotnika nije imalo pravo da odlučuje po osnovu člana 62 danskog Ustava, shodno kojem je sprovođenje pravde odvojeno od izvršne vlasti, a pravila u tom pogledu propisuju se zakonom.

Takođe je doveo u pitanje njihovu sposobnost i moć da nepristrasno odlučuju o predmetu pokrenutom protiv njihovog poslodavca. Profesionalni sudija Visokog suda je smatrao da ove opaske o dvoje sudija porotnika mogu naneti štetu njihovom ugledu u očima javnosti, te da, opšte uzev, podrivaju poverenje u pravni sistem. Stoga se u svojstvu najvišeg nosioca sudske vlasti na Grenlandu obratio šefu policije Grenlanda sa zahtevom da pokrene krivičnu istragu.

Podnosilac predstavke je potom optužen za klevetu i izrečena mu je novčana kazna u iznosu od 2.000 danskih kruna (269 evra).

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da njegova osuda za klevetu predstavlja povredu njegovog prava na slobodu izražavanja, zaštićenog članom 10 Konvencije.

Sud je prilikom razmatranja pritužbe podnosioca predstavke konstatovao da nema spora da osuda podnosioca predstavke za klevetu i novčana kazna koja mu je izrečena predstavljaju mešanje javnih vlasti u njegovo pravo na slobodu izražavanja. Takođe je prihvatio da je to mešanje bilo propisano zakonom i da je težilo ostvarenju legitimnog cilja navedenog u članu 10 stav 2 Konvencije, da zaštiti ugled drugih, i – posredno – da očuva autoritet pravosuđa. Stoga je preostalo samo da utvrdi da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu" radi ostvarenja pomenutih ciljeva i da li je bilo srazmerno cilju čijem se ostvarenju težilo.

Sud je napomenuo da ocena srazmernosti u ovom predmetu iziskuje odmeravanje nastojanja da se ostvari cilj zaštite drugih i očuvanja autoriteta pravosuđa, s jedne strane, i vrednosti otvorene rasprave o pitanjima od javnog značaja, s druge strane. Kako je Sud konstatovao, od imperativnog je značaja da se pri tome javnost ne obeshrabri da iznosi svoja mišljenja o pitanjima od javnog značaja iz straha od krivičnih i drugih sankcija.

Kada je reč o spornom članku, Sud je primetio da on sadrži dva elementa: prvo, kritiku sastava veća Visokog suda u predmetu o porezu iz 1981. godine i, drugo, izjavu da je dvoje sudija porotnika „izvršilo svoju dužnost", odnosno izjavu kojom su njihova nezavisnost i nepristrasnost dovedene u pitanje. Sud je konstatovao da je dovođenje u pitanje nezavisnosti i nepristrasnosti dvoje sudija porotnika dovelo do osude za klevetu. Visoki sud Grenlanda je svoju presudu zasnovao na svom zaključku da „reči u članku da je … dvoje sudija porotnika izvršilo svoju dužnost – odnosno dužnost da kao zaposleni lokalnih vlasti presude u njihovu korist – predstavljaju tešku optužbu koja će verovatno umanjiti njihov javni ugled".

Imajući ovo u vidu, kao i činjenicu da podnosilac predstavke nije izneo nijedan dokaz kojim bi potkrepio svoju tvrdnju, Sud je konstatovao da ovo mešanje u njegovu slobodu izražavanja nije imalo za cilj da ograniči njegovo pravo iz Konvencije da javno kritikuje sastav veća Visokog suda u predmetu o porezu iz 1981. godine. Naprotiv, njegovo pravo da izrazi svoje mišljenje o ovom pitanju Visoki sud je izričito priznao u svojoj presudi od 3. jula 1984, a – kako je Sud konstatovao – ne može se smatrati da je to njegovo pravo bilo ograničeno osuđujućom presudom. Sud je takođe primetio da je bilo moguće dovesti u pitanje sastav veća Visokog suda i bez ličnog napada na dvoje sudija porotnika. Zaključak Visokog suda da ne postoje dokazi za optužbe protiv sudija porotnika i dalje nije osporen, te je Sud zaključio da se shodno tome mora smatrati da je podnosilac predstavke svoje optužbe zasnovao na pukoj činjenici da su sudije porotnici bili zaposleni kod lokalnih vlasti koje su bile tužene u predmetu o porezu iz 1981. godine. Sud je priznao

da, premda ova činjenica može izazvati različita mišljenja o propisnom sastavu veća suda, ona u svakom slučaju ne predstavlja dokaz stvarne pristrasnosti.

Stoga legitimni interes države da zaštiti ugled dvoje sudija porotnika nije bio u suprotnosti sa interesom podnosioca predstavke da ima mogućnost da učestvuje u slobodnoj javnoj raspravi o pitanju strukturne nepristrasnosti Visokog suda. Sporna izjava nije predstavljala kritiku obrazloženja presude od 28. januara 1981, već klevetničku optužbu na račun sudija porotnika lično, koja je mogla da umanji njihov ugled u javnosti, a izneta je bez ikakvih dokaza koji bi je potkrepili. Sud je izjavio da se ovim isključuje značaj političkog konteksta u kojem se odvijao postupak o porezu prilikom ocene srazmernosti.

Sud je stoga zaključio da nije došlo do kršenja člana 10 Konvencije.

PRESUDA U PREDMETU
PRAGER I OBERŠLIK PROTIV AUSTRIJE
26. april 1995.
(*predstavka br. 15974/90*)

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli novinari g. Prager i Oberšlik (*Oberschlick*), koji su živeli u Beču u Austriji. G. Oberšlik je bio izdavač časopisa *Forum*.

U *Forumu* je 15. marta 1997. objavljen članak g. Pragera pod nazivom „Opasnost! Surove sudije!", u kojem je kritikovao sudije austrijskih krivičnih sudova. Kao svoje izvore je, pored sopstvenog iskustva stečenog tokom praćenja brojnih suđenja, naveo i izjave advokata i izveštača o pravnim pitanjima, kao i istraživanja koja su sproveli univerzitetski istraživači. U svom članku je podrobno opisao ponašanje devet članova Regionalnog krivičnog suda u Beču, uključujući i ponašanje sudije J.

G. Prager je u ovom članku naveo da bečke sudije „od samog početka postupaju prema svakom optuženom kao da je već osuđen" i da su neke sudije „spremne na sve". Takođe je ponašanje sudije J. tokom vršenja sudijske funkcije opisao kao „arogantno" i „šikaniranje". Podnosilac predstavke je implicitno optužio lica o kojima je reč da su u svojstvu sudija prekršila zakon ili da su u najmanju ruku povredila svoje profesionalne obaveze.

Sudija J. je 23. aprila 1987. podneo tužbu za klevetu protiv g. Pragera i tražio obeštećenje od izdavača, kao i od suda da potonjem izrekne novčanu kaznu pojedinačno i solidarno sa autorom članka i da im naloži da plate troškove sudskog postupka. Regionalni sud je g. Prageru 11. oktobra 1988. izrekao novčanu kaznu u iznosu od 120 dnevnica po 30 šilinga (u daljem tekstu: ATS, 2,20 evra) po danu, odnosno šezdeset dana zatvora ako tu kaznu ne plati. Sud je g. Oberšliku naložio da sudiji J. isplati obeštećenje u iznosu od 30.000 ATS (2.180 evra) i proglasio ga pojedinačno i solidarno odgovornim sa prvim podnosiocem predstavke za plaćanje novčane kazne i troškova sudskog postupka. Sud je takođe naložio zaplenu preostalih primeraka izdanja Foruma u kojem je članak objavljen, kao i objavljivanje izvoda iz svoje presude. Apelacioni sud u Beču je 26. juna 1989. potvrdio ovu presudu, ali je iznos obeštećenja smanjio na 20.000 ATS (1.453 evra).

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da osuđujuća presuda i izrečene mere predstavljaju povredu njihovog prava na slobodu izražavanja zajamčenog članom 10 Konvencije.

Sud je konstatovao da nije sporno da osuđujuća presuda protiv g. Pragera zbog klevete i ostale mere na koje se podnosioci predstavke žale predstavljaju „mešanje" u njihovo ostvarivanje slobode izražavanja. Ovo „mešanje", međutim, mora biti „propisano zakonom" i mora da teži ostvarenju legitimnog cilja navedenog u stavu 2 člana 10 Konvencije, kao i da bude „nužno u demokratskom društvu".

Sud je prihvatio da je zadiranje propisano zakonom (članom 111 Krivičnog zakona i članom 29 Zakona o medijima), kao i da teži ostvarenju legitimnih ciljeva zaštite ugleda drugih (u ovom slučaju sudije J.) i očuvanja autoriteta sudstva, a oba ova cilja su legitimna u smislu člana 10 stav 2 Konvencije.

Kada je reč o tome da li je zadiranje bilo „nužno u demokratskom društvu", Sud je ponovio da štampa igra suštinsku ulogu u državi u kojoj postoji vladavina prava. Njena je dužnost da objavljuje informacije i ideje o političkim pitanjima i drugim stvarima od javnog značaja. Sud je napomenuo da to obuhvata i pitanja koja se odnose na funkcionisanje pravosudnog sistema, institucije koja je od ključnog značaja za demokratsko društvo. Sud je, međutim, ponovio da je potrebno imati u vidu posebnu ulogu sudstva u društva. Kao garant pravde, ono mora da uživa poverenje javnosti kako bi uspešno vršilo svoje dužnosti. Stoga se može pojaviti potreba zaštite tog poverenja od destruktivnih napada koji su u suštini neutemeljeni.

Sud je zauzeo stav da su optužbe u spornom članku bile toliko ozbiljne da su povredile ugled bečkih sudija, uključujući i ugled sudije J., ali i da su podrile poverenje javnosti u integritet pravosuđa u celini. Sud je takođe konstatovao da odluke domaćih organa protiv podnosilaca predstavke nisu bile usmerene protiv samog ostvarivanja slobode izražavanja podnosilaca predstavke u vezi sa sistemom sudstva, pa čak ni činjenice da je kritikovao određene sudije čija je imena naveo, već protiv preterane širine optužbi koje su delovale bespotrebno štetne u odsustvu dovoljnog činjeničnog osnova. Štaviše, Sud je izjavio da g. Prager ne može da se pozove na svoju dobru veru ili poštovanje novinarske etike jer istraživanje koje je bio sproveo nije bilo adekvatno da potkrepi njegove navode.

Sud je zaključio da, uprkos činjenici da se član 10 odnosi na „informacije" i „ideje" koje šokiraju ili uznemiruju i da novinarske slobode obuhvataju i pribegavanje određenom stepenu preterivanja, sporno zadiranje nije bilo nesrazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo. Sud je stoga zaključio da bi se moglo reći da je mera bila „nužna u demokratskom društvu", te da stoga nije došlo do povrede člana 10.

PRESUDA U PREDMETU
DE HAES I GIJSELS PROTIV BELGIJE
24. februar 1997.
(*predstavka br. 19983/92*)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, g. Leo De Haes i g. Hugo Gijsels, živeli su u belgijskom gradu Antverpenu i radili kao urednik, odnosno novinar nedeljnog lista *Humo*.

Podnosioci predstavke su 26. juna, 17. jula, 18. septembra i 6. i 7. novembra 1986. godine objavili pet članaka u kojima su široko i oštro kritikovali sudije Apelacionog suda u Antverpenu, jer su u brakorazvodnoj parnici starateljstvo nad decom dodelili njihovom ocu, g. X, belgijskom javnom beležniku, uprkos činjenici da su njegova supruga i njeni roditelji 1984. godine podneli krivičnu prijavu protiv njega u kojoj su ga optužili za incest i zlostavljanje dece.

Na dan 17. februara 1987, troje sudija i javni pravobranilac Apelacionog suda u Antverpenu, gđa YA, g. YB, g. YC i g. YD, pokrenuli su postupak protiv g. De Haesa i g. Gijselsa, kao i protiv urednika, izdavača, zakonskog predstavnika, štampara i distributera časopisa *Humo*, pred Prvostepenim sudom u Briselu. Zahtevali su naknadu štete koju su pretrpeli zbog izjava u člancima, za koje su tvrdili da su izuzetno klevetnički.

Prvostepeni sud je 29. septembra 1988. izrekao presudu g. De Haesu i g. Gijselsu u kojoj je naložio da svakom tužiocu plate po jedan franak na ime nominalne nematerijalne štete i da objave celu presudu u časopisu *Humo*. Takođe je tužiocima dozvolio da o trošku podnosilaca predstavke objave presudu u šest dnevnih listova. Konačno, proglasio je tužbu nedopuštenom u pogledu ostalih tuženih. Ovu je odluku 5. februara 1990. potvrdio Apelacioni sud u Briselu, a Kasacioni sud je 13. septembra 1991. odbacio žalbu podnosilaca predstavke.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da je presuda Prvostepenog i Apelacionog suda u Briselu na njihovu štetu dovela do povrede njihovog prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije.

Član 10

Sud je primetio da nije sporno da presuda na štetu podnosilaca predstavke predstavlja „mešanje" u njihovo ostvarivanje slobode izražavanja. Takođe je prihvatio

da je to mešanje „propisano zakonom" i da je nastojalo da ostvari bar jedan legitimni cilj naveden u članu 10 stav 2 Konvencije, odnosno da zaštiti ugled ili prava drugih. Međutim, da bi to mešanje bilo opravdano u smislu Konvencije, ono mora biti „neophodno u demokratskom društvu" radi ostvarenja tog cilja.

Sud je u tom kontekstu ponovio da štampa igra presudnu ulogu u svakom demokratskom društvu. Premda ne sme da prekorači određene granice, naročito u pogledu poštovanja ugleda i prava drugih, ona je ipak dužna da saopštava – na način koji je u skladu sa njenim obavezama i odgovornostima – informacije i ideje o svim stvarima od javnog značaja, uključujući i o onima vezanim za funkcionisanje pravosuđa. S druge strane, sudovi, kao garanti prava koji igraju fundamentalnu ulogu u državi zasnovanoj na vladavini prava, moraju da uživaju poverenje javnosti. Shodno tome, moraju biti zaštićeni od neosnovanih destruktivnih napada.

Sud je zatim konstatovao da su u člancima objavljene brojne podrobne informacije o okolnostima u kojima su odluke o dodeli starateljstva gospodinu X donete. Te su informacije bile zasnovane na podrobnom istraživanju navoda protiv g. X i na mišljenjima nekoliko stručnjaka, za koje su podnosioci predstavke rekli da su ih savetovali da ih obelodane u interesu dece. Stoga je Sud naveo da podnosioci predstavke ne mogu biti optuženi da nisu izvršili svoju profesionalnu obavezu.

Sud je ponovio da štampa mora da saopštava informacije i ideje od javnog značaja. Ne samo da je štampa dužna da takve „informacije" i „ideje" saopštava već i javnost ima pravo da ih primi. Sud je naveo da su u ovom predmetu članci bili naročito važni s obzirom na to da su se tvrdnje ticale kako sudbine male dece, tako i funkcionisanja sudskog sistema u Antverpenu.

Sud je takođe ponovio da je od imperativnog značaja da se povuče razlika između činjenica i vrednosnih sudova jer postojanje činjenica može da se dokaže, dok istinitost vrednosnih sudova ne podleže dokazivanju. Pored toga, sloboda izražavanja se odnosi i na „informacije" ili „ideje" koje šokiraju ili uznemiruju, a novinarske slobode podrazumevaju i mogućnost pribegavanja određenom stepenu preterivanja, pa čak i provokacije.

Sud je rezimirao da optužbe o kojima je reč predstavljaju mišljenje čija istinitost po definiciji ne podleže dokazivanju. Takvo mišljenje, međutim, može biti preterano, naročito u odsustvu svakog činjeničnog osnova, što u ovom predmetu nije slučaj. Sud je zatim povukao razliku između ovog predmeta i predmeta *Prager i Oberšlik protiv Austrije*.[134] Sud je naveo da su komentari, premda izrazito kritični,

134 *Prager and Oberschlick v. Austria*, predstavka br. 15974/90, presuda od 26. aprila 1995.

bili srazmerni ozbiljnosti sadržaja o kojem je bilo reči u člancima. Štaviše, Sud je izjavio da je članom 10 zaštićen kako sadržaj ideja i informacija, tako i oblik u kojem se prenose.

Stoga, imajući u vidu ozbiljnost okolnosti predmeta i pitanja o kojima je reč, Sud je konstatovao da neophodnost mešanja u slobodu izražavanja podnosilaca predstavke nije dokazana, s izuzetkom aluzije na raniju istoriju oca jednog od sudija o kojima je reč. Sud je konstatovao da se kazna može opravdati kada je reč o toj aluziji, jer je neprihvatljivo da neko bude izložen kritici zbog stvari koje se odnose na njegovog člana porodice. To, međutim, nije dovoljno da promeni ishod predmeta. Stoga je Sud zaključio da je prekršen član 10 Konvencije.

Član 6

Podnosioci predstavke su se takođe žalili na povredu člana 6. Tvrdili su da su domaći sudovi odbili da prihvate kao dokaze dokumente koji su pominjani u spornim člancima i da saslušaju njihove svedoke, usled čega je bila narušena jednakost oružja podnosilaca predstavke, s jedne, i sudija i pravobranioca, s druge strane. Pored toga, u argumentima protiv g. De Haesa i g. Gijselsa, a na osnovu njihovog članka od 14. oktobra 1988, Apelacioni sud u Briselu je odlučivao o stvarima o kojima nije bilo reči u postupku pred tim sudom, jer sudije kritikovane u tom članku nisu bile strane u postupku pred Apelacionim sudom. Takođe su tvrdili da pogrdni rečnik koji je Apelacioni sud u Briselu koristio u svojoj presudi ukazuje na odsustvo subjektivne nepristrasnosti.

Sud je zaključio da su Prvostepeni i Apelacioni sud u Briselu svojim izravnim odbijanjem zahteva podnosilaca predstavke da razmotre mišljenje tri profesora čija su ispitivanja podstakla podnosioce predstavke da napišu svoje članke dovela novinare u značajno nepovoljniji položaj u odnosu na tužioce. Stoga je prekršeno načelo jednakosti oružja.

Sud je stoga zaključio da ovaj nalaz sam po sebi predstavlja povredu člana 6 i da nije nužno da razmatra ostale pritužbe podnosilaca predstavke o kršenju te odredbe.

Član 41

Sud je podnosiocima predstavke dosudio 113.101 belgijski franak (2.804 evra) na ime materijalne štete i 851.697 belgijskih franaka (21.113 evra) na ime troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU
PERUZZI PROTIV ITALIJE
30. jun 2015.
(*predstavka br. 39294/09*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Pjero Antonio Peruci (*Piero Antonio Peruzzi*), rođen je 1946. u mestu Sant Anđelo in Kampo (*Sant'Angelo in Campo*) u Italiji. Bio je advokat u vreme događaja.

G. Peruci je septembra 2001. poslao dopis Vrhovnom savetu sudstva u kojem se požalio na ponašanje sudije X iz Okružnog suda u Luki. Kasnije je poslao „cirkularni dopis" nekolicini sudija tog suda u kojem je ponovo izneo sadržaj prvog dopisa, pri čemu sudiju X nije pominjao po imenu. U prvom delu cirkularnog dopisa detaljno je pisao o odlukama koje je sudija o kome je reč doneo u kontekstu niza ostavinskih postupaka, a u drugom delu o onome što je smatrao neprihvatljivim ponašanjem sudija, uključujući „namerno činjenje grešaka usled zlonamernosti, teškog nehata ili odsustva posvećenosti".

Sudija X je podneo tužbu za klevetu protiv g. Perucija. Pored toga ga je optužio za uvredu jer je i on dobio primerak cirkularnog dopisa. Okružni sud u Đenovi je g. Peruciju 3. februara 2005. izrekao kaznu zatvora od četiri meseca zbog klevete i uvrede. Smatrao je da je g. Peruci prešao granice prava da kritikuje, jer je tvrdio da je sudija X „namerno" činio greške, čime je teško povredio čast sudije o kome je reč.

G. Peruci je izjavio žalbu, a Apelacioni sud u Đenovi je u presudi izrečenoj 12. marta 2007. naveo da gonjenje zbog dela uvrede ne može da se pokrene u odsustvu prijave. Kaznu zatvora koju je prvostepeni sud izrekao podnosiocu predstavke zamenio je novčanom kaznom u iznosu od 400 evra. Podnosiocu predstavke je naloženo da sudiji X plati 15.000 evra na ime nematerijalne štete. Kasacioni sud je novembra 2008. odbacio zahtev za reviziju koji je podneo g. Peruci.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se pozvao na član 10 i žalio da je osudom za klevetu povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

<u>Član 10</u>

Strane u postupku nisu sporile postojanje mešanja u pravo podnosioca predstavke zaštićeno članom 10. Međutim, da bi neko mešanje bilo u skladu sa Konvencijom,

ono mora da bude „propisano zakonom", da teži ostvarenju legitimnog cilja i mora biti „neophodno u demokratskom društvu". Sud je konstatovao da takođe nema spora da je mešanje bilo propisano zakonom. Pored toga je prihvatio da je imalo za cilj „zaštitu ugleda i prava drugih" i očuvanje „autoriteta i nepristrasnosti sudstva".

Sud je prilikom utvrđivanja da li se moglo smatrati da je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu" konstatovao da ne može prihvatiti argument podnosioca predstavke da kritike koje je izneo u cirkularnom dopisu nisu bile usmerene protiv sudije X, već protiv italijanskog sudskog sistema uopšte. Sud je stoga izjavio da mora utvrditi da li su pritužbe na račun sudije X bile u granicama prihvatljive kritike u demokratskom društvu. Sud je takođe naveo da mora da ispita da li su razlozi za mešanje koji su predočeni „relevantni i dovoljni" i da li je sporna osuda bila „srazmerna" cilju čijem se ostvarenju težilo.

Po mišljenju Suda, prva kritika sudije koju je izneo g. Peruci – da je donosio nepravične i proizvoljne odluke – nije predstavljala preteranu kritiku jer su opaske predstavljale vrednosne sudove, čija istinitost, shodno praksi Suda, ne podleže dokazivanju, a koji su bili donekle zasnovani na činjenicama s obzirom na to da je podnosilac predstavke zastupao jednu od strana u ostavinskim postupcima o kojima je reč.

Sud je, međutim, konstatovao da je podnosilac predstavke drugom kritikom, da je sudija „pristrasan" i da je „namerno" činio greške „usled zlonamernosti, teškog nehata ili odsustva posvećenosti", insinuirao da sudija X nije poštovao svoje etičke obaveze u svojstvu sudije, pa čak i da je izvršio krivično delo. G. Peruci nije predočio nikakve dokaze kojima bi dokazao element zlonamernosti u odlukama na koje se žalio. Pored toga, poslao je cirkularni dopis ne sačekavši ishod postupka koji je protiv sudije X pokrenuo pred Visokim savetom sudstva.

Sud je primio k znanju činjenicu da je podnosilac predstavke advokat i da se činjenice predmeta odnose na radnje koje je bio preduzeo u svojstvu advokata. Potvrdio je stav iz svoje ranije prakse da advokati imaju pravo da govore o funkcionisanju pravosuđa, ali da postoje granice šta mogu da kažu. Međutim, takođe je konstatovao da je sudija X aktivni sudija i da se može smatrati da su granice prihvatljive kritike sudije šire od onih kada su u pitanju obični građani. Sud je takođe primetio da g. Peruci svoje kritike nije izneo na ročištu ili tokom ostavinskih postupaka i da je dopis poslao sudiji X i brojnim sudijama Okružnog suda u Luki u kontekstu koji nije imao veze ni sa jednim korakom u postupku, što je moralo da podrije ugled i profesionalni imidž sudije X. Po toj se činjenici ovaj predmet

razlikovao od predmeta *Nikula protiv Finske*.[135] Sud je na kraju konstatovao da je kazna zatvora prvobitno izrečena g. Peruciju zamenjena malom novčanom kaznom od 400 evra. Slično tome, ni iznos naknade dosuđene sudiji X (15.000 evra) ne može se smatrati preteranim.

Sud je stoga zaključio da osuda g. Perucija za klevetničke izjave u njegovom cirkularnom dopisu i kazna koja mu je izrečena nisu bili nesrazmerni legitimnim ciljevima čijem se ostvarenju težilo i da su razlozi koje su italijanski sudovi predočili bili „relevantni i dovoljni" da opravdaju te mere. Mešanje u pravo g. Perucija na slobodu izražavanja razumno bi se moglo smatrati „neophodnim u demokratskom društvu" radi zaštite ugleda drugih i očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva u smislu člana 10 stav 2. Shodno tome, nije došlo do povrede te odredbe.

135 *Nikula v. Finland*, predstavka br. 31611/96, presuda od 21. marta 2002.

OSTALI PREDMETI KOJI SE ODNOSE NA ČLAN 10

PRESUDA U PREDMETU
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA PROTIV SRBIJE
25. jun 2013.
(*predstavka br. 48135/06*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je nevladina organizacija *Inicijativa mladih za ljudska prava*, osnovana 2003. godine sa sedištem u Beogradu. Ta organizacija prati primenu tranzicionih zakona radi obezbeđenja poštovanja ljudskih prava, demokratije i vladavine prava.

Podnosilac predstavke je 31. oktobra 2005. zatražio od Bezbednosno-informativne agencije Srbije da ga obavesti koliko je ljudi bilo predmet elektronskog nadzora te agencije u 2005. godini. Agencija je 4. novembra 2005. odbila zahtev, pozivajući se na član 9 stav 5 Zakona o slobodnom pristupu informacijama (od javnog značaja) iz 2004.

Podnosilac predstavke se 17. novembra 2005. žalio povereniku za informacije od javnog značaja, domaćem organu koji je osnovan saglasno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama (od javnog značaja) iz 2004. godine kako bi se obezbedilo poštovanje tog zakona.

Poverenik je 22. decembra 2005. ustanovio da je Bezbednosno-informativna agencija prekršila zakon i naložio je da se tražene informacije u roku od tri dana stave na raspolaganje podnosiocu predstavke. Agencija se žalila, ali je 19. aprila 2006. godine Vrhovni sud Srbije ustanovio da ona nema odgovarajuću pravnu legitimaciju i odbacio je njenu žalbu.

Bezbednosno-informativna agencija je 23. septembra 2008. obavestila podnosioca predstavke da ne poseduje tražene informacije.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio, saglasno članu 10 Konvencije, da mu je Bezbednosno-informativna agencija uskratila pristup izvesnim informacijama u vezi sa elektronskim nadzorom uprkos konačnoj, obavezujućoj i izvršnoj odluci koju je poverenik za informacije doneo u njegovu korist.

Član 10

Sud je primetio da je odbijanje Bezbednosno-informativne agencije da tražene informacije dostavi podnosiocu predstavke, koji je očigledno bio angažovan na zakonitom prikupljanju informacija od javnog interesa u nameri da te informacije saopšti javnosti i time doprinese javnoj debati, predstavljalo mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Iako ostvarivanje slobode izražavanja može podlegati ograničenjima, ta ograničenja moraju biti u skladu sa zakonom. Evropski sud je, međutim, utvrdio da ograničenja koja je Bezbednosno-informativna agencija u tom slučaju odredila ne ispunjavaju taj kriterijum.

Domaći organ koji je osnovan upravo radi nadzora nad poštovanjem Zakona o slobodnom pristupu informacijama (od javnog značaja) iz 2004. godine razmatrao je slučaj i odlučio da podnosiocu predstavke moraju biti predočene tražene informacije. Tačno je da je Bezbednosno-informativna agencija na kraju odgovorila da ona te informacije ne poseduje, ali taj odgovor nije bio uverljiv s obzirom na prirodu tih informacija (broj ljudi podvrgnutih elektronskom nadzoru date agencije tokom 2005) i s obzirom na njen prvobitni odgovor.

Evropski sud je zaključio da je upornim oklevanjem Bezbednosno-informativne agencije Srbije da ispuni nalog poverenika za informacije bilo prekršeno unutrašnje pravo i da je to predstavljalo proizvoljnost.

Član 6

Imajući na umu gore navedene zaključke, Evropski sud je zaključio da nije neophodno da istu predstavku razmatra i sa stanovišta člana 6.

Član 46

U načelu, nije Evropski sud taj koji treba da odredi koje bi mere obeštećenja bile primerene po donošenju presude. Međutim, sama povreda koja je u tom slučaju utvrđena već po svojoj prirodi ne ostavlja neki stvarni izbor kada je reč o merama koje treba preduzeti kako bi se ta povreda otklonila.

Stoga je u datom slučaju najprirodniji način izvršenja njegove presude to da Bezbednosno-informativna agencija dostavi nevladinoj organizaciji koja je podnosilac predstavke tražene informacije, konkretno – informaciju o tome koliko je ljudi 2005. godine bilo podvrgnuto elektronskom nadzoru.

Član 41

Sud je stao na stanovište **da to što je utvrđeno da postoji povreda** i nalog izdat po osnovu člana 46 predstavljaju dovoljno pravično zadovoljenje za svaku nematerijalnu štetu koju je podnosilac predstavke mogao da pretrpi.

PRESUDA U PREDMETU
KOPRIVICA PROTIV CRNE GORE
22. novembar 2011.
(*predstavka br. 41158/09*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Veseljko Koprivica, državljanin je Crne Gore koji je rođen 1948. godine i živi u Podgorici. Bio je glavni urednik opozicionog crnogorskog nedeljnika *Liberal*.

Liberal je 24. septembra 1994. godine objavio članak pod naslovom „16", koji je predstavljen kao članak specijalnog dopisnika tog časopisa iz Haga. U članku je navedeno da će mnogi novinari, od toga njih 16 iz Crne Gore, biti izvedeni pred Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, gde će im biti suđeno za ratno huškanje. U članku je takođe navedeno da su dvojica zvaničnika Haškog tribunala zadužena za pripremu predmeta i naveden je spisak od 16 crnogorskih novinara koji su navodno obuhvaćeni istragom.

U oktobru 1994. godine jedan od tih 16 novinara, inače i sam urednik jednog važnog glasila u državnom vlasništvu, pokrenuo je parnični postupak pred domaćim sudom protiv podnosioca predstavke, tvrdeći da je tim člankom naneta šteta njegovom ugledu i tražeći naknadu za tu štetu.

U maju 2002. godine Haški tribunal je obavestio Prvi osnovni sud u Podgorici da nema nikakvih informacija o novinaru koji je pokrenuo postupak zbog članka g. Koprivice. G. Koprivica je na sudu izjavio da se oslonio na informacije dobijene od specijalnog dopisnika tog časopisa iz Haga. Međutim, komentarišući saopštenje Haškog tribunala, on je izjavio da nije zainteresovan za sadržaj pisma koje je taj tribunal poslao niti za to da li je novinar o kome je reč zaista na tom spisku, budući da se on lično uverio u to kako je dotični novinar radio u prošlosti.

U maju 2004. godine Prvi osnovni sud je doneo presudu delimično u korist novinara (tužitelja). Sud je naložio g. Koprivici da zajedno sa osnivačem časopisa *Liberal* zajednički plati tužitelju iznos od 5.000 evra na ime naknade. Sud je zaključio da je objavljena tvrdnja neistinita i da g. Koprivica uopšte nije bio zainteresovan za utvrđivanje njene istinitosti. U novembru 2009. godine sud je precizirao da g. Koprivica treba da plati iznos odštete u redovnim ratama, od kojih će svaka iznositi polovinu njegove penzije. Prema stanju od 14. oktobra 2011. godine, g. Koprivici je ostalo da isplati još 853 evra.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 10 Konvencije, g. Koprivica je u predstavci naveo da je time što mu je naloženo da isplati odštetu za objavljivanje članka iz 1994. godine bilo narušeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Član 10

Prihvatljivost

Evropski sud je ustanovio da, protivno tvrdnji države Crne Gore, g. Koprivica nije bio dužan da zatraži pravno zadovoljenje pred Ustavnim sudom Crne Gore. Iako je u oktobru 2007. godine uvedena mogućnost ustavne žalbe, sve žalbe koje su izjavljivane pred tim sudom sistematski su odbacivane. Konkretno, do 31. jula 2009. godine, kada je g. Koprivica podneo svoju predstavku Evropskom sudu, nijedna ustavna žalba uopšte nije uzeta u razmatranje. Isto tako, nijedna doneta odluka nije obelodanjena u javnosti. Iz tih razloga, predstavka g. Koprivice je bila prihvatljiva, jer on jeste iscrpao sve delotvorne domaće pravne lekove koji su mu bili na raspolaganju.

Meritum

Evropski sud je primetio da je pravosnažna presuda građanskog suda bez svake sumnje predstavljala mešanje u pravo g. Koprivice na slobodu izražavanja. To mešanje je bilo u skladu sa zakonom i težilo je legitimnom cilju zaštite ugleda drugih, kako to nalaže član 10 Konvencije.

Sud je potom razmatrao da li su zaključci domaćih sudova bili „neophodni u demokratskom društvu". Sud je primetio da je u članku o kome je reč jasno navedena jedna činjenica, te se iz tih razloga može tražiti dokaz za tu činjenicu. Informacije koje su objavljene suštinski su se svodile na ozbiljnu optužbu protiv novinara koji je podneo tužbu za klevetu, što je sve bilo dodatno pojačano osetljivošću tog pitanja na Balkanu u to vreme. Iz tih razloga, glavni urednik časopisa je trebalo da ispolji posebnu budnost u pogledu provere informacija pre njihovog objavljivanja.

G. Koprivica je tvrdio da nije mogao da proveri te informacije zbog toga što u to vreme nije bilo internet veza niti zvaničnih kontakata između Savezne Republike Jugoslavije i Haškog tribunala. Evropski sud je smatrao da se tim razlozima ne može opravdati to što g. Koprivica nije čak ni pokušao da upotrebi neka druga sredstva kako bi stupio u kontakt sa Tribunalom i još jednom proverio istinitost informacija koje je na kraju objavio. Evropski sud jeste priznao da su vesti

„kvarljiva roba" i ukoliko se kasni sa objavljivanjem neke informacije, ona gubi na vrednosti i značaju. Međutim, sam članak o kome je reč objavljen je u nedeljniku, a ne u nekom dnevnom listu, što znači da je g. Koprivica imao na raspolaganju više vremena da tu informaciju proveri. Pored toga, on je otvoreno izjavio da ga ne zanima proveravanje istinitosti niti pouzdanosti te informacije pre njenog objavljivanja.

Evropski sud je zaključio da g. Koprivica nije uradio sve što je mogao da uradi kako bi proverio verodostojnost informacija koje je predstavio kao činjenice. U isto vreme, crnogorski sudovi su odbili da saslušaju relevantne svedoke koje je g. Koprivica predložio, posebno specijalnog izveštača tog časopisa koji je napisao sporni članak.

U svakom slučaju, Evropski sud je zaključio da nema potrebe da zauzima čvrst stav u vezi sa ovim pitanjima s obzirom na to da je iznos naknade koji je g. Koprivica morao da isplati tužitelju bio nesrazmeran, posebno ukoliko se uporedi sa njegovom penzijom. Iako je država Crna Gora tvrdila da njegova penzija nije jedini prihod koji on ima, ona nije podnela dokaze kojima bi tu svoju tvrdnju potkrepila. Pored toga, čak i ako se uporedi sa najvećim prihodima u Crnoj Gori, iznos troškova i naknade koju je po odštetnom zahtevu g. Koprivica morao da plati i dalje je prekomeran.

Iz tih razloga, ovde je bio prekršen član 10 Konvencije.

Član 41

Sud je stao na stanovište da pitanje primene člana 41 Konvencije nije spremno za odluku, pa ga je iz tog razloga zadržao u celosti.

PRESUDA U PREDMETU
ŠABANOVIĆ PROTIV CRNE GORE I SRBIJE
31. maj 2011.
(*predstavka br. 5995/06*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Zoran Šabanović, crnogorski je državljanin koji živi u Herceg Novom.

Jedan crnogorski dnevni list je 6. februara 2003. godine objavio članak u kome tvrdi da je voda u oblasti Herceg Novog navodno „puna bakterija", a sve to na temelju jednog izveštaja koji je sačinjen na zahtev glavnog republičkog vodovodnog inspektora. G. Šabanović, direktor javnog preduzeća Gradski vodovod, i u to vreme član opozicione političke stranke, smesta je održao konferenciju za štampu na kojoj je negirao sve te navode, tvrdeći da je voda iz česme filtrirana i bezbedna za javnu upotrebu. Pored toga, on je u svome izlaganju posebno ukazao na to da glavni republički inspektor vodovoda favorizuje dva privatna preduzeća za snabdevanje vodom koja nastoje da eksploatišu dodatne izvore vode, kao i da je sve što je izgovorio zapravo izgovorio po nalogu Demokratske partije socijalista, vodeće stranke u tadašnjoj koalicionoj Vladi.

Posledica ove konferencije za štampu bila je ta što je glavni republički inspektor vodovoda podneo tužbu za klevetu protiv g. Šabanovića i sud je g. Šabanovića 4. septembra 2003. godine oglasio krivim za iznošenje iskaza koji su bili neistiniti i štetni po čast i ugled republičkog inspektora. Osuđen je na tri meseca uslovno. Domaći sudovi su odbili zahtev g. Šabanovića da se na sudu pročita članak u kome su izneti navodi o zagađenoj vodi za piće, jer su smatrali da to nije relevantno, kao i da bi se na taj način samo produžio postupak. Odluka suda potvrđena je i u žalbenom postupku u novembru 2005. godine.

2. Odluka suda

Pozivajući se na član 10 Konvencije, g. Šabanović je Sudu uputio predstavku žaleći se zbog toga što je na osnovu izjava koje je dao na konferenciji za štampu u februaru 2003. godine bio osuđen za klevetu.

<u>Član 10</u>

S obzirom na to da je krivični postupak protiv g. Šabanovića u celosti vođen pred crnogorskim sudovima, Evropski sud je odlučio da odbaci deo predstavke koji se odnosio na Srbiju.

Mešanje u slobodu izražavanja g. Šabanovića, na osnovu Krivičnog zakonika Republike Crne Gore, bilo je „propisano zakonom" i njime se težilo „legitimnom cilju" zaštite ugleda drugih.

Međutim, potpuno je shvatljivo da je g. Šabanović, kao direktor javnog preduzeća za vodovod, smatrao da je njegova dužnost da odgovori na navode iznete u štampi o tome da je voda za piće u oblasti Herceg Novog zagađena, kako bi na taj način obavestio javnost o tome da je njihova voda za piće filtrirana i bezbedna za upotrebu. Njegove opaske iznete na konferenciji za novinare predstavljale su odlučno razjašnjenje jednog pitanja koje je od ogromnog javnog interesa i nikako nisu bile nepotrebni i ničim izazvani napad na privatni život republičkog inspektora vode za piće, već kritiku onoga što on čini u svom zvaničnom svojstvu. Zaista, sudovi su prilično restriktivno pristupili celom ovom pitanju i nisu stavili komentare g. Šabanovića u širi kontekst opšte debate koja je vođena u medijima o kvalitetu vode za piće u toj oblasti.

Evropski sud je stao na stanovište da nema mnogo prostora za takva ograničenja kada je reč o debatama od javnog interesa, te je stoga zaključio da mešanje u slobodu izražavanja g. Šabanovića nije bilo neophodno u demokratskom društvu, čime je bio prekršen član 10. Pored toga, Sud je primetio da je g. Šabanoviću za klevetu izrečena kazna zatvora, što je sankcija za koju je, čak i ako se ona stvarno ne primenjuje, Savet Evrope tražio od zemalja svojih članica da bude bez odlaganja ukinuta.

Član 41

Sud je odbacio zahtev g. Šabanovića za pravično zadovoljenje na osnovu člana 41, budući da je taj zahtev podnet po isteku roka za podnošenje.

PRESUDA U PREDMETU
LEPOJIĆ PROTIV SRBIJE
6. november 2007.
(*predstavka br. 13909/05*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Zoran Lepojić, sprski je državljanin rođen 1975. godine i živi u mestu Babušnica, u Srbiji. On je predsednik lokalnog ogranka Demohrišćanske stranke u Srbiji.

Slučaj se odnosi na osudu podnosioca za krivično delo klevete u vezi sa njegovim člankom o predsedniku opštine Babušnica, napisanom tokom izborne kampanje 2002. godine. U avgustu 2002, članak podnosioca predstavke pod naslovom „Despotski gradonačelnik" objavljen je u novinskom listu *Narodne lužničke novine*. U svom članku g. Lepojić je prvo tvrdio da g. P. J. ne može više biti predsednik opštine Babušnica jer je isteran iz svoje političke stranke i stoga nema zakonsko pravo da ostane na funkciji. To mišljenje je zasnovano na podacima Ministarstva pravde i lokalne samouprave. Dalje, zasnovano na podacima Ministarstva unutrašnjih poslova i Republičkog javnog tužioca, g. Lepojić je optužio predsednika opštine za „zakonske povrede koje predstavljaju krivična dela", tvrdeći da su protiv njega podnete krivične prijave i da je zloupotrebio svoja ovlašćenja kao direktor državnog preduzeća *Lisca*. Konačno, podnosilac je kritikovao njegovo, kako ga je nazvao, „sumanuto" trošenje opštinskog novca na sponzorstva i gala ručkove.

U odgovoru na objavljivanje članka, predsednik je pokrenuo krivični postupak po privatnoj tužbi protiv podnosioca predstavke, koji je 11. juna 2003. proglašen krivim za krivično delo klevete zbog pominjanja „sumanutog" trošenja opštinskog novca na sponzorstva i gala ručkove. Njemu je dosuđena uslovna kazna od 15.000 dinara i morao je da isplati 11.000 dinara na ime troškova postupka, što je u to vreme predstavljalo blizu 400 evra. Domaći sud je smatrao da podnosilac predstavke nije dokazao istinitost ove tvrdnje niti da je imao razumne osnove da veruje da je istinita. Izraz „sumanuto" takođe ukazuje da je predsednik duševno oboleo. Presuda je potvrđena u žalbenom postupku.

Predsednik opštine je 8. februara 2005. godine takođe pokrenuo parnicu, tvrdeći da je pretrpeo duševnu patnju zbog objavljivanja članka i tražeći nadoknadu nematerijalne štete. Podnosiocu predstavke je 18. marta 2005. godine naloženo da isplati 120.000 dinara na ime štete, kao i kamatu i troškove u iznosu od 39.000 dinara, što je predstavljalo ukupno 1.970 evra. Sud koji je u pitanju smatrao je da su čast i ugled predsednika opštine značajniji od časti običnog pojedinca. U žalbenom postupku iznos za troškove postupka umanjen je na 24.200 dinara, u to vreme oko 295 evra.

2. Odluka Suda

G. Lepojić se žalio na krivičnu osudu i parnicu protiv njega, pozivajući se na članove 10 i 6 stav 1 Evropske konvencije.

Član 10

Evropski sud je primetio da pravosnažna krivična i parnična presuda u ovom slučaju nesumnjivo predstavljaju mešanje u pravo na slobodu izražavanja podnosioca predstavke i da su usvojene u težnji opravdanom cilju, naime „zaštiti ugleda" drugih. U pogledu toga da li su krivična osuda i dodeljeno zadovoljenje bili srazmerni opravdanom cilju kome se težilo, Evropski sud je primetio da je podnosilac predstavke jasno napisao članak o kome je reč tokom izborne kampanje u svom političkom svojstvu.

Meta kritike podnosioca predstavke bio je predsednik opštine, i sam javna ličnost, i izraz „sumanuto" očigledno nije upotrebljen da opiše duševno stanje predsednika, već pre da objasni način na koji je navodno trošio novac lokalnih poreskih obveznika. Iako podnosilac predstavke nije bio u stanju da pred domaćim sudovima dokaže da su njegove druge tvrdnje bile istinite, čak i pod predpostavkom da su sve bile činjenične izjave i, kao takve, podložne dokazivanju, on je jasno imao razloga da veruje da je predsednik mogao biti uključen u kriminalne delatnosti i, takođe, da je njegovo nameštenje bilo nezakonito. U svakom slučaju, iako je članak podnosioca predstavke sadržao neke oštre izraze, on nije bio proizvoljan lični napad i pre se odnosio na pitanja od javnog interesa nego na privatni život predsednika. Obrazloženje krivičnog i parničnog suda u donošenju presude protiv podnosioca predstavke nije bilo „dovoljno", imajući u vidu iznos dodeljene nadoknade i troškova postupka (jednako oko osam prosečnih mesečnih plata u Srbiji u relevantno vreme), kao i uslovne novčane kazne, koja je, pod određenim okolnostima, mogla biti pretvorena u zatvorsku kaznu.

Imajući u vidu ozbiljnost sankcija koje su u pitanju, kao i sumnjivo obrazloženje domaćih sudova da je čast predsednika opštine značajnija od časti običnog građanina, Evropski sud je zaključio da je došlo do povrede člana 10 Konvencije.

Član 6 stav 1

Evropski sud je smatrao da nije neophodno da odvojeno razmatra žalbu podnosioca predstavke da nije imao pravično suđenje.

Član 41

Evropski sud za ljudska prava je g. Lepojiću dodelio 3.000 evra na ime nematerijalne štete i 250 evra na ime troškova postupka.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU *PENTIKEJNEN PROTIV FINSKE*
20. oktobar 2015.
(*predstavka br. 11882/10*)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, g. Pentikejnen (*Pentikäinen*), rođen je 1980. godine i živi u Helsinkiju. Radi kao foto-reporter i novinar u nedeljniku *Finski ilustrovani časopis* (*Suomen Kuvalehti*).

Podnosilac predstavke je 9. septembra 2006. godine dobio nalog od svog poslodavca da snimi fotografije na demonstracijama koje su se održavale u znak protesta povodom sastanka visokih predstavnika Azije i Evrope (*ASEM*) u Helsinkiju.

Demonstracije su eskalirale u nemire, pa je policija na kraju potpuno zatvorila područje u kome su se održavale demonstracije i naložila masi da se raziđe. Podnosilac predstavke je pozvao svog poslodavca i potom odlučio da treba da ostane unutar kordona, zajedno s malim brojem demonstranata.

Priveden je zajedno s tim demonstrantima. Ostao je u policijskom pritvoru od oko 21.30 do sutradan oko 15.00 časova, kada je pušten.

U decembru 2007. Okružni sud u Helsinkiju proglasio je podnosioca predstavke krivim zbog neposlušnosti prema policiji. I Apelacioni sud i Vrhovni sud Finske potvrdili su 2009. godine tu presudu. Podnosiocu predstavke nije izrečena kazna zato što se smatralo da je prekršaj o kome je reč „oprostiv", s obzirom na suprotna očekivanja koja su u odnosu na podnosioca predstavke izrazili policija, s jedne, i njegov poslodavac, s druge strane.

2. Odluka Suda

U presudi Veća od 4. februara 2014. godine, Evropski sud je većinom glasova presudio da su domaći finski sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između konkurentnih interesa o kojima je tu reč, te da, saglasno tome, nije bilo povrede člana 10. Podnosilac predstavke je zahtevao da se slučaj iznese pred Veliko veće saglasno članu 43 Konvencije, a kolegijum Velikog veća prihvatio je taj zahtev.

Podnosilac predstavke se požalio, pozivajući se na član 10 Konvencije, da je hapšenjem, zadržavanjem u pritvoru i potonjom osuđujućom presudom bila prekršena njegova sloboda izražavanja, što je imalo obeshrabrujuće dejstvo na njegova prava i njegov rad.

Evropski sud je prihvatio da se u datom slučaju radilo o mešanju u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. To mešanje je utemeljeno u finskom zakonodavstvu i njime se težilo ostvarenju opravdanih ciljeva, konkretno – zaštiti javne bezbednosti i sprečavanju nereda i kriminala.

Procenjujući da li je postupanje prema podnosiocu predstavke bilo „neophodno u demokratskom društvu", Evropski sud je primetio da je finska policija, posebno imajući u vidu njeno prethodno iskustvo s nemirima koji su se dogodili te iste godine, imala valjane razloge da očekuje da bi demonstracije mogle da se pretvore u nasilnički protest. Stoga je naredba koju je policija dala masi da se raziđe bila utemeljena na razumnoj proceni činjenica. Osim toga, podnosilac predstavke nije bio sprečen da izveštava o događaju. On je mogao da snima fotografije sve vreme dok su trajale demonstracije, sve do trenutka kada je priveden.

Podnosilac predstavke je lišen slobode u prostoru koji je bio ograđen policijskim kordonom, gde je ostao s preostalim demonstrantima. Evropski sud je na osnovu raspoloživih video-snimaka utvrdio da podnosilac predstavke nije nosio nijedan prepoznatljiv znak raspoznavanja koji bi ga identifikovao kao novinara, a njegova reporterska značka nije bila vidljiva. Prema tome, podnosilac predstavke je propustio da se, pre nego što je pritvoren, dovoljno jasno predstavi kao novinar.

Okružni sud u Helsinkiju ustanovio je da je podnosilac predstavke bio svestan da je policija izdala naredbu da se napusti poprište događaja, ali je odlučio da se o tu naredbu ogluši. To je, između ostalog, bilo potvrđeno i činjenicom da je podnosilac predstavke telefonom pozvao svog poslodavca kako bi s njim razmotrio pitanje da li treba da napusti teren. Time što se oglušio o naredbu policije, podnosilac predstavke je svesno prihvatio rizik da bude pritvoren. Evropski sud je takođe zaključio da je relevantna činjenica to da su svi ostali novinari u tom trenutku već otišli s poprišta događaja. Ništa nije ukazivalo na to da podnosilac predstavke, samo da je poštovao naredbu, ne bi mogao nastaviti sa obavljanjem svog profesionalnog zadatka u neposrednoj blizini prostora ograđenog policijskim kordonom.

Kada je reč o samom pritvoru, Evropski sud je primetio da je podnosilac predstavke bio jedno od prvih pritvorenih lica koja su saslušavana i da je pušten na slobodu zbog svog novinarskog statusa. Iako su mu za vreme boravka u pritvoru oduzeti kamera i fotografski materijal, podnosiocu predstavke su ti predmeti u celosti vraćeni neoštećeni kada je puštan na slobodu.

Što se tiče osuđujuće presude koja mu je izrečena, Evropski sud je ukazao na činjenicu da mu nije izrečena konkretna kazna. Evropski sud je pritom naglasio da

on nije osuđen zbog svoje novinarske aktivnosti, već zbog toga što je odbio da se saglasno policijskoj naredbi skloni iz ograđenog prostora. Osim toga, samo mešanje u ostvarivanje novinarske slobode bilo je ograničenih razmera s obzirom na to da je imao sve mogućnosti da na odgovarajući način izveštava o tom događaju.

Ukupno uzev, tom prilikom je optuženo 86 lica. Evropski sud je naglasio da novinari ne mogu biti izuzeti od obaveze da poštuju krivično zakonodavstvo isključivo na osnovu toga što im član 10 Konvencije jamči zaštitu. Evropski sud je prihvatio da se novinari ponekad nađu u procepu između opšte obaveze da poštuju standardne krivičnopravne odredbe i profesionalne dužnosti da pribave i saopšte informacije. Međutim, Evropski sud je naglasio da odgovorno novinarstvo nalaže da novinar, onda kada odabere da se ogluši o krivičnopravne odredbe, mora biti svestan rizika da zbog toga može biti podvrgnut pravnim sankcijama. Imajući, pre svega, na umu činjenicu da nije bilo negativnih materijalnih posledica po podnosioca predstavke, Evropski sud je ocenio da je presuda koja mu je izrečena bila srazmerna legitimnim ciljevima kojima se težilo.

Evropski sud je zaključio da su domaće vlasti svoje odluke zasnivale na relevantnim i dovoljnim razlozima i da su uspostavile pravičnu ravnotežu između konkurentnih interesa o kojima se tu radilo. Podnosilac predstavke nije bio sprečavan da obavlja svoj novinarski posao ni za vreme demonstracija ni posle njih. Prema tome, u datom slučaju nije bio prekršen član 10 Konvencije.

PRESUDA U PREDMETU
SELMANI I DRUGI PROTIV BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE
9. februar 2017.
(*predstavka br. 67259/14*)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, Naser Selmani, Toni Angelovski, Biljana Dameska, Frosina Fakova, Snežana Lupevska i Nataša Stojanovska, makedonski su državljani koji su živeli u Skoplju i radili kao akreditovani novinari.

Podnosioci predstavke su 24. decembra 2012. izveštavali sa skupštinske galerije, iz dela namenjenog novinarima akreditovanim da izveštavaju o radu Parlamenta. Pratili su raspravu o usvajanju državnog budžeta za 2013. godinu, koji je predstavljao izvor napetosti između poslanika vladajućih i opozicionih stranaka i koji je izazivao značajnu pažnju javnosti i medija.

Opozicioni poslanici su tokom rasprave prišli predsedniku Skupštine i počeli da remete red udarajući rukom po njegovom stolom. Pripadnici obezbeđenja su potom prinudno udaljili opozicione poslanike i naložili novinarima da napuste galeriju. Neki novinari su se povinovali, ali su podnosioci predstavke to odbili u uverenju da javnost ima pravo da bude obaveštena, te su ih pripadnici obezbeđenja prinudno udaljili. Istovremeno su ispred zgrade Sobranja protestovale dve suprotstavljene grupe ljudi.

Podnosioci predstavke su zatim podneli ustavnu žalbu u kojoj su tvrdili da je prekršeno njihovo pravo na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije jer su bili sprečeni da izveštavaju o temi od javnog značaja. Takođe su pozvali Ustavni sud da održi javnu raspravu o njihovoj žalbi.

Ustavni sud je aprila 2014. održao raspravu o ovom predmetu u odsustvu podnosilaca predstavke i odbacio je njihove pritužbe. Konstatovao je da je njihovo udaljenje sa galerije bilo neophodno iz bezbednosnih razloga i da nije bilo usmereno na ograničavanje njihove slobode izražavanja.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da su njihovim udaljenjem sa skupštinske galerije i neodržavanjem javne rasprave u postupku koji je usledio pred Ustavnim sudom prekršena njihova prava zajamčena članom 10 i članom 6 Konvencije.

Član 6

Podnosioci predstavke su se žalili da je propust Ustavnog suda da održi javnu raspravu o njihovoj žalbi predstavljao povredu člana 6 Konvencije.

Sud je prvo potvrdio da pravo na „javnu raspravu" tokom postupka pred sudom prve i jedine instance, kao što je to ovde slučaj, podrazumeva pravo na „javnu raspravu" shodno članu 6 stav 1 Konvencije, osim u vanrednim okolnostima.

Sud je zatim konstatovao da pitanje o kojem se ovde radi – da li je prinudnim udaljenjem podnosilaca predstavke sa skupštinske galerije prekršeno njihovo pravo na slobodu izražavanja – obuhvata više od pukih pravnih pitanja, kao što je država tvrdila. Naprotiv, pitanje neophodnosti i srazmernosti sporne mere zavisi od činjeničnog stanja koje je Ustavni sud trebalo da utvrdi. Te sporne činjenice su uključivale sledeća pitanja: da li su podnosiocima predstavke objašnjeni razlozi njihovog udaljenja; stepen prinude koji su radnici obezbeđenja primenili; da li je neki radnik obezbeđenja povređen tokom incidenta; bezbednosni rizik koji je navodno iziskivao njihovo udaljenje; da li su podnosioci predstavke bili u stanju da prate događaje u skupštinskoj sali nakon udaljenja. Zato su, po rečima Suda, podnosioci predstavke imali pravo na javnu raspravu, a ovaj faktor preteže nad argumentima države vezanim za efikasnost. Štaviše, kako je Sud konstatovao, Ustavni sud nije pružio nikakvo obrazloženje zašto je smatrao da nema potrebe da održi javnu raspravu.

Sud je zaključio da nisu postojale nikakve vanredne okolnosti koje bi mogle opravdati odluku Ustavnog suda da ne održi javnu raspravu i shodno tome je zaključio da je prekršen član 6 stav 1 Konvencije.

Član 10

Strane nisu sporile da su udaljenje podnosilaca predstavke sa skupštinske galerije odakle su izveštavali o parlamentarnom postupku i kasniji incidenti u sali predstavljali „mešanje" u njihovo pravo na slobodu izražavanja zajamčeno članom 10 stav 1 Konvencije.

Sud je zatim prešao na razmatranje da li je ta mera „propisana zakonom" i potvrdio da to podrazumeva da u domaćem pravu postoji pravni osnov za tu meru, te da on mora biti predvidljiv u smislu efekata koje ima na lice o kojem je reč. Sud je konstatovao da je ova mera bila zasnovana na članu 43 Zakona o Sobranju i članovima 91–94 Poslovnika o radu Sobranja. Po mišljenju Suda, udaljenje novinara sa galerije od strane radnika obezbeđenja ne predstavlja neosnovanu, proizvoljnu ili nepredvidljivu primenu ovih odredaba. Stoga je Sud zaključio da je mera „propisana zakonom".

Sud je zatim prihvatio da ovo mešanje teži ostvarenju legitimnih ciljeva očuvanja javne bezbednosti i sprečavanja nereda i prešao na razmatranje da li je ono bilo „neophodno u demokratskom društvu". Sud je ponovo istakao krucijalnu ulogu medija kao „psa čuvara" javnosti u demokratskom društvu, naročito u situacijama poput slučaja podnosilaca predstavke kada su vlasti morale da izađu na kraj sa poslanicima koji su remetili red tokom skupštinske sednice. Mediji su u određenim granicama dužni da saopštavaju informacije i ideje o svim stvarima od javnog značaja, na primer, o remećenju reda u skupštinskoj sali. Štaviše, javnost ima pravo da prima ove informacije. Stoga svaki pokušaj sprečavanja novinara da vrše ovu ulogu mora biti podvrgnut strogoj kontroli.

Sud je priznao da su domaće vlasti imale zadatak da uspostave ravnotežu između dva skupa interesa, pri čemu su oba bila po prirodi javna, naime – između interesa službe obezbeđenja da održava red u Sobranju i čuva javnu bezbednost i interesa javnosti da prima informacije o pitanju od opšteg značaja. Prilikom ocene da li je uspostavljena odgovarajuća ravnoteža između ovih suprotstavljenih interesa, Sud je razmatrao da li su postojali dovoljni i relevantni razlozi koji potkrepljuju sporno mešanje sagledano u celini i da li je ono bilo srazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo.

Sud je u tom pogledu primetio da je Ustavni sud u vezi sa protestima ispred zgrade Sobranja samo naveo da je tokom njih „povređeno nekoliko ljudi". Ustavni sud nije dalje razmatrao činjenični osnov izveštaja o tim protestima i da li bi uopšte i u kojoj meri ti protesti ugrozili bezbednost ljudi u zgradi, uključujući i podnosioce predstavke. Kada je reč o događajima u skupštinskoj sali, nije bilo spora da podnosioci predstavke nisu predstavljali pretnju javnoj bezbednosti. Sud je konstatovao da Ustavni sud nije utvrdio nikakve činjenice vezane za navode da je jedan radnik obezbeđenja povređen prilikom sukoba sa jednim podnosiocem predstavke. Sud je takođe smatrao vrednim pomena da udaljenje podnosilaca predstavke sa galerije nije predstavljalo posledicu njihovog odbijanja da se povinuju nalozima skupštinske službe obezbeđenja ili njihovog otpora, već rezultat procene rizika te iste službe da bi život i fizički integritet podnosilaca predstavke bili ugroženi ukoliko bi ostali na galeriji. Sud, međutim, nije našao nikakve naznake da bi remećenje reda u Sali od strane poslanika ugrozilo živote i fizički integritet podnosilaca predstavke. Sud je na kraju konstatovao da su podnosioci predstavke usled udaljenja bili sprečeni da steknu neposredna i lična saznanja o događajima koji su se odvijali u Sali i to na osnovu ličnog iskustva.

Sud je stoga zaključio da država nije uspela da dokaže da je udaljenje podnosilaca predstavke sa galerije bilo „neophodno u demokratskom društvu" i da je zadovoljavalo uslov „goruće društvene potrebe". Sud je shodno tome našao da je prekršen član 10 Konvencije.

Član 41

Sud je državi naložio da svakom podnosiocu predstavke isplati po 5.000 evra na ime nematerijalne štete. Kada je reč o troškovima i izdacima, Sud je konstatovao da podnosioci predstavke nisu dokazali da li su troškovi njihovog pravnog zastupanja nastali u postupku pred domaćim organom ili u postupku pred Sudom, te im po tom osnovu nije dosudio naknadu.

Foreign &
Commonwealth
Office

Izradu i objavljivanje ove publikacije podržalo je Ministarstvo spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva (UK Foreign and Commonwealth Office). Stavovi izneti u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati zvanične stavove Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva.

RegionalCooperationCouncil

Ovaj dokument je sačinjen uz finansijsku pomoć Saveta za regionalnu saradnju. Stavovi izraženi u njemu nikako se ne mogu shvatiti kao odraz zvaničnog mišljenja Saveta za regionalnu saradnju.